

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
KATALIKŲ TEOLOGIJOS FAKULTETAS
RELIGIJOS STUDIJŲ KATEDRA

Ona Drumstienė

TEISINGUMO SAMPRATA IR JOS UGDYMO GALIMYBĖS X KATALIKIŠKOJE MOKYKLOJE

Magistro baigiamasis darbas

Religinio švietimo studijų programa, valstybinis kodas 6211NX041

Religijos studijų kryptis

Vadovas prof. dr. Eugenijus Danilevičius _____
(Parašas) (Data)

Apginta doc. dr. Benas Ulevičius _____
(Fakulteto dekanas) (Parašas) (Data)

Kaunas, 2020

TURINYS

Santrauka (lietuvių kalba)	2
SUMMARY (anglų kalba)	3
ĮVADAS	4
1. TEISINGUMO SAMPRATA KATALIKŲ BAŽNYČIOS DOKUMENTUOSE PO II VATIKANO SUSIRINKIMO	
1.1. Teisingumo samprata pagrindinių dorybių kontekste pagal Katalikų Bažnyčios Katekizmą	8
1.2. Teisingumo samprata Jono Pauliaus II enciklikose	10
1.3. Teisingumo samprata Benedikto XVI enciklikose	14
1.4. Teisingumo sąsajos su gailėstingumu	19
2. TEISINGUMO UGDYMO GALIMYBĖS KATALIKIŠKOJE MOKYKLOJE PAGRINDAS	
2.1. Jėzus – Pirmasis Teisingumo Ugdytojas	23
2.2. Teisingumo ugdymo samprata	24
2.3. Teisingumo ugdymo galimybės katalikiškoje mokykloje	26
2.4. Teisingumo ugdymo įgyvendinimo būdai katalikiškoje mokykloje	28
3. TEISINGUMO UGDYMO GALIMYBĖS KAUNO X KATALIKIŠKOJE MOKYKLOJE MOKYTOJŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIU TYRIMAS	
3.1. Teisingumo ugdymo galimybių Kauno x katalikiškoje mokykloje mokytojų ir tėvų požiūriu tyrimo organizavimas.....	31
3.2. Teisingumo ugdymo galimybių Kauno x katalikiškoje mokykloje mokytojų ir tėvų požiūriu tyrimo rezultatų analizė.....	35
IŠVADOS	60
LITERATŪRA	62
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	67
PRIEDAI	68

Santrauka

Darbo autorius: Ona Drumstienė.

Pavadinimas: Teisingumo samprata ir jos ugdymo galimybės X katalikiškoje mokykloje.

Raktiniai žodžiai: Teisingumas, tiesa, teisumas, dorybė

Darbo vadovas: prof. dr. Eugenijus Danilevičius.

Tyrimo problema: Teisingumas neįvertinama šių dienų visuomenėje.

Tyrimo objektas: Teisingumo samprata.

Tyrimo tikslas: Atskleisti teisingumo sampratą ir numatyti jos ugdymo galimybes x katalikiškoje mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pristatyti teisingumo sampratą KBK, Jono PauliausII, Benedikto XVI enciklikose.
2. Atskleisti teisingumo sampratą Jezaus Kristaus asmenyje.
3. Apibūdinti teisingumo įgyvendinimo būdus mokykloje.
4. Atskleisti teisingumo dorybės ugdymo galimybes mokytojų požiūriu.
5. Atskleisti teisingumo dorybės ugdymo galimybes tėvų požiūriu.

Tyrimo metodologija: tyrime remtasi Šventuoju Raštu. Apie teisingumą, vaikų ugdymą Vatikano II susirinkimas (1994) pabrėžė tėvų svarbą ir atsakomybę. Katalikų Bažnyčios Katekizmas (1996) Jonas Paulius II.(1987a) Benediktas XVI. (2005) vyskupas Paltarokas. (1925) atskleidžia teisingumą socialinėje, ekonominėje, politinėje plotmėse.

Gautų rezultatų reikšmingumas: Rezultatų vertė teoriniu požiūriu yra didelė, nes parodo teisingumo svarbą žmogui santykyje su Dievu, pačiu savimi bei artimaisias. Praktikos tyrinėjimai parodo ką reikia tobulinti vaikų ugdymo procese, šeimos gyvenime, tiek pačiam savyje.

SUMMARY

Author: Ona Drumstienė.

Title: The Concept of Justice and its Educational Opportunities in X Catholic School.

Keywords: Justice, Truth, Righteousness, Virtue.

Supervisor: prof. dr. Eugenijus Danilevičius.

Research Problem: Justice is underestimated in today's society.

Object of research: Conception of justice.

Aim of the study: To reveal the concept of justice and to provide opportunities for its development in x Catholic school.

Research tasks:

1. Introduce the concept of justice in the Encyclicals of KBK, John Paul II, Benedict XVI.
2. Reveal the concept of justice in the person of Jesus Christ.
3. Describe ways of administering justice at school.
4. Exposing the potential for the development of a virtue of justice from the point of view of teachers.
5. Uncover the potential for the development of a virtue of justice from the perspective of parents.

Research Methodology: The study is based on Scripture. On Justice and Child Development The Second Vatican Council (1994) emphasized the importance and responsibility of parents. Catechism of the Catholic Church (1996) John Paul II (1987) Benedict XVI (2005) Bishop Paltarok (1925) discuss areas of life in the socio-economic and socio-political context.

Significance of Results: The value of the results obtained is theoretically significant because it shows the importance of justice to man in relation to God, to himself, and to his loved ones. Practice research shows what needs to be improved in the process of educating children, in family life and in themselves.

IVADAS

Temos aktualumas: Šiandieninis mokytojas susiduria su nelengvu uždaviniu, perteikti gausų informacijos kiekį savo mokiniams. Nuolat besikeičiantis pasaulis, visuomenės ir technologijų modernėjimas, informacijos augimas priverčia pedagogus sukti galvą, kaip visa tai perduoti mokiniams. Ypač sudėtingas uždavinys ugdyti vaikuose moralę, krikščioniškas vertybes, nes visa tai tarsi jau ir nebepriklauso šiam pasauliui, t.y. moderniam, sekuliarizuotam, besivaikančiam mados, trokštančiam malonumų. Geras mokytojas ne tik tas, kuris metodiškai perteikia informaciją, bet tas, kuris savo autoritetu sužadina mokinio norą sekti mokytojo pavyzdžiu. Katalikiškose mokyklose dirba įvairių sričių pedagogai bei darbuotojai, teikiantys specialią pagalbą. Ugdymo programos, strateginių tikslų įgyvendinimas būtent ir priklauso nuo šių žmonių kompetencijos, asmeninių moralinių vertybių. Mokytojas – tai žmogus, kuris ne tik perteikia žinias, bet, remdamasis savo asmenine patirtimi, formuoja vaikuose vertybėmis grįstą pasaulėžiūrą, kuri turėtų remtis Jėzaus autoritetu.

Vienas svarbiausių žmogaus būdo privalumų yra teisingumas. Teisingumo jausmas glūdi vaiko sieloje, tačiau neteisinga kalba tarp vaikų sukelia nepasitikėjimą, emocinį ir fizinį smurtą, neapykantą, kerštą. Teisingumas skatina nuoširdų bendravimą, bendradarbiavimą –draugystę. Vaikui esant teisingam galima prakalbinti- ugdyti. Jeigu vaikas meluoja ugdytojui bus sunku jį toliau ko nors mokyti, nes nebus santykiyje su Dievu ir kitais (Adomonytė V., 2015).

Katalikų Baznycios Katekizme teigiama, kad Dieve slypi teisingumas. Kuo arčiau einame prie Dievo, tuo daugiau turime teisingumo savyje, tuo labiau mylime save Dievą ir kitus. Teisingumas yra būtinas, jei norime būti laimingi. Be jo nesiseks megzti santykius su aplinkiniais, žmogus bus užsidaręs savyje, vienišas ir neatsiskleidęs (KBK, 1806).

Neteisingumas gali žmogų padaryti neteisingesnį. Mt 21, 41 ūkininkai pavadinami piktadariais. Teisingai paskirstytos žmogui duotos gėrybės naikina atskirtį tarp žmonių. Taigi, norint būti teisingu, reikia būti teisingame santykiyje su kitu, su pačiu savimi, bei Dievu. Kaip tai galime padaryti vaikuose? Kas yra teisingumas? Kaip jį ugdyti, kad duotų gerų vaisių?

Tyrimo problematika: Teisingumas ne visuomet laikomas vertybe santykiyje su savimi, su Dievu ir kitu žmogumi. Jėzaus asmuo nelaikomas pagrindiniu Tiesos Ugdytoju katalikiškoje mokykloje. Ar tikrai taip yra? Ar dorybių ugdymas skatina mane tobulėti? Jėzus yra pasakęs, jog tiesa padarys mus laisvus (Jn 8, 31–42). Ar tikrai teisingumas veda mus į

išlaisvinimą nuo blogio, nuodėmės? Kaip mes suprantame teisingumą? Kaip jis man padeda būti laisvu nuo nuodėmės? Kaip elgtis tokiu atveju? Kaip ugdyti vaike teisingumą?

Tyrimo problema: Teisingumas neįvertinama šių dienų visuomenėje.

Tyrimo objektas: Teisingumo samprata.

Tyrimo tikslas: Atskleisti teisingumo sampratą ir numatyti jos ugdymo galimybes x katalikiškoje mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pristatyti teisingumo sampratą KBK, Jono Pauliaus II, Benedikto XVI enciklikose.
2. Atskleisti teisingumo sampratą Jėzaus Kristaus asmenyje.
3. Apibūdinti teisingumo įgyvendinimo būdus mokykloje.
4. Atskleisti teisingumo dorybės ugdymo galimybes mokytojų požiūriu.
5. Atskleisti teisingumo dorybės ugdymo galimybes tėvų požiūriu.

Tyrimo metodologija: Katalikų Bažnyčios Katekizmas pateikia teisingumo sampratą. Jame sakoma, kad žmogaus sieloje yra prigimtinis įstatymas -sąžinė, kuris žmogui padeda apsispręsti, kas teisinga ir kas neteisinga (KBK 1713). Benediktas XVI (2005) *Deus Caritas est* pabrėžiamas teisingumas, kuris niekada neatmeta artimo meilės, ir tai ypač ryšku visuomenės santykiuose. Teisingumo ir gailėstingumo santykis atskleidžiamas enciklikoje *Dives in misericordia* (1980). Jonas Paulius II (1993). Jonas Paulius II enciklikoje (1991) *Contesimus Annus* pabrėžiamas solidarumas ir meilė. Benediktas XVI. (2005), Jonas Paulius II (1987a) atskleidžia gyvenimo sritis socialinėje, ekonominėje, politinėje plotmėse. Pabrėžia tiesos, laisvės, moralinių įsakymų svarbą bendrosioms nuosatoms bei konkrečiam veiksmui. Benediktas XVI (2009) atskleidžia – teisingumą ir visuotinę gerovę. Benediktas XVI (2011) Enciklikoje *Mater et Magistra* atskleidžiama meilė, tiesa, teisingumas, visuotinės gėrybių paskirties principai, kurie yra pamatiniai kriterijai padedantys įveikti socialinius ir kultūrinius skirtumus.

Tyrimo klausimas: Kaip teisingumas yra ugdomas mokykloje?

Tyrimo hipotezė: Ar mokykloje yra galimybė ugdyti teisingumą?

Tyrimo metodika ir organizavimas:

1. Teorinė literatūros analizė. Naudojant literatūros šaltinių analizės metodą – surinkta ir išanalizuota tyrimui reikšminga pirminė informacija.
2. Parengtas metodologinis pagrindas tolimesnių tyrimo etapų įgyvendinimui, tyrimo metodų parinkimui.

3. Mokytojų ir tėvų nuomonės tyrimas. Atliktas empirinis tyrimas – iš dalies struktūruotas interviu ir anketinė apklausa.

Tyrimo rezultatų analizė, išvados ir tyrimo rezultatų aptarimas

Tyrimė pasirinktas iš dalies struktūruotas interviu. Tyrimo instrumentas – tyrimo klausimai. Jie yra paruošti iš anksto siekiant sužinoti informantų nuomonę apie teisingumo ugdymo galimybes x katalikiškoje mokykloje.

Kokybinis tyrimas: iš dalies struktūruotas interviu atliekamas apklausiant 3 mokyklos mokytojus. Kokybiniam tyrimė dalyvavo Kauno X katalikiškos mokyklos dorinio ugdymo mokytojai, dirbantys su pradinių klasių mokiniais siekiant sužinoti informantų nuomonę apie teisingumo ugdymo galimybes. Tyrimo duomenys apdorojami taikant teksto turinio analizės metodą.

Interviu metu klausiami šių klausimų:

1. Kaip manai, kokios dorybės yra krikščioniui svarbiausios ir leidžia gyventi vienybėje su Dievu? Jei gali jas išvardink.
 2. Katalikų Bažnyčios Katekizmas išskiria keturias pagrindines dorybes: Tvirtumas, Išmintingumas, teisingumas, susivaldymas. Ką jos duoda žmogui?
 3. Kaip tu supranti, kas yra teisingumas?
 4. Ką reiškia teisingai elgtis?
 5. Kaip atpažinti teisingą žmogų?
 6. Ar tu stiprini savo teisingumą? Kaip jį stiprini?
 7. Ar mokykoje yra galimybės stiprinti teisingumą? Kokios?
 8. Ką sako Šv. Raštas apie teisingumą?
 9. Ar teisingumas ir galestingumas eina kartu, ar viena kitam prieštarauja? savo nuomonę pagrįskite.
 10. Kaip mes galėtume stiprinti teisingumą vaikuose?
 11. Įvardink, koks asmuo ar asmenys tau galėtų būti teisingumo pavyzdžiais? Pagrįsk, kodėl pasirinkai šį (–iuos) asmenį (–is).
 12. Kas tau suteikė žinių apie teisingumą?
 13. Dešimties balų sistemoje įvertink, kiek tau pačiam yra svarbus ir aktualus teisingumas?
- 1, 2, 3, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13 klausimai tokie patys kaip ir kiekybinio tyrimo anketoje.

Kokybiniame tyrimė dalyvavo 3 respondentai. Amžius nuo 33 – 65m. Gyvenantys Kauno mieste. Pedagoginis darbo stažas nuo 5 – 20m. Interviu klausimais noreta sužinoti, ar mokytojai

geba išskirti teisingumą iš kitų pagrindinių dorybių, ar dorybės leidžia gyventi vienybėje su Dievu, savimi, Ar respondentai yra pasiruošę stiprinti vaikuose pasitikėjimą ir drąsą – teisingumo ugdymui. Kiek teisingumo ugdymas padeda realizuoti dorinio ugdymo dalinius, tarpinius bei artimiausius tikslus, atitinkančius ugdymo turinį. Išsiaiškinti, ar dorinio ugdymo mokytojas turi galimybes stiprinti teisingumą siejant ją su gailestingumu. Ar mokytojai teisingumo ugdymą sieja su Jėzaus Kristaus autoritetu.

Kiekybinis tyrimas: apklausa raštu. Klausimynas 30–čiai tėvų. Tėvams buvo išdalintos anketos klasės susirinkimo metu, kai kurie tėvai į klausimus atsakė likę po susirinkimo 30–50min. Kiti namuose. Atsakymai buvo atsakyti neįsigilinant į klausimų esmę, kai kurie klausimai nebuvo atsakyti, nors visi neaiškūs klausimai buvo aptarti prieš pateikiant anketas. Anketa sudaryta iš 16 klausimų, 4 klausimai atviri, visi kiti uždari.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 klausimai skirti išsiaiškinti: požiūrį į teisingumą bei svarbiausias dorybes, leidžiančias gyventi vienybėje su Dievu. Kuo skiriasi teisingumas nuo teisingumo dorybės. Teisingumo svarbą. Iš kur semiasi žinių apie teisingumą. Kokios dorybės svarbios asmens ugdymui. Kaip tėvai ugdo teisingumą vaikuose. 8, 9 Klausimai skirti sužinoti ar teisingumas gali būti ugdoma mokykloje, kokias būdais, metodai, priemonėmis. 10 Klausimas skirtas sužinoti respondentų nuomonę apie teisingumo įgyvendinimo būdus katalikiškoje mokykloje. 11, 12 – Klausimai skirti sužinoti kokiomis dorybėmis turi pasižymėti mokytojas. 13 Klausimu norima sužinoti teisingumo sąsajas su gailestingumu. 14, 15, 16 –Klausimai skirti sužinoti, kokie asmenys yra teisingumo pavyzdžiai, kas turi įtakos teisingumo ugdymu, kiek pačiam respondentui svarbus teisingumas.

Gautų rezultatų reikšmingumas: Rezultatų vertė teoriniu požiūriu yra didelė, nes parodo teisingumo svarbą žmogui santykiyje su Dievu, pačiu savimi bei artimaisias. Praktikos tyrinėjimai parodo ką reikia tobulinti vaikų ugdymo procese, šeimos gyvenime, tiek pačiam savyje.

1. TEISINGUMO SAMPRATA KATALIKŲ BAŽNYČIOS DOKUMENTUOSE PO II VATIKANO SUSIRINKIMO

1.1. Teisingumo samprata pagrindinių dorybių kontekste pagal Katalikų Bažnyčios Katekizmą

Pagrindinės dorybės yra: išmintingumas, teisingumas, tvirtumas ir susivaldymas. „Jei kas myli teisingumą – išminties darbų vaisiai yra dorybės. Ji moko savitvardos ir protingumo, tesingumo ir drąsos“ (Išm 8,7) (KBK,1805).

Teisingumas vadinamas religingumo dorybe, skatinanti gerbti visų žmonių teises. Teisingumo ugdymas skatina tarpusavio santykiuose siekti darnos, vienodai atsižvelgti į visus žmones ir bendrą jų gerovę (KBK, 1807).

Teisingumas yra lygybė, kuri reiškiasi santykiuose su kitais asmenimis, tačiau teisingumas apima ir santykį su Dievu (Akvinietis T., 2006). Katalikų Bažnyčios Katekizme teisingumas atskleidžiamas kaip moralinė dorybė, kuri reikalauja atiduoti tiek Dievui, tiek žmonėms tai kas jiems priklauso. Žvelgiant iš Dievo perspektyvos teisingumas įvardijamas, kaip religingumo dorybė. Žmogaus atžvilgiu verčia gerbti kiekvieno teise, tarpusavio santykiuose- reikalauja pasiekti tokios darnos, kuri vienodai atsižvelgtų į visus žmones bei jų bendrą gerovę. Šventajame Rašte teisingus žmogus pasižymi tyra širdimi, teisingu elgesiu artimo atžvilgiu. „Nebūsi šališkas vargšui ir nenusileisi didžiūnui, bet teisi savo artimą teisingai“ (Kun 19,15). „O jūs šeimininkai, duosite vergams, kas teisinga ir kas dera, atsimindami, kad jūs turite Viešpatį danguje“ (Ko 14,1) (KBK, 1807). Visas dorybes gaivina ir įkvepia meilė. Ji yra „tobulumo raištis“ (Kol 3, 14). Ji suskirsto ir surikiuoja, ji yra krikščioniškojo dorybingo gyvenimo šaltinis bei tikslas. Krikščioniškoji meilė sutvirtina ir nuskaidrina mūsų žmogiškąją galią mylėti, kelia ją iki dieviškosios meilės ir angamtinio tobulumo (KBK, 1827).

Meilės įkvėpatas dorinis gyvenimas duoda krikščioniui dvasinę Dievo vaikų laisvę. Tuomet žmogus yra vaikas laukiantis savo mylimo Tėvo, pasitikintis, nebijantis, nesantis samdinys. Atsiliepiantis į Dievo meilę, kuri teikia džiaugsmą, taiką ir gailestingumą (KBK, 1829).

Ugdymu, „sąmoningais veiksmais, pastangomis įgytas dorybes išgrynina ir daro iškilias Dievo malonė. Dievui padedant jos užgrūdina charakterį ir palengvina daryti gera. Dorybingas žmogus jaučias laimingas, gyvendamas šiomis dorybėmis“ (KBK, 1810). Išmintingumas –

praktinį protą įgalina skirti kas yra tikras gėris nuo netikro. Padeda pasirinkti tinkamas priemonės gėriui pasiekti. „Gudrus žmogus apsvarsto savo žingsnius“ (Pat 14, 15). Išmintingumas lemia sąžinės sprendimą. Žmogus vadovaudamasis išmintingumo dorybe be klaidų taiko moralinius principus atskiriems atvejams ir įveikia abejones dėl gėrio, kurio reikia siekti, blogio, kurio reikia vengti. Ji vadovauja kitoms dorybėms, nurodydama jų vietą ir ribas (KBK, 1806).

Ištvermės sunkumuose ir pastovumo siekiant gėrio suteikia Tvirtumas. Ji sustiprina ryžtą nepasiduoti pagundoms ir įveikti doriniame gyvenime sutinkamas kliūtis. Tvirtumo dorybė padeda nugalėti mirties baimę, išverti išmėginimus bei persekiojimus. Veda atsižadėti, aukoti gyvybę už teisingumo išsaugojimą bei palaikymą žmonių tarpe. „Pasaulyje jūsų priespauda laukia, bet jūs būkite drąsūs: aš nugalėjau pasaulį“ (Jn 16,33)(KBK, 1808). Tvirtumas suteikia žmogui galią išsilaikyti doros kelyje ir nenukrypti nuo jo. Gamtoje panašiu tvirtumu apdovanoti visi gyvūnai, kad galėtų atsispirti nepalankiomis sąlygomis, kuriose jiems tenka gyventi. Žmogus apdovanotas atsparumu, kad pakęstų šaltį, karštį, oro permainas, maisto trūkumus. Medžiai turi atsparumą vėjams, sausroms, šalčiams. Tie medžiai, kurie neturi atsparumo negali augti ten kur šalta ar karšta. Visas atsparumas gaunamas iš Dievo malonės. Žmogus tai gauna iš pašvenčiamosios malonės. Ji yra savosios rūšios gyvybė, kurią reikia puoselėti ir saugoti. Jos negalime užsitarnauti jokia geru darbu, ji gaunama iš Dievo veltui, kad galėtume kovoti su blogiu savyje. Ji gali būti išprašoma iš Dievo, pasiremiant mūsų Išganytojo pažadais „Iš tikrųjų, iš tikrųjų sakau jums: ko tik prašysite Tėvą mano vardu, jis jums duos“ (Jn 16,23)(Vaitkevičius J.,1952).

Malonumų pomėgį padeda išlaikyti - Susivaldymo dorybė. Ji užtikrina valios viešpatavimą instinktams ir neleidžia peržengti troškimams padorumo ribų. Žmogus, kuris moka susivaldyti savo troškimus kreipia gėrio link. Skiria kas bloga ir kas pikta, nepasikliauja savo jėgomis, neseka savo geismais. Stengiasi gyventi santūriai, maldingai ir teisingai (KBK, 1809).

II Vatikano susirinkimo dokumentuose (1994) nuosekliai aiškinama žmogaus vertė, pasiekimai bei galimybės. Pastoracinėje konstitucijoje Gaudium et spes teigiama, kad žmogaus protinė prigimtis turi būti tobulinama išminties, ieškant kas yra teisinga. Žmogus gaudamas Šventosios Dvasios dovanas tikėjimu kontempliuoja ir išvelgia Dievo valios paslaptį (GS, 15). Prieš žengdamas į dangų Kristus sakė, kad ateis teisingumo, meilės ir taikos viešpatavimo diena, Dvasios ir liudytojų metas, išmėginimo bei suspaudimų diena. Tas laikas parodys Dievo šlovę,

todėl mes turime budėti ir bendradarbiauti su Šventąja Dvasia, kuri išugdo mumyse dvylika amžinosios garbės pradų, kurie padeda mums panašėti į Dievą (KBK,1768).

1.2. Teisingumo samprata Jono Pauliaus II enciklikose

Jonas Paulius II (1991) enciklikoje *Contesimus Annus* teigiama, meilės pasireiškimas žmogui, kuriame Bažnyčia mato patį Kristaus asmenį – teisingumo stiprinimas. Visiškas teisingumas bus galimas tuomet, kai žmogus prašantis pagalbos bus vertinamas ne kaip apgavikas, akiplėša ar našta, o bus reali proga daryti artimo gerus darbus, kad laimėtum didesnę turtą pas Dievą. Suvokdamas žmogus, gali drąsiai rizikuoti ir vykdyti permainas, kurios siejasi su kiekvienu bandymu pagelbėti žmogui. Enciklikoje *Contesimus Annus* pabrėžiamas davimas tai, ko trūksta, bei pagalba įjungiant civilizacijos ir ūkinio vystymosi procesą ištisoms tautoms, kurios buvo išstumtos iš proceso ir paliktos nuošalyje. Tai galima padaryti panaudojant gėrybes, kurių yra perteklius, gaminama labai gausiai, kuriomis remiasi šiandieninė visuomenė. Būtina visuomenės organizacijas kreipti, kad jos veiktų tinkamai suprantant visos žmonijos šeimos gerbūvui. Pasaulinio masto ūkinis tarpusavio priklausomybės procesas turėtų tarnauti bendrajai gerovei. Matoma tendencija, kad atskiros galingos valstybės to nepajėgia padaryti. Reikalingas labai harmoningas didžiųjų valstybių bendradarbiavimas ir visos didžiosios žmonijos šeimos interesų lygiateisis atstovavimas tarptautinėms institucijose. Vertindamos sprendimų rezultatus institucijos turi skirti tinkamą dėmesį tams tautoms, kurios nėra tokios reikšmingos tarptautinėje rinkoje, ir kenčiančios dėl savo trūkumų, labiausiai reikalaujančios pagalbos, kad galėtų toliau vystytis. Teisingumui įsiviešpatauti ir žmonėms stengiantiems tą teisingumą pasiekti būtina Dievo malonė- Apvaizda (Jonas Paulius II, 1991).

Enciklikoje *Contesimus Annus* pabrėžiama Bažnyčios institucija gerbianti teisingą demokratinę tvarką, kur kreipiamas dėmesys į kiekvieną žmogų, neremianti vienokio ar kitokio institucinio pobūdžio ar konstitucinio sprendimo. Enciklikoje teigiama, kad darbuotojas turi gauti tokį atlyginimą, kad galėtų pilnai išlaikyti šeimą, tuo pačiu apsaugodamas savo orumą ir norą dirbti. Teisingumui prieštaraujama jeigu dirbama netinkamomis sąlygomis, yra verčiamas dirbti tam kad papildytų kito turtą, tuo pačiu apvogdamas save ir savo šeimą. Kiekvienas žmogus turi teisę į poilsio dienas, kad žmogus galėtų galvoti apie dangų ir kaip pridera garbintų Viešpatį Dievą. Žmonėms privalomas sekmadienio poilsis. Reikalinga apriboti valstybės kišimąsi į šeimos gerovę, atskirų asmenų kišimąsi dėl žmogaus orumo išsaugojimo. Valstybė turėtų pagerinti nepasiturinčių ir neturtingų žmonių gyvenimo sąlygas, rūpintis bendra gerove ir žiūrėti,

kad visose visuomenės gyvenimo srityse, neišskiriant ūkio, gerbiant kiekvienos srities individualius interesus, būtų siekiama gėrio. Privatinė nuosavybė arba disponavimas išorinėmis gėrybėmis kiekvienam žmogui, ar šeimai kaip institucijai suteikia žmogiškosios laisvės išplėtimą. Žmogaus privatinė nuosavybė savo prigimtimi yra socialinio pobūdžio, nes remiasi visuotine gėrybių paskirtimi (Jonas Paulius II, 1991). Jonas Paulius II (1998) Enciklikoje *Fides et ratio* „pabrėžia, kad krikščioniškasis tikėjimas yra tiesa, jis yra svarbus visiems žmonėms. Jeigu jis yra vien žmogaus religinių potyrių kultūrinis variantas, tada turi pasilikti toje kultūroje, kurioje jis pats yra, bei kitus palikti savose kultūrose. Enciklikoje *Fides et ratio* pateikiamas indiškiosios minties unikalumo pavyzdys tam, kad nepradėtume manyti, jog kultūrinė tradicija privalo pasilikti uždara savo skirtingumuose, bei oponuodama kitomis tradicijomis, nes tai prieštarauja pačiai žmogaus dvasios prigimčiai“ (Jonas Paulius II, 1998).

Teisingumas yra aukščiausia kardinali dorybė. Ši dorybė neatskiriama nuo meilės. Naujame Testamente teisingumas pabrėžiamas Kalno pamoksle. Jėzaus Kristaus kalbose akcentuojamas santykis su Dievu, kuris lemia socialinį teisingumą kito atžvilgiu. Santykiuose su Dievu teisingumas reiškiasi ištikimu jo įsakymų vykdymu. Teisingumas apima ir santykį su Dievu. Šioje dvasinėje teisingumo plotmėje esmė yra atiduoti Kūrėjui tai, kas jam priklauso, todėl akcentuojama, kad religingumo dorybė yra teisingumo dalis. Teisingumas Dievo atžvilgiu vadinamas religingumo dorybe. Dievo tiesa, priimama tikėjimu, sutinka žmogaus protą (Jonas Paulius II, 1991). Tikėjimo ir proto, teologijos ir filosofijos dialogas reikalingas ne tik tikėjimui, bet ir protui, tam, kad tikėjimas atmetantis ar niekindamas protą rizikuoja pakliūti į prietaringumą, fanatiškumą, o protas, užsisklendžiantis nuo tikėjimo, nors ir galinti dideliais šuoliais eiti į priekį, negali pakilti iki aukštumų to, ką galima pažinti. Toks dialogas galimas dėl tiesos vienybėje įvairiais aspektais. Tiesa priimta tikėjimu ir tiesa atrasta protu, negali vienos kitoms prieštarauti, nes kyla iš to paties šaltinio – Dievo. Proto kūrėjo ir tikėjimo dovanotos tiesos, bet priešingai – vienos kitas remia ir apšviečia tam kad su žmonėmis būtų elgiamasi teisingai, nes Dievas su žmogumi yra santykiyje nuo pat sukūrimo momento. Žmonėms suteiktos nenuginčijamos teisės į kuria sturi būti žiūrima labai rimtai. Jungtinių Amerikos Valstijų Tėvai įkūrėjai pripažystą pamatinę Dieve esančią tiesą, visų žmonių teisių šaltinį. Pripažysta teisingumo pagrindą meilę, kuri yra didiulė dovana žmonijai (Jonas Paulius II, 1998). Jėzaus mokinys Jonas rašė, kad Velykų vakarienės metu Jėzus jiems pasakė, jog atsiūs kitą Globėją – Paraklėtos, guodėją, kuri liks su jais per amžius. Tai Tiesos dvasia. Ši dvasia yra antroji, nes pats Jėzus yra pirmasis Užtarėjas. Jis yra Pirmasis, kuris atneša ir dovanoja Gerąją Naujieną.

Šventoji Dvasia ateina po Jo ir per Jį pratešdama Bažnyčios Išganymo Gerosios Naujienos darbą. Toji Dvasia tęs Jėzaus pradėtus darbus. (Jonas Paulius II, 1986). Žmogus savo sąžinėje visuomet jaučia įstatymą, kurio privaloma klausyti, nors ne pats sau jį numatė. Vidinis žmogaus balsas ragina daryti era ir vengti pikto – tai vadinama žmogaus širdyje įrašytu Dievo įstatymu. Jonas Paulius II (1986) enciklikoje *Dominum et Vivificantem* teigia, kad žmogus turi nuolat rūpintis ieškoti gėrio ir tiesos, saugotis, kad kokia nuodėmė netaptų įpročiu, kuri pamažu apakina Dievo balsą – sąžinę. Tik laisvu pasirinkimu žmogus gali atsiverti gėriui, laisvė suprantama kaip galimybė daryti ne tik tai kas yra gera, bet ir bloga (Jonas Paulius II, 1986). Pabrėždamas moralinio Bažnyčios paveldo nekintamumą, Jonas Paulius II (1993) ragina būti jautriems ir kantriai su pasitikinčia meile ir nuoširdžia pagarba pristatyti žmonėms moralinę tiesą, įvertinti juos užklumpančius sunkumus, silpnybes bei skausmingas situacijas. Popiežius Jonas Paulius II (1987a.) enciklikoje *Sollicitudo rei socialis* atskleidžia teisingumą, kuris naikina tarptautinę krizę, skurdo, nedarbo, maisto nepritekliaus, ginklavimosi varžybų, žmogaus teisių negerbimo, dalinių ar visiškų konfliktų padėties bei grėsmės aspektus (Jonas Paulius II, 1987a). Popiežius enciklikoje *Laborem exercens* pateikiamas „pagrindinis teisingumo ir taikos progresas, kurį skelbia Bažnyčia elementas ir pats adekvačiausias patikrinimas yra nuolatinis žmogaus darbo įvertinimas, tiek jo objektyvaus galutinio tikslo požiūriu, tiek darbo subjekto – žmogaus – orumo atžvilgiu“ (Jonas Paulius II, 1981).

Lankstumo atžvilgiu žmogus viršija visus sutvėrimus, nes negalima padaryti lavinamaisiais gereresniais ar blogesniais tokiame laipsnyje, kuriame yra žmogus. Žmogus lygus marmurui. Kol jis guli laukuose yra tik akmuo, bet pradėjus jį tašyti virsta nuostabia statula, patraukiančios galybes, stebina ir traukia žiūrovo akis. Žmogumu, kol jis netašytas – nemokintas, neturi galybės valdyti žemės. Jis silpnas, bailus, bijo gamtos, gyvulių, kuriuos turi pavergti bei priversti tarnauti. Palietusi mokytojo ranka žmogų išlaisvina, jis pradeda valdyti tas galybes, kurių pirmiau bijojo Darbas atliekamas kalbos pagalba, todėl kalba gali būti palyginama, skulptoriaus kalta, kuris paverčia marmurą – meno kūrinium. Mokytojas – kalbėdamas veikia mažo vaiko dvasią, kuri laikui bėgant tampa galinga būtybe galinti valdyti kūrinius (Vaitkevičius J., 1952). Skulptorius dirbdamas darbą nieko naudingo negali padaryti, jeigu savo darbo neišmano. Kalba palyginama su kalto kirčiu, kuri gali ir gydyti bet ir skaudinti palikdama didelius randus žmogaus širdyje. Išminties knygoje teigiama, kad skriauda lygi užmušimui: “Meluojanti burna užmuša sielą” (Išm 1, 11). Laimingas tas žmogus, kuris kalbą naudoja taip kaip Dievas yra įsakęs naudoti. Kalba yra žmogui duota, žodžiams, mintims išreikšti (Vaitkevičius J., 1952). Žodžiai

turi derintis su mintimis galvoje, nes melas yra draudžiamas ir Dievui ir žmonių įstatymams. „Sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą“ (Pr 1, 26-27) žmogus proto šviesa geba prasiskverbti pro regimybės iki daiktų giliosios tiesos ir atsiveria visuotinei tikrovei. Jonas Paulius II (1998) enciklikoje *Fides et ratio* teigia, jog Dievo tiesai reikia žmogaus proto ir kartu žmogaus protą stimuliuoja. Dievo žodžio tiesą tikintis žmogus turi apsvarstyti ir iširti – tai randasi intellectus fidei, kylantis iš tikinčiojo troškimo regėti Dievą. Tikslas nėra pakeisti tikėjimą, nes tikėjimas savaime išsirutulioja iš tikinčiojo tikėjimo akto ir tikrai gali padėti tiems, kurių tikėjimas gali susvyruoti priešiško akivaizdoje. Tikinčiojo apmąstymų vaisius yra tikėjimo tiesų supratimas. Naudodamasis protu, tikintysis suvokia, kad ryšiai tarp įvairių išganymo istorijos etapų ir tarp tikėjimo slėpinių - apšviečiami. Tikėjimas patį protą stumuluoja ir išplečia jo ribas. Protas skatinamas iširti takus, kuriais eiti jam net nebūtų kilusi mintis. Toks susitikimas su Dievo žodžiu praturtina protą, nes atrandami nauji ir netikėti ieškojimo keliai, praplėsdami žmogaus galimybes (Jonas Paulius II, 1998). Jonas Paulius II (1986) enciklikoje *Dominum et Vivificantem* teigia, kad gyvybėje yra įrašyta tiesa. Priėmęs Dievo dovaną, žmogus yra įpareigotas išlaikyti gyvenimą šioje pagrindinėje tiesoje. Atsiribojimas nuo šios tiesos reikštų pasmerkti save beprasmybei ir nelaimėms, arba tapti pavojumi kitų žmonių egzistencijai, nes yra padaryta didžiulė žala gyvybei, bet kuriose srityse. Gyvybės tiesa atskleidžiama Dievo įsakymuose. Viešpats rodo konkretų kelią, kuriuo turime sekti, jei norime gerbti savo tiesą ir išsaugoti orumą. Gyvybės apsaugą užtikrina ne tik atskiras įsakymas „Nežudyk“ (Pr 20,13; Įst 5, 17), bet visi Dievo įsakymai skirti tam, kad apsaugotų gyvybę, nes gyvenimo prasmė atrandama tik tuomet kai surandama ir stengiamasi gyventi tiesoje (Jonas Paulius II, 1986). Jonas Paulius II (1987a) enciklikoje *Sollicitudo rei socialis* pabrėžiamas teisingumo dėmesys vargšams, kuris yra vienas iš svarbiausių Krikščioniškos labdaros, artimo meilės principų. Dėmesys vargšams principas paliečia kiekvieno krikščionio gyvenimą tiek , kiek žmogus nori sekti Kristaus gyvenimą, tačiau tai taip pat yra visų žmonių socialinė pareiga. Šio principo taikymas pasireiškia priimant sprendimus susijusius su materialinių gėrybių įsigijimu bei jų panaudojimu (Iustitia et pax, 2010).

Jonas Paulius II (2002) Tikėjimo mokslo kongregacijoje, dėl katalikų veiklos ir elgesio politiniame gyvenime teigiama, kad katalikai, kaip ir visi kiti žmonės turi teises ir pareigas. Teisę ir pareigą ginti moralines tiesas, sąžiningai ieškoti tiesos, ginti laisvę, žmogaus gyvybę, bei kitas asmens teise. Apie šias tiesas kalba ir moko Bažnyčia, jas gerbia ir patvirtina. „Pasaulietiškas pirmiausiai žymi pagarbą tiesoms, kurios kyla iš prigimtiniu pažinimu gautų žinių apie

visuomenėje gyvenantį žmogų ir nesvarbu, kad tiesų moko kuri nors religija, nes tiesa yra viena“. Popiežius Jonas Paulius II (2002) teigia, kad klaida būtų painioti teisingą autonomiją su principo, atsiribojančio nuo Bažnyčios moralinio ir socialinio mokymo gynimu (Jonas Paulius II, 2002).

Teisingas santykis su Dievo Valia padaro žmones laimingus. Palaiminimas nėra Dievo apdovanojimas už ypatingus religinius nuopelnus, o Dievo malonės pasireiškimas tikinčio žmogaus gyvenime. Tai ne koks dorovinių ir dvasinių pasiekimų pripažinimas, įvertinimas, bet tiesiog nusidėjėliams teikiamas atleidimas ir naujas gyvenimas per Jėzaus Atpirkimą (Ratzinger J., 2000) kuris aptariamas ir Benedikto XVI enciklikose.

1.3. Teisingumo samprata Benedikto XVI enciklikose

Benediktas XVI (2011) enciklikoje *Mater et Magistra* teigiama, kad per asmeninę bendrystę su naujuoju Adomu- Jėzumi Kristumi išgydomas ir įgalinamas žmogiškasis protas. Su tokiu protu tampa įmanoma pasiekti tinkamesnį požiūrį į plėtrą, ekonomiką bei politiką. Remiantis šių sričių antropologiniais matmenimis ir naujomis istorinėmis sąlygomis, bei proto dėka su spekuliatyviu ir praktiniu gebėjimu - įmanoma disponuoti pamatiniais kriterijais, siekiant įveikti globalinius disbalansus bendrojo gėrio šviesoje. Teisingumas praranda savo pamatinį teisėtumą, kai įvairūs mūsų epochai būdingi globaliniai disbalansai nulemia turto skirtumus ir nelygybę, dėl kurių kyla teisingumo ir teisingo išteklių bei galimybių paskirstymo problemos, žvelgiant į vargingiausiuosius. Socialinis teisingumas privalo būti įgyvendinamas piliečių visuomenėje, rinkos ekonomikoje, proporcinga, sąžininga ir skaidria politine valdžia, tarptautiniu lygmeniu (Benediktas XVI, 2011).

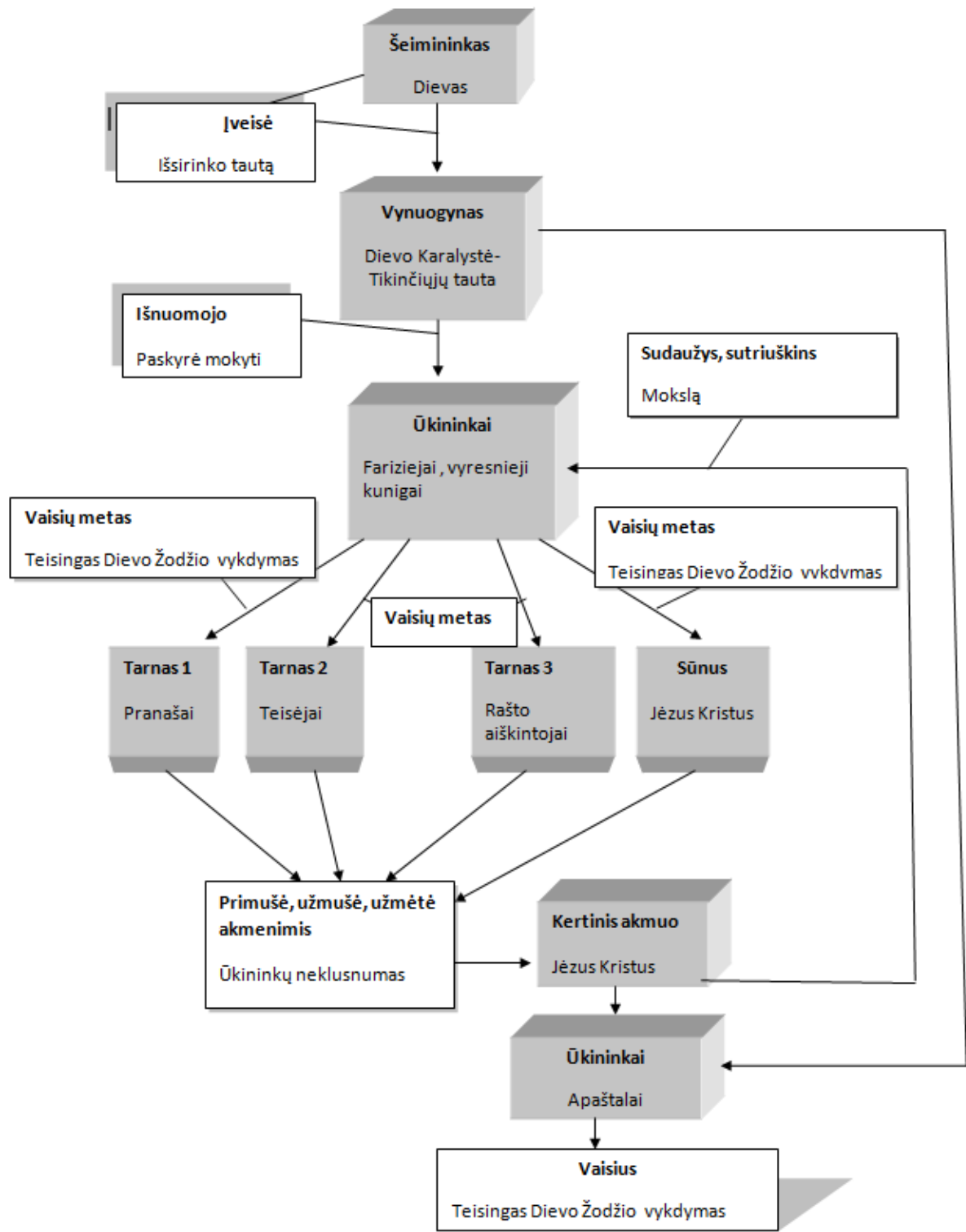
Enciklikoje *Mater et Magistra* pabrėžiamas ne tik lavinimas, bet ugdyimas, krikščioniškai formuojant sąžinę ir vedant į konkrečią veiklą pagal išmintingai vadovaujamą dvasinį tyrimą (Benediktas XVI, 2011). Benediktas XVI (2005) *Deus Caritas est* pabrėžiamas teisingumas, kuris niekada neatmeta artimo meilės. Apsivalymo, arba nuskaistavimo, koncepcija santykiuose tarp teisingumo ir meilės yra esminė enciklikoje *Deus Caritas est*. Meilė apvalo teisingumą, kaip tikėjimas apvalo protą. Pažymimas tikėjimas, kuris išlaisvina ir išgrynina protą, atveria jį antgamtiniam pasauliui. Protas, su tikėjimo pagalba išsilaisvinęs iš ideologinių tiesų, sugeba labiau atsiduoti teisingumui, įveikdamas savanaudiškumo pasipriešinimą. Krikščioniška artimo meile persisunkusi širdis tą teisingumo nuostatą dar labiau sustiprina, padėdama tobulai ją

įgyvendinti žmogaus sprendimuose ir veiksmuose (Benediktas XVI, 2005). Benediktas XVI (2009) enciklikoje *Caritas in veritate* teigia, kad Teisingumas yra tos meilės „darbai ir tiesa“ (1 Jn 3,18), kuriais kviečia apaštalas Jonas- neatsiejamas dėmuo. Ką nors mylėti, reiškia trokšti jam gera ir veiksmingai to siekti. Šalia asmeninės gerovės egzistuoja ir gerovė susijusi su žmogaus gyvenimu bendruomenėje (Benediktas XVI, 2009). II Vatikano susirinkimo dokumentuose teigiama, kad tiesa apie Dievą ir žmogaus išganymą sušvinta Kristuje, kuris yra viso Apreiškimo tarpininkas ir pilnatvė (II Vatikano susirinkimas, 1994). Jėzus Kristus, kūnu tapęs Žodis, pasiūstas kaip tikras Dievas ir tikras žmogus į žemę pas žmones kalba Dievo žodžius (Jn3, 24) atlieka išganymo darbą, kurį jam paskyrė Tėvas (Jn 5, 36; 17,4). Evangelijoje pagal Joną (Jn14, 9) teigiama, kas mato Jėzų, mato ir Tėvą. Pačiu savo buvimu ir pasirodymu, žodžiais ir darbais, ženklais ir stebuklais ypač mirtimi ir garbingu prisikėlimu iš numirusiųjų – Šventosios Dvasios atsiuntimu Jis galutinai baigia Apreiškimą ir dievišku liudijimu patvirtina. Jei nori įvykdyti visus įsakymus, reikia palikti savo geismus ir nuodėmes, kaip liepia įsakymai – tikėti Kristumi, per kurį Dievas pažada malonę, teisumą, ramybę ir laisvę. Jei tiki , tu turi, jei netiki, tuomet neturi (Ratzinger J., 2000).

Palyginime apie sūnų palaidūną, sūnus ne tik išėikvojo jam skirtą palikimo dalį, bet ir savo elgesiu labai įskaudino Tėvą. Tėvas negalėjo būti abejingas, bet jis su dideliu gailestingumu laukė grįžtančio sūnaus. Tėvui turėjo būti skaudu, kad sūnus pasiimdamas savo palikimo dalį, tėvą – palaidojo, nes palikimas -dalinamas po mirties. Sūnus po kiek laiko suprato, kad prarado savo orumą ir garbę, taip pat ir santykį su savo Tėvu (Benediktas XVI, 2005).

Biblijoje kalbama apie Dievo teisingumą ir Dievą kaip teisėją. Teisingumas paprastai laikomas viso Įstatymo laikymasis ir kiekvieno gero izraeliečio elgesys atitinkantis Dievo įsakymus. Tos požiūris neretai veda prie legalizmo, paslepiančio teisingumo pirminę prasmę ir aptemdančio jo didelę vertę. Norint legalistinį požiūrį įveikti, būtina atminti, kad Šventajame Rašte teisingumas iš esmės suvokiamas kaip pasitikėjimo kupinas savęs atidavimas Dievo valiai. Jėzus dažniau kalba apie tikėjimo svarbą nei apie Įstatymo laikymąsi. Kai jis, sėdėdamas už stalo drauge su Matu ir kitais muitininkais bei nusidėjėliais, atsako jį kritikuojančioms fariziejams: „Eikite ir pasimokykite, ką reiškia žodžiai: Aš noriu pasigailėjimo, o ne aukos. Aš ir atėjau šaukti ne teisiųjų, bet nusidėjėlių“ (Mt 9, 13). Susidūręs su požiūriu į teisingumą kaip į vien įstatymų laikymąsi, kai žmonės padalijami į teisiuosius ir nusidėjėlius, Jėzus stengiasi parodyti didžią nusidėjėlio ieškančio bei jam atleidimą ir išganymą siūlančio gailestingumo dovaną. Todėl suprantama, kodėl jis dėl tokio išlaisvinančio požiūrio, kuris yra atsinaujinimo šaltinis, yra

atmetamas fariziejų ir Įstatymo mokytojų. Pastarieji, ištikimai laikydami Įstatymo, tik krauna ant žmonių pečių naštas, niekais paversdami Tėvo gailestingumą. Įstatymo laikymasis neturi kliudyti rodyti dėmesio poreikiams, susijusiems su žmogaus kilnumu. Jėzaus nuoroda į pranašo Ozėjo žodžius: „Noriu ištikimos meilės, o ne aukos“ (Oz 6, 6) (Jonas XXIII, 1962). Jėzus Kristus pabrėžia, kad nuo dabar jo mokiniai daugiausiai dėmesio kreiptų į gailestingumą, kuris labiausiai turėtų pasireikšti mažutėliui – sėdėti su jais už bendro stalo. Gailestingumo darbai akcentuojami kaip pagrindinis sąstatas Jėzaus asmeniui. Tai yra iššūkis Jo pašnekovams, kurie pasilieka prie formalios pagarbos Įstatymui. Jėzus eina anapus Įstatymo. Bendravimas pagal Įstatymą nusidėjėliams leidžia suvokti gailestingumo dydį. Panašų kelią nuėjo ir Paulius. Prieš sutikdamas Jėzų kelyje į Damaską, jis savo gyvenimą irgi buvo paskyręs nepriekaištingam Įstatymo teisingumo laikymuisi (plg. Fil 3, 6). Galatų laiške skaitome „Taigi mes įtikėjome Kristų Jėzų, kad būtume nuteisinti Kristaus tikėjimu, o ne Įstatymo darbais; nes Įstatymo darbai nebus nuteisintas nė vienas žmogus“ (Gal 2, 16). Teisingumo supratimas pasikeitė, nes Įstatymas turi eiti kartu su gailestingumu. Jie abu yra tarpiai susiję. Pirmenybę Paulius teikia tikėjimui, o ne Įstatymui.“ Gelbėja ne Įstatymo laikymasis, bet tikėjimas į Jėzų Kristų, kuris savo mirtimi bei prisikėlimu atneša išganymą sykiu su nuteisinančiu gailestingumu. Dievo teisingumas tampa išlaisvinimu tų, kurie yra nuodėmės ir visų jos padarinių vergai. Dievo teisingumas yra jo atleidimas“ (Ps 51, 11–16) (Jonas XXIII, 1962). Palyginime apie sūnų palaidūną, nė karto nėra paminėtas žodis „teisingumas“, kaip originalo tekste nėra ir žodžio „gailestingumas“. Kodėl? Teisingumas suderinamas su meile, pasireiškiantis gailestingumu, kuris yra evangelinio palyginimo kertinis akmuo. Meilė tampa gailestingumu tada, kai reikia peržengti griežtas, bet siauras teisingumo normas. Teisingumas aptariamasis ūkininkų žmogžudžių pasakojime. Mano sudarytas Teisingumo modelis pagal palyginimą Ūkininkai žmogžudžiai (Mt 21, 33–46) pateikiamas 1 pav.

1 pav. Teisingumo modelis pagal palyginimą Ūkininkai žmogžudžiai (Mt 21, 33–46)

Jėzus palyginime kalba apie vynuogyną, kuriame viskas yra įrengta tvarkingai: sumūrijamas aptvaras, įrengiamas spaustuvas, pastatomas bokštas. Vynuogyno savininkas pasamdo ir išnuomoja vynuogyną ūkininkams. Pats šeimininkas išvyksta, bet su galimybe grįšti – pasiimti jam priklausančios vaisių dalies. Pasakojimas pakrypsta kita linkme – Jėzus pradeda kalbėti apie vynininkus, o ne apie vynuogyną. Jis teigia, kad vynininkai nenori atiduoti jam priklausančios vaisių dalies. Jie nori pasisavinti ne tik vynuogių derlių, bet ir visą vynuogyną. Maždaug po penkerių ar šešerių metų, kai laikas nuimti derlių vynuogyno šeimininkas siunčia tarnus, kurie pagal sutartį atkeliauja pasiimti vaisių dalies. Pagal Senąjį ir Naująjį Testamentus vaisiai gali reikšti ne tik vynuoges, bet gerus veiksmus (1pav. Dievo Žodžio vykdymas) kurie kyla iš atsisukimo į Dievo pusę. Pasakojime galime įžvelgti, kad vynuogyno darbininkai gerai prižiūrėjo vynuogyną, nes vaisiai duoda didelį derlių. Vynininkai nesilaiko sutarties ir pamiršta, kad yra tik nuomininkai, todėl didelio gobšumo vedini visus šeimininko tarnus išniekina. Jiems toks poelgis – gyvenimo būdas ir jie nieko blogo dėl to nemato. Jiems tai norma ir būtinybė – išgyventi. Šeimininkas elgiasi kiek neįprastai, primenantis Dievo veikimą pasaulyje, Dievas pasitiki žmogumi ir patiki jam visą kūriniją, nors ir žinodamas, kad žmogus gali sunaikinti visą planetą. Galime sakyti, kad Dievas rizikuoja patikėdamas mums laisvę, jis laiko mus atsakingais žmonėmis. Jis atsitraukia, iškeliauja, kad mes geriau atsiskleistume sau patiems. Taip ir vynuogyno šeimininko iškeliavimas leis vynininkams parodyti savo tikrąjį veidą. Paskutinės vakarienės scenoje Jėzus palieka ekonominį registrą, – vynuogyną kaip pajamų šaltinį, ir paliečia esminę įsūnystės temą. Šeimininkas siunčia savo vienintelį Sūnų – savo kūną ir kraują. Lukas ir Morkus, kad sustiprintų šeimininko poelgį, prideda „savo mylimąjį sūnų“. Jis tikisi kad vynininkai, pamatę šeimininko Sūnų, bus sugėdinti savo padarytų darbų. Šiuo gestu vynuogyno savininkas atsiskleidžia kaip rūpestingas Tėvas. Tačiau vynininkai pamatę realią grėsmę – netekti vienuogyno, apakinti godumo – nužudo šeimininko Sūnų ir palieka jį žvėrimis ir maitvanagiams. Ši eilutė mūsų žvilgsnį kreipia į mirtį Jėzaus, kuris bus nukryžiuotas už miesto vartų (plg. Jn 19, 17; Žyd 13, 12). Palyginime lieka nepalietas vynuogyno savininko sugrįžimas. Nė vienoje pasakojimo vietoje nebuvo net užsiminta, kad savininkas vieną dieną grįš į savo vynuogyną. Jėzus pabaigia šią istoriją klausimu: Tad ką gi atvykęs vynuogyno šeimininkas padarys su tais ūkininkais? Jėzus tarytum kviečia klausytojus, tautos seniūnus bei aukštuosius kunigus patiems užbaigti šią istoriją. Šie siūlo taliono įstatymą „akis už akį, dantis už dantį“. „Graikišką ištarą: Jis žiauriai nužudys žiauruolius, nes jame slypi veidrodžio atspindžio efektas: (pažodžiui būtų: Jis pikčiausiai nužudys piktadarius). Kaltininkui turi būti padaryta

lygiai tas pats, ką jis padarė nukentėjusiam. Kadangi elgeisi žiauriai, tad ir nubaustas būsi žiauriai. Tokia yra jų išvada. Tačiau Jėzus, pacituodamas 118 psalmę, atsakymą nukreipia kita linkme: Akmuo, kurį statytojai atmetė, tapo kertiniu akmeniu. Su šia psalmės citata pereiname į statybų registrą“ (Milaševičius K., 2019). Cituodamas psalmės žodžius Jėzus netikėtai ima kalbėti apie akmenis, skirtus statyboms ir statytojus. Netinkamas ir atmetas akmuo tampa kertiniu akmenimi naujam Viešpaties rankomis pastatytam dvasiniam pastatui. Tiek akmuo, tiek ir sūnus, kuris buvo nužudytas už vynuogyno, abu buvo atmesti. Tačiau, sūnaus nužudymas šaukiasi šeimnininko keršto ir naujų ūkininkų pasamdymo. Jėzus atsisako keršyti, nes smurtas gali virsti tik smurtą. Jis teigia, kad naujas kūrinys iškils vietoj to, kas buvo atmesta. Jėzaus pasakojimo išvada svarbi tuo, kad Dievo planas žmonijos atžvilgiu neatšaukiamas. Dievo teisingumas – begalinis, tokio niekas negali pasiekti. Jėzaus, Dievo Sūnaus mirtis tampa naujos meilės sandoros pradžia, Teisingumo pavyzdžiu visiems žmonėms. Dievo Sūnus tampa kertiniu akmeniu, nuo kurio iškyla naujas statinys, tai Dievo tauta ir Bažnyčia. Tai - Dievo Karalystė, ateinanti Jėzaus asmenyje. Dievo Karalystė ateina Jėzaus Kristaus pavidalu. Todėl kas priima Karalystės slėpinį kaip dovaną, tas priima patį Jėzų Kristų– Dievo Žodį. Mylėti kitus, kaip Jėzus myli, reiškia nuolankiai jiems tarnauti, padėti augti tiesoje ir meilėje, teikti pirmenybę kito labui, o ne savo interesams. Priimti sunkumus, pavojus ir net mirtį, kaip tai daro žmonės kankiniai – teisingumo liudytojai, kad kiti galėtų gyventi ir augti meilėje (Milaševičius K., 2019). „Jėzus nenori šio palyginimo „ūkininkai žmogžudžiai“ (Mt 21, 33–46) susieti su socialinio teisingumo pamoka, nenori ir pristatyti šeimnininko kaip pasaulio teisuolio, suteikiančio teisingą atlygį už darbą. Jo gerumas, didžiadvasiškumas, Jo gailestingumas, pranoksta žmogiškąją atjautą, nes Dievas iš kart nenubaudžia piktadarių, o siunčia dar kitus tarnus, galima sakyti leidžia laiko pasitaisyti. Taip viską pranokstantis gailestingumas“ (Miliauskas T., 2017).

1.4. Teisingumo sąsajos su gailestingumu

Jonas Paulius II (1980) enciklikoje *Dives in misericordia* sako, kad Kristus pirmiausia Gerąją Naujieną apie Dievo gailestingumą nešė vargstantiems, kad jie turėtų viltį. Jėzus išreiškė meilę per gailestingumą, nes akivaizdžiai susidūrė su kenčiančiais, prislėgtais bei vargstančiais. Enciklikoje popiežius kalba, kad Jėzus gailestingumą padaro vieną iš pagrindinių mokymo temų. Jo misijinė pasiuntinybė tvirtai įrodo tai, kad Jėzus priartiną žmonėms savo meilės ir gailestingumo Tėvą (Jonas Paulius II, 1980). Mokymą apie meilę ir gailestingumą perteikė

palyginimais, pats laimindamas gailestinguosius, o kartu reikalaujamas iš žmonių atitinkamo elgesio tarpusavyje. Jonas Paulius II (1980) teigia, kad Kristus pats parodė aiškiausią ir tobuliausią gailestingosios meilės pavyzdį – iš neapsakomos meilės ir beribio gailesčio mirdamas ant kryžiaus. Per jo auką gailestingieji susilaukia gailestingumo, o tai puikiausiai paliudija Evangelijos žodžiai ir palyginimai turintys savyje meilės ženklą (Jonas Paulius II, 1980).

Šventasis Raštas atskleidžia mums Dievą kaip begalinį gailestingumą ir kaip tobulą teisingumą. Kaip galime suderinti tuos du dalykus? Kaip galima suderinti gailestingumo tikrovę su teisingumo reikalavimais? Šie du dalykai vienas kitam neprieštarauja. Dievo gailestingumas leidžia įgyvendinti tikrą teisingumą (Pranciškus, 2016a).

Popiežius Jonas Paulius II (1980) leidžia mums giliau pažvelgti į didįjį Dievo gailestingumo slėpinį, jo mokymas veda mus prie Kristaus veido, aukščiausios Dievo Gailestingumo raiškos Gailestingumas – vienas svarbiausių Dievo slėpinių bruožų, bet šių dienų katalikų žodyne jis lieka neįvertintas, todėl Šventasis Tėvas ragina tai ištaisyti. „Gailestingumas skiriasi nuo teisingumo, bet jam neprieštarauja, jei mes pripažįstame, kad žmogaus istorijoje esti Dievas, – taip ir daro Senasis Testamentas, – Dievas, kuris jau kaip Kūrėjas su savo kūriniais yra susijęs ypatinga meile. Meilės esmei priklauso tai, kad ji negali nekęsti ar trokšti blogio tam, kuriam kitados save atidavė: „Nihil odisti eorum quae fecisti“ – „nesišlykšti niekuo, ką esi sukūręs“ (Išm 11, 24). Šie žodžiai atidengia gilų ryšį tarp Dievo teisingumo ir gailestingumo žmogui bei pasauliui. Jie sako, jog to ryšio gaiviųjų šaknų bei giliausių priežasčių reikia ieškoti visa ko sukūrimo slėpinyje. Senosios Sandoros įvykiai nuteikia laukti, jog bus galutinai apreikštas Dievas, kuris „yra meilė“ (1 Jn 4, 8. 16)“ (Jonas Paulius II, 1980).

Popiežius Pranciškus bendroje audencijoje (2016a) teigė, jog “ Dievo gailestingumo dėka įmanomas tikras teisingumas. Pagal įprastinę teisingumo, t.y. įstatymų ir nustatytos tvarkos laikymosi sampratą, nukentėjęs žmogus kreipiasi į teismą ir reikalauja teisingumo. Pagal šią sampratą, kaltininkas teisingai nubaudžiamas. Tokią teisingumo sampratą aptinkame ir Šventajame Rašte. Patarlių knygoje parašyta: „Teisumas yra gyvenimo ramstis, o pikto ieškojimas veda į mirtį“ (11,19). Jėzus viename savo palyginimų kalba apie teisėją, į kurį kreipiasi našlė, prašydama: „Apgink mane nuo skriaudiko“ (Lk 18,3). Tačiau šis kelias neveda į tikrąjį teisingumą, nes jis tik apriboja blogį, bet jo nepanaikina. Popiežius teigia, kad nugalėti blogį įmanoma tik gerumu.“ (Pranciškus, 2019). Antrasis teisingumo kelias, kuriuo Šventasis Raštas mus kviečia eiti. Šiuo būdu siekdamas teisingumo, nukentėjęs žmogus kreipiasi ne į teismą, bet į kaltininką ragindamas jį atsiversti, padeda jam suprasti, kaad jis blogai pasielgė –

beldžiasi į sąžinę. „Pripažinęs savo kaltę ir ją apgailėjęs, jis gali priimti nukentėjusiojo jam suteikiamą atleidimą. Tai tinkamiausias būdas spręsti nesusipratimams šeimose, sutuoktinių, vaikų ir tėvų santykiuose, kur nukentėjęs žmogus trokšta išsaugoti ryšį, kuriuo jis susietas su kitu. Nelengvas kelias, reikalaujantis, kad nukentėjęs trokštų jį nuskriaudusio žmogaus išganymo ir gerovės. Tačiau tik taip įmanomas tikras teisingumas; tik tuomet, kai kaltininkas pripažįsta savo kaltę ir liaujasi blogai elgęsis; kai neteisingai elgęsis žmogus ima elgtis teisingai, nes jam buvo atleista ir padėta atrasti gėrio kelią. Dievas taip elgiasi su nusidėjėliais. Viešpats visada mums siūlo savo atleidimą ir padeda jį priimti, padeda suvokti blogį, kad galėtume jį atmesti. Dievas nori ne mūsų pasmerkimo, bet išganymo. Tėvas myli savo vaikus ir trokšta, kad jie gyventų gerai ir teisingai, kad jaustų gyvenimo pilnatvę ir būtų laimingi“ (Pranciškus, 2016a).

Dievo gailestingumas yra pagrindinis Dievo veikimo išorėje motyvas, kuris yra kiekvieno Kūrėjo kūrinio ištakose. Visame Šv. Rašte yra daugiau kaip keturi šimtai vietų, šlovinančių Dievo gailestingumą, Psalmyne – šimtas trisdešimt, o dar daugiau yra atskirų Dievo gailestingumą apdainuojančių ištraukų. Dievas stengiasi mokyti pateikdamas savo vidinį gyvenimą, savo santykį su kūriniais, ypač su žmonėmis. Dievas nori, kad Jį garbintume per Jo Gailestingumą, kad sektume Jo darbais (Pranciškus, 2016a). „Gailestingumas neprieštarauja teisingumui. Juo veikiau išreiškiamas elgesys nusidėjėlio atžvilgiu – jam siūloma galimybė pripažinti savo klaidas, atsiversti ir įtikėti. Parodyti, kaip teisingumas pranokstamas gailestingumo, mums padeda pranašo Ozėjo patirtis (Oz 11, 5)“. „Mano širdis neleidžia man to padaryti! Mano gailestingumas tau yra per stiprus! Nebausiu tavęs degančiu įniršiu, nebenaikinsiu Efraimo, nes aš esu Dievas, o ne žmogus, – Šventasis tarp jūsų, – su pykčiu neateisiu“ (Oz 11, 8–9). Šventasis Augustinas, komentuodamas pranašo žodžius, teigia, kad „Dievui lengviau sulaikyti savo pyktį nei gailestingumą. Dievo pyktis trunka akimirka, o gailestingumas – amžinai. Jei Dievas apsiribotų teisingumu, jis būtų nebe Dievas, bet kaip visi žmonės, reikalaujantys gerbti įstatymą. Vieno teisingumo neužtenka. Apeliuojant į teisingumą, rizikuojame jį sugriauti. Dievas pranoksta teisingumą gailestingumu ir atleidimu. Tai jokių būdu nereiškia, kad teisingumas nuvertinamas ar padaromas nereikalingu. Dievas teisingumo neatmeta. Pranoksta jį didesniu įvykiu, leidžiančiu patirti meilę, kuri yra tikrojo teisingumo pagrindas (Rom 10, 3–4). Dievo teisingumas gailestingumas, dovanojamas visiems kaip malonė Jėzaus Kristaus mirties ir prisikėlimo galia. Kristaus kryžius yra nuosprendis mums visiems ir pasauliui, nes dovanoja mums meilės ir naujo gyvenimo tikrumą“ (Pranciškus, 2016a).

Pranciškus (2016b) kalboje su diplomatais, teigė, jog kiekvienas autentiškas religijos praktikavimas negali neskatinti taikos. „Isikūnijimo slėpinys parodo mums tikrą Dievo veidą – Dievo, kuriam galia reiškia ne jėgą ar griovimą, bet meilę. Teisingumas yra ne kerštas, bet gailestingumas. Šventųjų durų atidarymas Bangio katedroje buvo padrašinimo ženklas žvelgti į ateitį, pradėti iš naujo ir atnaujinti dialogą. Ten, kur Dievo vardu piktnaudžiauta neteisingumui vykdyti, su Centrinės Afrikos Respublikos musulmonų bendruomene, tikintys į Dievą turėtų būti taikos ir gailestingumo vyrai bei moterys. Niekada nevalia žudyti Dievo vardu, nes tik Teisingumas vykdomas Visagalio vardu“ (Pranciškus, 2016b).

2. TEISINGUMO UGDYMO GALIMYBĖS KATALIKIŠKOJE MOKYKLOJE PAGRINDAS

2.1. Jėzus – Pirmasis Tiesos Ugdytojas

Teisingumo ugdymas išryškėja Jėzaus Kristaus mokyme. Žmonėms, išpažįstantiems krikščioniškąjį tikėjimą, Jėzaus Kristaus asmenyje slypi tikrovės apie asmenį pamatinė tiesa. Todėl teisingumo ugdymo tikslas ir pamatas yra Kristus, kurio sekimas žmogui yra asmeninio bei bendruomeninio tobulėjimo esmė. Tikėjimo dorybės ugdymas turi būti orientuotas į aukščiausią tikslą – Dievo garbinimą ir Jo išganymo plano žmogui ir pasauliui realizaciją. Teisingumo dorybė yra svarbi tiek, kiek ji kyla iš tikro egzistencinio apsisprendimo, kurį sudaro nesvyruojanti meilė Dievui ir atsidavimas Jo valiai. (Peschke K., 1997). Senojo Testamento *economia* – Dievo plano įgyvendinimas, kuris skelbia ir rengia Jėzaus pasaulio Išganytojo ir Jo misijinės karalystės atėjimą. Senosios sandoros knygos liudija rūpestingą Dieviškąją pedagogiją. Ši pedagogija galutinai užsibaigia – randa tikslą Jėzaus Kristaus asmenyje. Pats Dievas kalba kūnu tapusiam Žodyje (Saint Bernard, 1966).

Jonas Paulius II (1986) enciklikoje *Dominum et Vivificantem* apie Šventąją Dvasią Bažnyčios ir pasaulio gyvenime teigia, kad apaštalai susieti ypatingu būdu su Šventąja Dvasia. Kristus pristato Globėją, kuri išmokys, ves ir liudys į tiesos pilnatvę. Tiesos Dvasios darbas ir jos veiklos vaisius glūdi žmoguje. Šventoji Dvasia turi būti vyriausias žmogaus vadovas ir proto šviesa. Tai tinka apaštalams, pirminiams liudytojams apie Jėzų, nuo šios privalantiems visiems žmonėms skelbti, ką Jėzus Kristus veikė ir mokė apie Jo Kryžių ir Prisikėlimą. Tai tinka ir mokytojams, kurie išpažysta Jėzų – Gelbėtoją, Užtarėją, Dievo Sūnų (Jonas Paulius II, 1986).

Jono evangelijoje rašoma, kad tikintys žmonės nori pažinti Dievą, pažinti tiesą apie Dievą. (Jn 17, 3) Jėzus atėjo liudyti tiesos (plg. Jn 18, 37) ir pristatė save, kaip „Kelią, Tiesą ir Gyvenimą“ (Jn 14,6). Toji tiesa dovana ateinanti iš Dievo Tėvo. Dievas pradėjo apšvietimą ir pats jį atbaigs. Šventoji Dvasia guodžianti tikinčiuosius ir įkvepianti, vedanti į tiesos pilnatvę. Galutinis Dievo tiesos pilnatvės Apreiškimas bus galutinė žmonijos ir kūrinijos atbaiga (1Kor 15, 28). Bendrasis rėmimas objektyvia ir visuotine tiesa daro tarp žmonių dialogą. Žmogaus dvasia yra intuityvi ir racionali. Intuityvi tuo, kad spontaniškai suvokia tikrovės ir mąstymo pradus. Racionali tuo, kad pradėjus nuo pirmųjų pradų, laipsniškai atranda ankščiau nežinotas

tiesas, taikydama griežtas analizę ir tyrimo procedūras bei rišliai jas surikiuoja (Buberis M., 2001).

Dekano dr. Beno Uleviciaus paskaitos medžiagoje (2019) teigiama, kad Dievas yra Tiesa, kurios niekas negali išrasti ar sukurti tiesos. Tiesa jau – Dievo amžinybėje. Tegalime ieškoti, rasti, priimti – vienytis su ja, kuri yra ir mūsų pačių egzistavimo pagrindas. Tuomet – gilintis, mąstyti, kontempliuoti, suvokti, veikti pagal ją → vienytis su ja ir tuo, kuriame ji yra ir kas ji yra. Tiesa – galingiausias dalykas pasaulyje. Ji sutvėrė pasaulį. Ji palaiko pasaulį, tad Jo svarba nepaneigiama. Visatos egzistavimo pamatas yra – tiesa, kuri nuolat kuria harmoniją, balansą, tvarką. Jei pasaulis atitoltų nuo Tiesos, tuomet kyla pavojus darniams visatos egzistavimui. Tiesai pažinti yra pašauktas pats žmogus, jo prote – įgimta prasmės pajauta ir ieškojimas, ieškoti tiesos, ją pažinti ir saugoti yra svarbiausia Bažnyčios misijos dalis. Bažnyčia susieta su Logos spec. ryšiu. Tiesa – daugiau nei dogmos, mokymai, daugiau nei žodžiai. Tiesa turi begalinę perkeičiančią jėgą. Dievas nori, kad turėtume jo požiūrį į sutvertą pasaulį. Jo požiūris į daiktus – vienintelė tų daiktų tiesa. Dievas trokšta, kad taptume viena su jo amžinosiomis mintimis. Dievas yra kiekvieno kūrinio pradmuo, Jis unikaliu būdu yra kiekvieno žmogaus Tėvas su ypatingu asmeniniu santykiu su juo. Kiekvienas esame Dievo norimas ir mylimas (Ulevičius B., 2019).

Visi Išganytojo žodžiai, pasakyti Paskutinė vakarienės menėje, kančios išvakarėse, aptariams ir nagrinėjamas Bažnyčios gyvenime : pradedant Šventosios Dvasios atskleidimu, kaip Globėjo ir baigiant – kaip Tiesos Dvasios. Kiekvienoje žmonių kartoje ar epochoje Išganytojo pasakyti žodžiai suprantami kitaip. Mums šiuo laikotarpiu suskamba kitaip II Vatikano susirinkimo mokymas, ypač Pastoracinė konstitucija Gaudium et spes. Daugelyje šio dokumento vietų Susirinkimas – atviras tiesos Dvasios šviesai, autentiškas saugotojas viso to, kas Kristaus skelbta ir pažadėta atsiveikinimo kalboje apaštalams ir Bažnyčiai. „Šventoji Dvasia turi parodyti pasauliui, kaip jis klysta dėl nuodėmės ir teisybės“ (Jonas Paulius II, 1986).

2.2. Teisingumo ugdymo samprata

Moralinės dorybės apibrėžia mūsų santykius su kitais žmonėmis ir su kūriniais. Jų betarpiškas objektas yra ne Dievas, bet pats mūsų veiksmų dorumas. Moralinių dorybių yra daug ir visokių, bet svarbiausios yra keturios: išmintingumas, teisingumas, susivaldymas, tvirtumas (Rimkevičiūtė L. 1996). Šios dorybės kyla iš žmogaus dvasinės ir kūninės prigimties, jas galima

ugdyti nuosekliomis pratybomis. Pagrindinių dorybių ugdymas padeda optimizuoti charakterį ir apsaugoti nuo instinktų ir geismų vyravimo. Jos apima kitas žmogiškąsias moralines dorybes. Pagrindinės kardinaliosios žmogiškosios moralinės dorybės žinomos nuo graikų 14 filosofų Platono, Aristotelio laikų. Tomas Akviniėtis, remdamasis jų teorija, šias dorybes susiejo su krikščioniškąja tradicija (Anzenbacher, 1992).

II Vatikano susirinkimo dokumentai (1965) *Gravissimus Education* teigiama, kad egzistuoja ne vienas ugdymo apibrėžimas. Visi jie vienas kitą papildo ir išplečia, tik vargu ar galima teigti, kad išbaigia. Štai keletas pavyzdžių, kaip galima apibrėžti ugdymą:

- Įvesdinimas į tam tikros realybės visumą;
- Suaugusiųjų pagalba, sustiprinimas ir vadovavimas naujiems visuomenės nariams;
- Bet koks planingas asmenybės modifikavimas, ypač ankstyvame amžiuje;
- Auklėjimas ugdo asmenį, atsiveldamas į galutinę jo paskirtį ir gerovę tų bendruomenių, kurių narys jis yra ir kuriose vėliau, subrendęs, jis galės atsakingai veikti (*Gravissimus Education*, 1965).

Analizuojant teisingumą individualiu lygmeniu, pati sąvoka susiaurinama iki konkretaus asmens poreikių, lūkesčių ir vertybių sistemos. Žvelgiant į teisingumą individo lygmenyje, rizikuojama tolti nuo socialiai apibrėžtų vertybių sistemos: asmens poreikiai ir lūkesčiai gali būti visuomeniškai nevertingi arba net pavojingi; vertybių sistema visiškai nesutapti su socialiu elgesiu. (Vaičekauskienė, 2007).

Teisingumą galima suvokti tik kontekstualiai – konkrečios visuomenės, jos vertybių ir struktūros aspektais. Visuomenė (sociumas), kuri lemia arba įtakoja valdžios sprendimus, juos priima, koreguoja, pritaiko arba modifikuoja pagal savo reikmes, nes tai nėra pavienio individo gerovės visuomenė. Visuomenei galioja vokiečių filosofo L. von Bertalanffy sistemų teorijos principai. Pagrindinė Bendrosios sistemos kompleksinė idėja tai, kad visuma yra didesnė nei jos dalių suma, o tai reiškia, kad iš visumos formuojasi naujos organizacijos kokybės, kurios grįžtamuju ryšiu veikia visumos dalis (Vaičekauskienė, 2007). Jei visuomenę lygintume su mechanizmu, tai pavieniai asmenys tikrai dar nebūtų šio mechanizmo funkcionavimo prielaida. Veikdami pagal susitarimus, per visuomenės grupes ir atstovus, jie gali siekti socialinio teisingumo atskirai grupei. Svarbu, kad šis teisingumas būtų ir socialiai atsakingas bei visuomeniškai vertingas. Visuomeniniu požiūriu ugdant teisingumą yra dedami pilietiškumo pagrindai, didinama atsakomybė už save ir kitus, skatinama elgtis teisingai, mokoma sugyventi bendruomenėje. Ugdant teisingumo dorybę, pabrėžiamas mokytojo asmenybės vaidmuo

(Tijūnėlienė, 2009). Ugdymo prasmė – skatinti žmogų fiziškai, psichiškai, socialiai tobulėti, kurti savo asmenybę. Tai yra ugdymo esmė, o, žvelgiant į teisingumo ugdymą, šv. Raštas „Jūs, vaikai, klausykite savo gimdytojų, nes šito reikalauja teisingumas“. „Gerbk savo tėvą ir motiną“ – tai pirmasis įsakymas su pažadu: „Kad tau gerai sektųsi ir ilgai gyventumei žemėje“. „Ir jūs, tėvai, neerzinkite savo vaikų, bet auklėkite juos, drausmindami ir mokydami Viešpaties vardu“. Teisingumo ugdymas – jėga suteikianti žmogui galia veikti ir padedanti suvokti egzistavimo prasmę. Autonomiškumo išsivystymas yra būtinas subrandinti religinę patirtį, nes tik tikėjimas, kuris pasiekiamas stiprios valios pagalba, suteikia jėgų gyventi ir įveikti kliūtis žmogaus egzistencijoje. Jeigu vaikas išsiugdytų gėdos bei abejojimo jausmą, tuomet jis nepasitikės nei savo galia, nei jos panaudojimo būdu (Jonas Paulius II, 1991).

Rajeckas V., (1996) teigia, kad harmoninga asmenybė pirmiausiai turi turėti teigiamų savybių, grindžiamų bendražmogiškais vertybėmis, aukštą dvasinių ir fizinių jėgų, ypač kūrybinių gebėjimų, išvystymo lygį. Tai aukšto intelekto, dorovingumo bei profesinio lygio žmogus. Išugdyti tokią asmenybę – kol kas tik svajonė. Šis vaizdinys skatina ieškoti būdų kaip tobulinti jaunosios kartos ugdymą (Rajeckas V., 1996).

Pirmasis filosofas, kurio mintys apie tai, kas yra teisinga yra išlikusios, yra Demokritas (apie 460–370 m. pr. Kr.). Pasak jo, teisingumas gali būti suvokiamas kaip individo ir visuomenės interesų derinimas. Pavienio asmens interesai yra įvertinami tik visuomenės kontekste. (Akvinietis T., 2006).

2.3. Teisingumo dorybės ugdymo esminiai principai katalikiškoje mokykloje

Teisingumo ugdymas yra sudėtingas ilgalaikis procesas, jo reikalavimai yra kategoriški, besąlyginiai, reikalaujantys ką nors įvykdyti, nurodantys, kaip reikia elgtis. Teisingumo normos ir taisyklės nesiekiančios kompromisų – tvirtos ir aiškios- reikalaujančios teisingumo. Jų svarbiausias bruožas yra drausti, liepti, įpareigoti, tvirtai įsakyti ir kategoriškai reikalauti. Kartais reikalavimas žmogui būna nepriimtini, nes jie varžo, reikalaujantys atsisakyti kokių nors malonumų., kurių žmogaus kūnas reikalauja. Galima teigti, kad neretai normos ir reikalavimai būna suprantami, kaip primetami dalykai, įsibrovėliai į žmogaus asmeninį gyvenimą, siekiantys užslopinti asmeninę laimę, pažeidžiantys modernaus etiketo taisykles ir pan. (Gruodis S., 1939). Bažnyčios įtaka mokyklinėje srityje reiškiasi per katalikišką mokyklą, kuri jaunimo kultūrinimą ir ugdymą atlieka ne blogiau už kitas mokyklas. Tačiau ypatinga katalikiškos mokyklos žymė yra

ta, kad joje kuriama evangeliškoji laisvė ir meilės dvasia, o jauniems žmonėms sudaromos sąlygos, ugdant asmenybę, kartu augti kaip pridera naujai kūriniui, atgimusiai per krikštą. Katalikiškos mokyklos uždavinys – nukreipti visuotinę žmogiškąją kultūrą Evangelijos linkme, kad žinios, kurias auklėtiniai palaipsniui įgija iš pasaulio, gyvenimo ir kitų žmonių, būtų apšviestos gyvenimo šviesa. Tuo būdu katalikiškoji mokykla, prieinama bet kurio amžiaus jaunuoliams, savo mokinius auklėja, kad jie taptų naudingesni žemiškajai valstybei ir kartu rengia juos tarnauti Dievo karalystės platinimui, kad persunkti pavyzdingo ir apaštališko gyvenimo dvasia, taptų geruoju žmonijos raugu (II Vatikano susirinkimo dokumentai, 1994). Gerasi žmonijos raugas turi būti pradėtas nuo teisingumo ugdymo. Paltarokas K., teigia, kad pagrindinė sąlyga pastoti kelią melagystėms, nesantaikai – ugdyti vaiko pasitikėjimą ir drąsą.

Teisingumo ugdymas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Teisingumo ugdymas

Teisingumo ugdymas	
Pasitikėjimo ugdymas	Drąsos ugdymas
<p>1. Švelniai tarti: „mielas vaike, pasakyk man, kas ten buvo. Žinok, kad Dievas viską girdi. Jis nemyli melagystės. Jei pasakysi tiesą aš tau viską atleisiu...“ (Paltarokas K., 1925).</p> <p>2. Reikia siekti, kad vaikas prisipažintų, kaip ir Dievas reikalavo pirmųjų tėvų prisipažinimo, o ir šiandien visų reikalauja nuodėmių išpažinimo, nes prisipažinus privalo atleisti kaltes, nes tai išpažintis (Paltarokas K., 1925).</p> <p>3. Vaikas turi žinoti, kad maža tėra tobulų žmonių, kad jis privalo nusikratyti prasižengimo vos jį pažinęs. Taip lengviau paveikti vaiką, nes jis nepraranda garbės jausmo, noro būti geras. Tuomet vaikas atiduoda savo širdį su visais jos palinkimais į motinos rankas, iš meilės noromis daro tai, ko iš jo reikalaujama, net nebijo prisipažinti esąs</p>	<p>1. Todėl sužinojusi vaiką pamelavus, elgtis atsargiai, kad paveiktų paklydusią sielą, o ne atstumtų nuo savęs (Paltarokas K., 1925).</p> <p>2. Reikia paaiškinti vyresniam vaikui, jog daug lengviau sakyti tiesą, nei meluoti. Paaiškinti, kad prie melagysčių reikia vis daugiau ir daugiau krauti netiesos. Priešingai negu sakant tiesą, nereikia nieko krauti, o sakyti tik taip kaip yra. Todėl vaiką nuolat reikia raginti sakyti, kas kaip atsitiko trumpai su lig išganytojo žodžiais: „Jūs šneka tebūna: Taip, jei taip, ne jei ne. Kas virš to tai jau iš piktojo (Mt 5, 37). 3. Vaikus gerai veikia, pvz., atsitikimai iš Amerikos prezidento Vašingtono vaikystės. Tėvas dovanojo vaikui kirvelį; vaikas džiaugdamsis išmėgino jį ant jauno medelio sode. Tėvas pamatęs žalą, rūščiai</p>

<p>kaltas (Paltarokas K., 1925).</p> <p>4. Reikia apšarvuoti vaiką būsimums kovoms, stiprinant jame teisingumo jausmą ir įkvepiant pasibjaurėjimą melu tam tikrais priežodžiais ir pavyzdžiais. „Melagystės – trumpos kojos: su tiesa pereisi visą pasaulį, bet su melu tenuėisi ligi Varnių, bet nebesugriši. Kas sykį pamelavo, tuo netiki, nors jis sako tiesą“. Dera rodyti taip pat negerus Kaino, Juozapo brolių, Ananijo ir Safiros pavyzdžius... Reikia duoti kilnių tiesos pavyzdžių (Paltarokas K., 1925).</p>	<p>paklausė: „Ar tai tu padarei?“ Vaikas suprato savo klaidą ir, žiūrėdamas į supykusį tėvą, tarė: „Tėve! aš negaliu meluoti, aš negaliu... aš tai padariau“. Tuomet susigraudinęs tėvas apkabino vaiką ir sušuko: „Tavo teisingumas daugiau vertas, negu tūkstantis tokių medelių“ (Kaziliūnaitė B., 2015).</p>
--	--

Jaunoji karta nenori, kad jų ko nors reikalautų, jie nori atviro ir supratingo bendravimo. Šie vaikai negaudami tėvų dėmesio reikalauja jo gauti iš kitų žmonių. Jeigu jo kelyje pasitaiko teisingai besielgiantis mokytojas, tuomet pokalbis gali pakrypti ne tik kaip išspęsti vieną ar kitą negandą, bet ir Kristaus asmens link. Jaunimas bendraus noriai, jeigu į juos bus žvelgiama iš lygios perspektyvos. Aš tu – tu aš. Pamokymui lydės ne griežta ir kategoriškas sakymas, o klausimai atsižvelgiant į jo nuomonę, patirtį (Gutauskas J., 1953). Mokytojas turi prisiminti, kad nuo jų labiausiai ir priklauso katalikiškos mokyklos planų ir užmojų įgyvendinimas. Todėl jie turi visu rūpestingu pasirengimu įsisavinti tiek pasaulietiškąją, tiek religinį mokslą, patvirtinant jį atitinkamais diplomais bei panaudojant gyvenimo patirtį ugdymo darbui tobulinti. Mokytojai palaikydami tarpusavio meilę ir mylėdami mokinius, būdami persunkti apaštališkąja dvasia, savo gyvenimu ir dėstomuoju mokslu turi liudyti vienintelį Mokytoją – Kristų (II Vatikano susirinkimo dokumentai, 1994).

2.4. Teisingumo ugdymo įgyvendinimo būdai katalikiškoje mokykloje

Šventasis sinodas pareiškia, kad mokytojų veikla ne tik apaštalavimas, kuris reikalingas mūsų laikais, bet ir tikrasis tarnavimas visuomenei. Katalikams tėvams šventasis sinodas primena pareigą tėvams, kiek ir kur galima, patikėti savo vaikus katalikiškoms mokykloms, tas mokyklas pagal išgales palaikyti bei bendradarbiauti. II Vatikano susirinkimo dokumentuose (1994) pabrėžiama, kad reikia kiek įmanoma tvarkyti visas mokyklas priklausančias nuo Bažnyčios.

Bažnyčia labai brangina katalikiškąsias mokyklas, kuriose ugdomas teisingumas (II Vatikano susirinkimo dokumentai, 1994). Teisingumui ugdyti išskiriami penki įgyvendinimo būdai:

1. Teisingos sąmonės formavimas: būtina suprasti kas gera ir kas bloga. Žinoti dorovės, elgesio normas bei kriterijus. Remdamiesi morales principais – mokėti atsirinkti. Visi šie elementai priklauso nuo ugdymo kokybės, mokytojo asmenybės,- kuris patirties, valios, intelekto, jausmų lygio dėka – supranta ir teisingai vertina jį supančių žmonių elgesį. (Grucė R., 1994).

2. Teisingų jausmų plėtojimas: dorovės žinios būna tik tada veiksmingos, sėkmingai tampa įsitikinimais, kai jos susijusios su jausmais (jausmai žinioms suteikia gyvybingumo, veiksmingumo, įtikinamumo). Teisingai suprasti jausmai rodo teisingo išsiauklėjimo lygį. Teisingai išauklėtas žmogus giliai išgyvena ne tik savo, bet ir kitų sėkmę ar nelaimę. Svarbią reikšmę teisingumo ugdymo procese turi jausmai susiję su meile savo kraštui ir artimiesiems, pareigingumu, draugyste, teisingumu, gailestingumu. Doriniai jausmai ugdomi ir mokymo procese ir bendraujant. Tačiau ypatingą reikšmę jų ugdymui turi veikla. Ugdytojo (mokytojo) uždavinys- mokinius stebėti, ieškoti teigiamų mokinių bruožų, juos atradus – pabrėžti, įtvirtinti, skatinti bei mokyti džiaugtis ir išgyventi (Grucė R., 1994).

3. Teisingų elgesio įpročių formavimas: pratinama mokinius elgti teisingai pagal sąžinę, išugdytą remiantis Kristaus mokymu. Norint, kad vaikai elgtūsi pagal šį modelį, reikia įdėti daug laiko ir pastangų. Suformuotos įpročio galios nereikalauja pervertinti galimybių. Formuojant dorinio elgesio įpročius lemiamą įtaką turi viso gyvenimo mokymas (-is), darbas, visuomenei naudinga veikla, sportas. Kaip matoma bendrose gyvenimo ugdymo programose - Dorinė sąmonė ir elgesys ne visuomet sutampa: žmogus žino, kaip reikia elgtis, tačiau pasielgia visiškai kitaip. Todėl formuojant dorovinį elgesį, būtina ugdyti sąmoningumą, asakingumą, skatinti savikontrolę, daug dėmesio skirti valios ugdymui (Grucė R., 1994).

4. Valingų charakterio bruožų ugdymas: kryptinga- tikslo turėjimo, atkaklumo, aktyvumo, ryžtingumo, pareigingumo, savarankiškumo, ištvėringumo, susivaldymo, principingumo, mokėjimo nugalėti sunkumus ugdymas. Svarbu ugdyti stiprią valią ir tvirtą charakterį. Įvairiose gyvenimo situacijose skatinti reguliuoti veiksmus, mokyti įveikti kliūtis ir sunkumus (Grucė R., 1994).

5. Neigiamų savybių šalinimas: šis ugdymo įgyvendinimo būdas skatina keisti netinkamą elgesį tinkamomis, tai reiškia – teisingomis. Pagrindinis perauklėjimo būdas – vaikus įtraukti į

įvairią veiklą, paskiriant įvairius įpareigojimus. Tai turėtų būti individualus darbas, kurį lemia būtinybė pašalinti kurį nors neigiamą mokinio asmenybės bruožą (Grucė R., 1994).

Pagrindinis teisingumo ugdymo būdas – įvairi asmenybės veikla. Žmogus aktyviai veikdamas, stebėdamas, ieškodamas, bandydamas, mėgdžiodamas, bendraudamas daro įtaką aplikai ir tuo būdu keičiasi pats. Nuolat tobulėja kaip asmenybė. Ugdant asmenybę, jo teisingumui labai svarbu sudaryti tokias sąlygas, kad vaikas veiktų, dalyvautų tokioje veikloje, kuri padėtų formuoti jo teigiamus bruožus bei rengtų jį kaip visapusišką asmenybę, kuri norėtų mokytis visą gyvenimą (Rimkevičiūtė L., 1991).

3. TEISINGUMO UGDYMO GALIMYBĖS KAUNO X KATALIKIŠKOJE MOKYKLOJE MOKYTOJŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIU TYRIMAS

3.1. Teisingumo ugdymo galimybių Kauno x katalikiškoje mokykloje mokytojų ir tėvų požiūriu tyrimo organizavimas

Pasirinktas mišraus dizaino tipas – nuoseklios procedūros strategija, kiekybinio metodo pagrindu. Iš dalies struktūruotas interviu (kokybinis tyrimas). Kokybinis iš dalies struktūruotas tyrimo metodas padeda atskleisti žmonių nuomonę, yra didesnis dėmesys informanto patirčiai ir nuostatomis. Tyrėjas iš anksto numato temas ar problemas, kurios bus aptartos interviu metu. Neprisiriša prie klausimų tvarkos ar numatytų pasakyti žodžių, laisvai juos keičia, užduoda papildomų klausimų. Tyrėjui labai svarbus gebėjimas išklaudyti, nepertraukti, tai padeda gauti itin išsamią informanto nuomonę (Rupšienė L., 2007).

Kokybinis tyrimas buvo vykdomas 2019 m. lapkričio mėn. Pirmiausiai buvo parengti interviu klausimai. Vėliau ieškoma tyrimo dalyvių.

Kokybinis tyrimas vyko 2019 m. lapkričio– gruodžio mėn. Tiriamieji –X katalikiškos mokyklos dorinio ugdymo mokytojai dirbantys pradinėse klasėse.

Pasirengimas kokybiniam tyrimui

Iš dalies struktūruotas interviu t.y. iš anksto numatyti klausimai dorinio ugdymo mokytojams, pagal teorinę dalį ir problemą, tačiau tyrimo metu prie jų neprisirišta, laisvai klausama, jie keičiami vietomis, atsakymai patikslinami papildomais klausimais (Žydžiūnaitė V., 2008).

Tai reikalinga, kad būtų geriau suprasti dalyvių atsakymai, juos interpretuojant pavyktų išvengti nukrypimų ar netikslaus interpretavimo.

Tyrimo instrumentas – tyrimo klausimai. Jie yra paruošti iš anksto siekiant sužinoti informantų nuomonę apie teisingumo dorybės ugdymo galimybes mokykloje.

Kokybinio tyrimo metu buvo pateikti klausimai norint išsiaiškinti dalyvių demografinę situaciją.

- 1. Amžius
- 2. Kokia kvalifikacija?
- 3. Kiek metų dirbate pedagoginį darbą?

- 4. Kiek metų dirbate dorinio ugdymo mokytoju?

Klausimai buvo pateikti dalyviams prieš interviu, tačiau įrašinėjami nebuvo. Respondentų interviu klausimai ir jų paskirtis pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė. Interviu klausimai ir jų paskirtis

Nr.	Klausimas	Paskirtis
1.	Kaip manai, kokios dorybės yra krikščioniui svarbiausios ir leidžia gyventi vienybėje su Dievu? Jei gali jas išvardink.	Sužinoti kokią asmeninę patirtį turi tyrimo dalyviai su dorybėmis, kurios vienija žmones su Dievu.
2.	Katalikų Bažnyčios Katekizmas išskiria keturias pagrindines dorybes: Tvirtumas, Išmintingumas, teisingumas, susivaldymas. Ką jos duoda žmogui?	Palyginti pagrindines dorybes atkleidžiant jų svarbą žmogui.
3.	Kaip tu supranti, kas yra teisingumas?	Fokusuojantis klausimas apie teisingumo sampratą.
4.	Ką reiškia teisingai elgtis?	Nustatyti teisingumo svarbą pasirinkimuose.
5.	Kaip atpažinti teisingą žmogų?	Fokusuojantis klausimas apie teisingumo naudą žmogaus charakterio savybių augime.
6.	Ar tu stiprini savo teisingumą? Kaip jį stiprini?	Nustatyti asmeninį santykį su teisingumo stiprinimu.
7.	Ar mokykoje yra galimybės stiprinti teisingumą? Kokios?	Fokusuojantis klausimas apie teisingumo stiprinimo galimybes.
8.	Ką sako Šv. Raštas apie teisingumą?	Sužinoti teisingumo sampratą Biblijoje.
9.	Ar teisingumas ir gailestingumas eina kartu, ar viena kitai prieštarauja? Savo nuomonę pagrįskite.	Fokusuojantis klausimas apie teisingumo ir gailestingumo santykį .

10.	Kaip mes galėtume stiprinti teisingumą vaikuose?	Fokusuojantis klausimas apie teisingumo naudą vaikų ugdyme.
11.	Įvardink, koks asmuo ar asmenys tau galėtų būti teisingumo pavyzdžiais? Pagrįsk, kodėl pasirinkai šį(-iuos) asmenį(-is).	Sužinoti ar mokytojai turi pagrindinį teisingumo pavyzdį, kuriuo galėtų sekti.
12.	Kas tau suteikė žinių apie teisingumą?	Sužinoti kur tyrimo dalyviai semiasi žinių apie teisingumo sampratą.
13.	Dešimties balų sistemoje įvertink, kiek tau pačiam yra svarbi ir aktualus teisingumas?	Sužinoti teisingumo sampratos svarbą.

Kokybinio tyrimo metu buvo pateikti klausimai norint išsiaiškinti teisingumo sampratą Šventajame. Rašte, ugdymo galimybes mokykloje, sužinoti, ar mokytojai pasiruošę stiprinti vaikuose pasitikėjimą ir drąsą – teisingumo ugdymui. Kiek teisingumo ugdymas padeda realizuoti dorinio ugdymo dalinius, tarpinius bei artimiausius tikslus, atitinkančius ugdymo turinį. Išsiaiškinti, ar dorinio ugdymo mokytojas turi galimybes stiprinti teisingumą.

Kokybinio tyrimo dalyvių atranka

Tyrimo dalyvavo X katalikiškos mokyklos dorinio ugdymo mokytojai.

Tyrimo dalyviai yra pažįstami tyrėjai (dalyvaujantys kartu Dainavos parapijos veikloje, bei priklausantys dorinio ugdymo metodinio centro grupei).

1-asis tyrimo dalyvis – 50m. amžiaus dorinio ugdymo vyresnysis mokytojas dirbanti daugiau nei 15m. pedagoginį darbą. Daugiau nei 15m. dirba dorinio ugdymo mokytoju. Tyrimo metu nesijaudino, gerai suprato apie ką kalbama. Tai rodo jos turimą nemažą patirtį šioje srityje. Atsakymai buvo aiškūs ir konkretūs. Interviu truko 35 minutes.

2-oji tyrimo dalyvė – 47m. amžiaus, dorinio ugdymo mokytoja, pedagoginį darbą dirbanti daugiau nei 20m, tiek pat metų dirbanti tikybos mokytoja. Tyrimo metu jautėsi ramiai, lengvai, be išankstinio galvojimo atsakinėjo į pateiktus klausimus. Interviu truko 40 minučių.

3-oji tyrimo dalyvė – 33m. amžius dorinio ugdymo mokytoja, pedagoginį darbą dirbanti daugiau nei 5m. Tyrimo metu jaudinosi, kai kuriuos klausimus tikslino. Interviu truko 30 minučių.

Kokybinio tyrimo etiškumas

Tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo atlikimo detales, taip pat apie tyrimo eigą, garantuotas visišką konfidencialumą ir anonimiškumą.

Tyrimo dalyviai dalyvavo tik laisvanoriškai. Tyrimo metu stengiamasi sudaryti kuo jaukesnę atmosferą, kad tiriamieji nesijaudintų, jaustųsi gerai.

Tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo atlikimo detales, taip pat apie tyrimo eigą, garantuotas visišką konfidencialumą ir anonimiškumą.

Kokybinio tyrimo rezultatų apdorojimas

Tyrimo duomenys apdorojami taikant teksto turinio analizės metodą. Šis metodas pasirinktas todėl, kad leidžia išvengti paviršutiniškumo nagrinėjant tekstą (Jonušaitė, 2004).

Pasirengimas kiekybiniam tyrimui

Atvirų bei uždarų klausimų anketa kiekybiniam tyrimui, 30 pirmokų tėvų priklausančių Kauno X katalikiškos mokyklos pirmokų tėvai. Klausimai numatyti iš anksto pagal teorinę dalį ir problemą. Uždari ir atviri klausimai todėl, kad norima sužinoti tėvų nuomonę, kokios yra žinios apie teisingumo sampratą bei įvertinti jų susidomėjimą. Šis tyrimas turėtų parodyti, teisingumo ugdymo galimybes savo vaikuose. Tyrimo priemonė – anketa su atvirais ir uždariais klausimais.

Kiekybinio tyrimo dalyvių atranka

Respondentai buvo atrinkti patogiosios atrankos metodu, patogus laikas ir vieta tyrejai ir tiriamiesiems. (Kardelis K., 1997).

Kiekybinio tyrimo etiškumas

Tiriamieji bus užtikrinti apie juos gautos informacijos konfidencialumą bei anonimiškumą.

Kiekybinio tyrimo rezultatų apdorojimas

Kiekybinio tyrimo duomenys apdorojami „Microsoft Excel“ teikiamomis galimybėmis. Naudojamas grafinis vaizdavimas – lentelės bei diagramos, kritiškai atspindinčios kiekybinio tyrimu nagrinėjamos problemos rezultatus.

Kiekybiniam tyrimui buvo parengta atvirų bei uždarų klausimų anketa pagilinti bei papildyti mokytojų informaciją apie teisingumo sampratą ir jos ugdymo galimybes X katalikiškoje mokykloje Respondentai buvo atrinkti patogiosios atrankos metodu, pasirinktas patogus laikas ir

vieta tyrejai ir tiriamiesiems. Tyrimo duomenys apdorojami naudojant grafinį vaizdavimą – lenteles bei diagramas, kritiškai atspindinčias kiekybinio tyrimo nagrinėjamas problemas.

3.2. Teisingumo ugdymo galimybių Kauno x katalikiškoje mokykloje mokytojų ir tėvų požiūriu tyrimo rezultatų analizė

Kokybinio tyrimo rezultatų analizė

1. Dorybės vienijančios su Dievu. Dorybių klausimas buvo svarstomas visais laikais. Žmogus sužeistas nuodėmės, todėl jam nuolat reikalinga Dievo malonė, kad nepamestų orientyro į aukščiausią tikslą, kuris, anot Grigaliaus Nysiečio, yra vienas – būti panašiu į Dievą (KBK, 1803). Dorybė nėra vien susitelkimas į save kaip asmenį ir savęs tobulinimas, – krikščioniui tai yra apsisprendimas rinktis gėrį, kuris jį kreipia į Kristų. Dorybės, kaip rašo Navickas J. L., (1988) „turi savybę įsiskverbti į visus žmogaus ir visuomenės gyvenimo pavidalus“ (p. 9), o dieviškosios dorybės dar labiau persmelkia žmogaus gyvenimą, nes yra tiesiogiai susiję su Dievu ir suvienija žmogų su Švenčiausiąja Trejybe (KBK, 1812). Respondentų asmeninė patirtis su dorybėmis, kurios vienija žmones su Dievu pateikta 3 lentelėje.

3lentelė. Dorybės vienijančios žmones su Dievu

Tema: Dorybės kurios vienija žmones su Dievu	Tyrimo dalyvių atsakymas
Meilė	Ypatinga dorybė, jungianti žmogų su Dievu
Protingumas	Dorybė mokanti pasirinkti kas yra klaidinga, nuo to kas yra neklaidinga
Teisingumas	Dorybė apimanti santykį su savimi, Dievu ir kitu asmeniu

Dviejų mokytojų požiūris į dorybių svarbą labai panašus. Pirmojo ir antrojo respondentų nuomone – dvi pagrindinės dorybės, kurios svarbios žmogaus gyvenime tai protingumas ir teisingumas, tačiau pati svarbiausia dorybė – meilė. Trečiasis respondentas teigė, jog visos dorybės yra svarbios, bet svarbiausia dorybė – meilė. Šv. Klemensas Romietis daug dėmesio skiria meilei. Meilę jis įvardija kaip ypatingą dorybę, sujungiančią žmones su Dievu, nes iš

meilės Viešpats mus priėmė ir uždengė mūsų nuodėmes, atiduodamas už visus savo kūną ir kraują. Benediktas XVI (2005) liečia krikščioniškąją meilę. Jau pratarmėje remdamasis (1 Jn 4, 16), pateikia krikščioniškojo gyvenimo formulę pažinti ir įtikėti meilę, kuria Dievas mus myli (Benediktas XVI, 2005). Popiežius aiškina, kad pats įtikėjimo meile faktas yra svarbus tikėjimo pasirinkimas. Jis akcentuoja Kristaus naujojo įsakymo kilmę ir reikšmę, kuris turi tapti mūsų atsaku Dievui, pirmam mus pamilusiam. Benediktas XVI, rašydamas šį dokumentą, išsikėlė tikslą pažadinti pasaulyje žmogiškąjį atsaką į Dievo meilę (Benediktas XVI, 2005).

2. Pagrindinių dorybių nauda žmogui. Pagrindinės yra keturios dorybės: protingumas, teisingumas, tvirtumas ir susivaldymas. Jos tokios yra todėl, kad aplink jas buriasi visos kitos dorybės. Išminties knygoje sakoma, kad jei kas myli teisumą – išminties darbų vaisiai yra dorybės. (Išm 8, 7). Antruoju klausimu norima sužinoti, ką duoda keturios pagrindinės dorybės žmogui.

Respondentų nuomonė apie pagrindinių dorybių duodamą naudą žmogui pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Pagrindinių dorybių nauda žmogui

Tema:	Tyrimo dalyvių atsakymas
Pagrindinės dorybės	
Protingumas	Duoda gerų patarimų
Teisingumas	Leidžia pasitikėti kitu
Tvirtumas	Užkertą kelią liūdesiui
Susivaldymas	Moko vertinti tai ką turi

Visi trys respondentai teigė, kad pagrindinės dorybės ugdo žmogų kaip asmenybę. Pirmojo respondento nuomone, jeigu išmintingai priimi sprendimus, kurie naudingi ir sau pačiam, ir aplinkiniams. Išmintingas žmogus yra gerbiamas, jo klausia patarimų, jis randa išeitį iš sudėtingiausių situacijų. Antrasis ir trečiasis respondentai teigė, kad teisingumo dorybė leidžia pasitikėti kitu ir aš, būdama teisingas, visada sulauksiu pagarbos ir palaikymo. Tvirtumo dorybė dažniausiai reikalinga sunkią valandą, kad būtų neprastas blaivaus proto ir nepasiduota liūdesiui. Tik būdama tvirta žmogus gali priimti ir sunkius sprendimus ir remtis savimi ir Dievu, kai Dievas išbando. Pirmojo respondento nuomone, tik būnant tvirtu, galima likti ištikimam Dievui bet kokiomis aplinkybėmis. Susivaldymas yra brandžios asmenybės ženklas, sugebėjimas

vertinti, pasirinkti ar nepasirinkti, nepataikauti sau. Taip judan į priekį galima gyventi vienybėje su Dievu.

4. Teisingumo samprata. Teisingumas reikalauja, kad atiduotume kiekvienam kas priklauso. Į ką jis turi teisių: kam priklauso mokestis, kad būtų atiduotas mokestis, kam pagarba – pagarba, kam baimė – baimė. Tiesa, kaip teigia visi trys respondentai – labia didelė gėrybė, nes padeda siekti tobulybės, todėl žmogus gali turėti teisių ir į tiesą, mokestį, pagarbą, baimę. Jeigu kas nepripažįsta tiesos – daro jam skriaudą, nusikalsta teisingumo dorybei, kaip ir tas kuris nemoka mokesčio.

Žmogus negali turėti teisių į visas teises, kokios tik yra pasaulyje, kaip kad jis negali turėti teisių į visus turtus, kurie tik yra žmonėse (Navaitis G., 2001). Turtai yra skirstomi pagal tam tikras taisykles, kurias nustato teisingumas. Panašiai ir yra suskirstytomos tiesos. Kas nusikalsta teisingumui kalboje, kas neatiduoda artimui tos tiesos, į kurią jis turi teisių, kuris jam yra reikalingas išganymui pasiekti ar savo pareigos tinkamai atlikti – kaip prigimties tiesos. Kas atiduoda žmogui jo teises šioje srityje, kas pamoko jį gražaus ir doro gyvenimo, tas atlieka gražų ir garbingą darbą, as bus pavadintas didelis dangaus karalystėje. Kas skriaudžia šioje srityje ar klaidina tikėjime bei kasdieninėse pareigose, tas nusipelno, kad asilu sukamų girnų akmuo būtų jam pririštas prie kaklo ir paskandintas jūrų gelmėse. Tai turės atsklyti visi blogų raštų ir mokslų skleidėjai, nes jie bus daug žmonių pražudę (Ciardi F., 2005).

4. Teisingas poelgis. Labai dažnai mes susiduriame su dilemomis, kurie poelgiai yra teisingi, o kurių geriau daryti nereikėtų. Dažnai mums padeda ir sąžinė, kuri stengiasi iš visų jėgų mus priversti moraliai nenusižengti priimant sunkiausius sprendimus. Religiniai žmonės žvelgdami į savo poelgius dažniausiai remiasi išpažįstamo tikėjimo dogmomis bei tiesomis (Daniel Andge, 2008). Respondent nuomonė apie teisingus veiksmus pateikta 5 lentelėje.

5 lentelė. Teisingi veiksmai

Tema:	Tyrimo dalyvių atsakymas
Teisingas veiksmas:	
Geros pasekmės	Morališkai teisingi yra tie poelgiai, kurių pasekmės yra geros.
Laikymasis meilės įsakymo	Teisingai elgiesi jei laikaisi meilės įstatymo, dekalogo.

Atitinka sveiką sąžinę	Sąžinė padeda mums atsirinkti blogus poelgius nuo gerų.
------------------------	---

Pirmasis respondentas teigė, kad morališkai teisingi yra tie poelgiai, kurių pasekmės yra geros. Antrojo ir trečiojo respondentų nuomone, teisingai elgiesi jei laikaisi meilės įstatymo, dekalogo. Nustatyti teisingumo svarbą pasirinkimuose mums padeda sąžinė. Respondentų nuomonė buvo vieninga šiuo klausimu. Respondentų nuomone, sąžinės jausmą neabejotinai turi kiekvienas žmogus. Sąžinė turėtų padėti mums atsirinkti blogus poelgius nuo gerų. Juk dažnai, pasielgę netinkamai, jaučiame tarsi kažką kirbant širdyje ar mintyse, kas neleidžia nurimti. Pradedame patys save smerkti. Sąžinė – tai tarsi mūsų vidinis balsas, kuris draudžia elgtis mums taip, kaip patinka, negalvojant apie priežastis ar pasekmes. Sąžinė – save žinau, moralinio veido dalis, kurioje slypi visa dorovinė veikla (Danielius J., 1936).

5. Teisingas žmogus. Kalba yra žmogui duota, kad jis galėtų pareikšti kitiems savo mintis, todėl žodžiai, kuriuos taria lūpos, turi derintis su mintimis, kurios yra galvoje. Jei tokio derinio nėra, jeigu kas kitaip mano, o kitaip kalba, laužo Dievo nustatytą tvarką, tas naudoja kalbos dovaną ne tam tikslui, kuriam Dievas davė, tas meluoja, o melas – ir Dievo ir žmonių įstatymais (Jakavičius V., 1998).

Respondentų nuomonė apie teisingo žmogaus atpažinimo būdus pateikta 6 lentelėje.

6lentelė. Teisingo žmogaus atpažinimo būdai

Tema: Teisingo žmogaus bruožai	Tyrimo dalyvių atsakymas
Kalba	Tiesą kalbėdamas žmogus jaučiasi laisvai, nebijo užmiršti, nedaro pertraukėlių
Neverbalinė kalba	Teisą sakantis žmogus naudoja daug verbalinių gestų, bet nekrenkčia ir nekosti, nebando pasislėpti

Visų trijų respondentų nuomone tiesą sakantis žmogus yra tvirtas savo pasisakymuose, nesimėto žodžiuose, faktuose. Pirmasis respondentas teigė kad tiesą sakančiam žmogui nereikia labai geros atminties, kaip melagiui. Visų trijų respondentų nuomone kalba yra ta, kuri yra čia ir dabar išgirsta, todėl gali greičiausiai išduoti žmogų meluojant. Iš jos suprantame ne tik tai kas

išsakyta, bet ir visą žmogaus neverbalinę kalbą tariant žodžius. Išsakytas faktas tiesa ar melas pasakomas visuomet, jeigu gerai mokame klausytis. Tiesą kalbantis žmogus daug gestikuliuoja, nes jaučiasi nevaržomas, laisvas. Kai žmogus kalbą neteisingai – meluoja, jo gestų kalba yra skurdi. Žmogus bando laikyti atstumą tarp pašnekovo. Tam tikra prasme, netgi bando užlysti už stalo, laikyti rankoje knygą, kuri padėtų palaikyti atstumą. Pirmasis respondentas teigė, kad reikia atkreipti dėmesį į pašnekomo manieras: ar jis kosti, krenkščia ar kitaip bando padaryti pertrauką, kad per tą laiką galėtų sudėlioti savo melo mintis, kurios būtų panašios į tiesą.

6. Teisingumo stiprinimas savyje. Žmogus tampa drąsus tik tuomet, kai priešinasi baimei. Rodydamas pagarbą tampa mandagus. Dorybė seka veiksmą. Žmogus nuolat rinkdamasis veiksmus – ugdyd dorybes, išsiugdys tvirtus moralinius charakterius. Toliau lieka viltis, kad kas nors tai prisimins ir savo gyvenime (Antanavičiūtė M., 2016). Teisingumo stiprinimui pasisakė visi tyrimo dalyviai. Antrasis ir trečiasis respondentai teigė, jog teisingumą stiprina žiūrėdami į savo veiksmus ir žodžius savikritiškai, atsisakydami puikybės apraiškų, motyvų sulyginimu su Šventuoju Raštu. Pagalvoja, kaip šioje situacijoje pasielgtų pats Kristus. Pirmasis respondentas teigė, jog kai ką blogo padaro ar pasako stengiasi atitaisyti tuoj pat, nelaukiant, eina sakramentų (švenčia atgailos sakramentą).

7. Teisingumo stiprinimo galimybės mokykloje. Atsakymas į klausimą: ar mokykloje yra galimybės stiprinti teisingumą? kėlė nemažai diskusijų, tačiau visi respondentai sutiko, kad norint stiprinti teisingumą reikia visiems mokiniams užtikrinti kokybišką mokslą. Antroji mokytoja teigė, kad reikia plėtoti ikimokyklinį švietimą, kuriame dėmesį telkti į vaikų socialinį teisingumą, nes ateina vaikai į mokyklą iš skirtingų aplinkų, kurios nebūtinai sutinka su kitų vaikų soc. poreikiais, užtikrinti didesnę mokyklų sistemų teisingumą, mažinti anksti paliekančių mokyklą asmenų skaičių, labiau remti specialiųjų poreikių turinčius mokinius bendrojo lavinimo mokyklose. Pirmasis ir antrasis respondentai didžiausią dėmesį skyrė mokytojų ir mokyklų personalui. Jų nuomone reikia gerinti mokytojų ir mokyklų personalo kokybę. Tai reiškia, kad reikia užtikrinti platesnę ir kokybiškesnę mokytojų rengimą, taikyti veiksmingesnę mokytojų sandymo sistemą, padėti mokyklų vadovams daugiau dėmesio skirti mokymosi (si) gerinimui.

8. Šventasis Raštas ir teisingumas. Atsakymas į klausimą: Ką sako Šventasis Raštas apie teisingumo sampratą? Pirmasis respondentas teigė kad teisingumas atitinka tris sielos dalis; teisingumas veda į individo ir visuomenės laimę, „teisingumas naudingiau nei neteisingumas“; ir apskritai verčiau pasitelkti ne jėgą, o proto atradimus ir įtikinėjimą. Teisingumas pirmiausia yra asmeninis, paskui socialinis. Robinzonas Kruzas, būdamas vienas negyvenamoje saloje, kol

nepasirodė Penktadienis, gali būti teisingas ir neteisingas. Mes esame teisingi ar neteisingi sau prieš tapdami teisingi ar neteisingi kitiems. Teisingumas yra teisumas, teisėtumas. Teisingumas – sielos grožis, sielos menas, sielos muzika. Antrasis respondentas teisingumą palygina su Mozės įstatymų rinkiniu, kuris įpareigoja visus žmones būti teisiais, nes dėl savo teisumo teisumas yra pats svarbiausias. Jo teigimu žmogaus kūno sandara įgimta – ji nėra socialiai keičiama, ir jos sveikatos dėsniai taip pat įgimti ir nekintantys, jie objektyvūs. Tas pat pasakytina ir apie sielą. Dora – paprasčiausia sielos sveikata. Teisingumas, absoliuti dora, yra sielos harmonija – kaip sveikata yra kūno harmonija. Teisingumas nereiškia tiesiog atsisteisti, tai ne tik išorinis dviejų ar daugiau žmonių ryšys, bet ir svarbiausias vidinis kiekvieno individo sielos dalių ryšys. Trečiasis respondentas kalba apie teisingumą, kuris būdingas tik tiems kurie artėja artyn prie Dievo. Kas seka Dievu artėja prie tikrojo teisingumo. Tikrasis teisingumas išsipildo Jėzaus asmenyje – Apreiškime.

9. Teisingumo sąsajos su gailestingumu. Visi respondentai teigė, kad teisingumas ir gailestingumas eina kartu ir vienas kitam neprieštarauja. Atsakant į šį klausimą du respondentai teigė, kad gailestingas Dievas, nepaliekantis kaltųjų be bausmės. Leidžia velniui žmogų bausti, kai jis kvailai elgiasi, tačiau Dievas –gailestingas ir mylintis Tėvas. Jis neskuba žmogaus bausti. Velniui leidžia žmogų bausti tik tada, kai nebėra kitos galimybės jį pamokyti. Tai kraštutinė priemonė. Senajame ir Naujajame Testamentuose Dievas iš pradžių perspėja žmoniją dėl jos klaidų ir tik tada pagrąšo bausme, o tik paskiausiai baudžia. Dievas įvardija savo gailestingumą, meilę, ištikimybę ir galimybę atleisti, tačiau negalime tuo piknaudžiauti, nes tiek, kurie neatsako į Dievo meilę, bausmės neišvengs. Vienas respondentas teigė, kad Dievas nežiūri pro pirštu ir nepataikauja, o yra mylintis Tėvas, kuris vykdo tačiau pirmiausiai eina gailestingumas, o tik po to teisingumas, nes be gailestingumo negalimas tikrasis teisingumas.

10. Teisingumo stiprinimas vaikuose. Stiprinti vaikų teisingumą galime savo pavyzdžiu, skaitydami šv. Raštą teigė visi trys respondentai. Vienas iš jų : teisingumą galime stiprinti malda kasdienybėje. Teisingumo stiprinimas pasireiškia lyginant Jėzaus daromus veiksmus ir sakomus žodžius su savo darbais ir žodžiais. Jo manymu Jėzus dažnai aplinkinių buvo kritikuojamas, kaip tas kuris elgiasi neteisingai: bičiuliuoja su muitininkais, mokesčių rinkėjais, neleidžia įvykdyti teisingumi užmėtant akmenimis, šventykloje išvarto stalus. Galime savęs paklausti: Kodėl mes sekame tuo, kuris elgėsi neteisingai savo aplikos normų atžvilgiu? Todėl, kad mes visi trokštame gailestingumo, kurį skelbė ir parodė Kristus. Gailestingumas tai nėra teisingumo atšaukimas ar sumelavimas blogį pervadinant gėriu. Antrasis respondentas teigė, kad teisingumo reikalavimus

atrandame keldami sąžiningumo klausimą. Jis teigė, kad principai turi būti neatšaukiami jeigu jie vadovaujasi teisingos sąžinės pasirinkimais. Pasirinkimai yra neatšaukiami ir privalomi sąžiningo pasirinkimo situacijoje, kur apibrėžiamos egzistuojančios teisingumo aplinkybės.

Respondentų teisingumo stiprinimas vaikuose pateikiamas 7 lentelėje

7 lentelė. Teisingumo stiprinimas

Tema:	Tyrimo dalyvių atsakymas
Teisingumo stiprinimas vaikuose	
Savo pavyzdžiu	Teisingumo stiprinimas lyginant Jėzaus daromus veiksmus ir sakomus žodžius su savo darbais ir žodžiais.
Skaitydami Šventąjį Raštą	Tiesos Dvasios atradimas
Malda kasdienybėje	Sąžinės stiprinimas

Teisingumas, kaip sąžiningumas suskamba maldos dvasioje. Skaitant Šventąjį Raštą, mūsų visų Dievo knyga žmogui, atrandame Tiesos Dvasią, kuri moko mus atsirinkti tai kas reikalinga-pasiekti amžinąjį gyvenimą, gaivina mus kasdienybėje, kad nepasiklystume. Teisingas pavyzdys remdamasis Jėzaus Kristaus pavyzdžiu, veda teisingu keliu. Visi šie svarbūs elementai stiprina vaikuose teisingumą, kuris brandina žmogų sukurtą pagal Dievo paveikslą ir panašumą – veda šventumo link.

11. Jėzus Kristus ir ugdymas. Jėzus yra vienintelis tarpininkas tarp Dievo ir žmonių rašoma apaštalu darbuose (Apd 4,12). Laiške Efeziečiams skaitome, jog „turime atpirkimą Jo krauju ir nuodėmių atleidimą Jo malonės dosnumu. Jėzus gausiai apdovanoja mus savo malonėmis su įvairiopa išmintimi, sumanumu, paskelbdamas mums savo valios paslaptį, kaip jis panorėjo iš anksto, amžių pilnatvei atėjus“ (Ef 1,7-10). Visų respondentų nuomone, Kristus Jėzus – Dievo prigimtį turintis Sūnus, yra tas, kuris apreiškia Dievo planą apie visą kūriniją bei apie patį žmogų.

II Vatikano susirinkimo dokumentuose Jėzus pilnai parodo koks turėtų būti žmogus, ir atkleidžia žmogaus aukščiausią pašaukimą, kurį pats Kristus parodo apreikšdamas Tėvo ir Jo meilės paslaptį (Ratzinger J., 2000).

12. Teisingumo samprata. Apie teisingumo sampratą respondentai semiasi žinių Iš KBK ir Šventojo Rašto aukščiau pateiktoje ir aptartoje medžiagoje apie dorybes radome, tai, jog Šventoji Dvasia palaiko dorinį žmogaus gyvenimą ir gauti Dvasios vaisiai, kurių yra dvylika –

amžinosios garbės pradai. Todėl bažnyčios doktrinas svarbu aiškinti atsakingai, kaip ir teisingumo sampratą, kurią aiškina autoriai remdamiesi Bažnyčios dokumentais ir Tradicija. Krikščioniškai dorovei svarbi pilnatvė, dorybė yra ne kartkartėmis atliekamas geras darbas, tačiau nuolatinė Dievo malone ir žmogaus valia palaikoma būseną.

13. Teisingumo sampratos reikšmė. Teisingumas visiems respondentams yra labai svarbi dorybė. Dešimties balų sistemoje buvo įvertinti 10 balų.

Kiekybinio tyrimo rezultatų analizė

Kiekybiniame tyrime dalyvavo 30 respondentų. Iš jų 2 vyrai ir 28 moterys. Amžius: įvairus, nuo 20–50m. Pagal amžiaus grupes respondentai pasiskirstė taip: 20–30m.– 2 respondentai, 30–40 m. – 7 respondentai, 40–50– 1 respondentas.

1. Požiūris į dorybes. Dorybių siekti visais laikais yra tinkamas, kiekvieną akimirką turime tobulinti savo asmenybę, nes atidėjus „geresniai“ laikui gali likti kaip elgeta, be veido ir be principų, gali likti tuščias arba – ydos stas į dorybių vietą, ir bus prarastas bet koks žmogiškas veidas. Respondentų požiūris į dorybes pateiktas 8 lentelėje.

8lentelė. Požiūris į dorybes

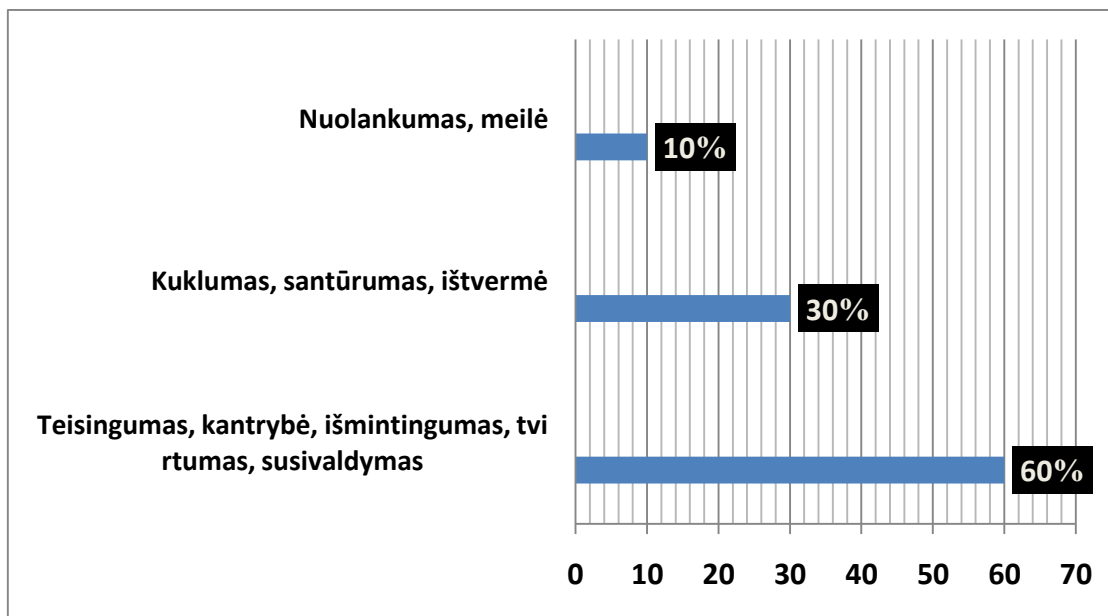
Eil. Nr.	Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Dorovinis asmenybės formavimas yra pamatinė bet kokio pedagoginio darbo priežastis ir tikslas	10 proc.	60 proc.	30 proc.		
2.	Dorybė kyla iš esminio pasirinkimo, kuris yra orientuotas į Dievo garbinimą ir išganymo įvykdymą	20 proc.	20 proc.	50 proc.	10 proc.	
3.	Dorybių šaltinis ir pagrindas yra tik pats žmogus		70 proc.	10 proc.	10 proc.	10 proc.
4.	Dorybės vykdomos savaime turint tvirtus, susiformavusius įpročius, polinkius daryti gera	50 proc.		10 proc.	30 proc.	10 proc.
5.	Tikrasis dorybės suvokimas kyla iš dieviškai sukurto žmogaus paveikslo supratimo		50 proc.	50 proc.		
6.	Dorybių ugdymas yra svarbus Dievo artumo išgyvenimas liturgija,		20 proc.	60 proc.	20 proc.	10 proc.

	sakramentiniu gyvenimu					
7.	Dorybių ugdymas yra tik religinio auklėjimo dalis	10 proc.	50 proc.		40 proc.	
8.	Dorybių ugdymo, moralinių pastangų galutinis tikslas yra dorovinga, harmoninga ir tobula asmenybė	20 proc.	50 proc.	20proc..	10 proc.	
9.	Dorybių ugdyme yra ypač reikšmingas Kristaus autoriteto akcentavimas	30 proc.	30 proc.	20 proc.	20 proc.	
10.	Dorybių ugdymui yra svarbus šventasis Raštas	30 proc.	30 proc.	20 proc.	20 proc.	

1. 70 proc. respondentų dorovinis asmenybės formavimas yra pamatinė bet kokio pedagoginio darbo priežastis ir tikslas;
2. 50 proc. respondentų nežino ar dorybė kyla iš esminio pasirinkimo, kuris yra orientuotas į Dievo garbinimą ir išganymo įvykdymą;
3. 70 proc. respondentų dorybių šaltinis ir pagrindas yra tik pats žmogus;
4. 50 proc. respondentų sutinka, kad dorybės vykdomos savaime turint tvirtus, susiformavusius įpročius, polinkius daryti gera;
5. Tikrasis dorybės suvokimas kyla iš dieviškai sukurto žmogaus paveikslo supratimo sutinka respondentų 50 proc., nežino 50 proc.;
6. 60 proc. nežino, kad dorybių ugdymas yra svarbus Dievo artumo išgyvenimas liturgija, sakramentiniu gyvenimu;
7. Dorybių ugdymas yra tik religinio auklėjimo dalis Sutinka 60 proc. respondentų, nesutinka – 40 proc.,
8. 70 proc. respondentų sutinka, kad dorybių ugdymo, moralinių pastangų galutinis tikslas yra dorovinga, harmoninga ir tobula asmenybė;
9. Visiškai sutinka 60 proc. respondentų, kad dorybių ugdyme yra ypač reikšmingas Kristaus autoriteto akcentavimas:
10. 60proc. Respondentų visiškai sutinka, kad dorybių ugdymui yra svarbus Šventasis Raštas.

2. Dorybės leidžiančios gyventi su Dievu. Išmintingas žmogus yra gerbiamas, jo klausia patarimų, jis randa išeitį iš sudėtingiausių situacijų. Teisingumo dorybė leidžia pasitikėti kitu ir aš, būdamas teisingas, visada sulauksiu pagarbos ir palaikymo. Tvirtumo dorybė dažniausiai reikalinga sunkią valandą, kad būtum blaivaus proto ir nepasiduotum liūdesiui. Tik būdamas tvirtas žmogus gali priimti ir sunkius sprendimus ir remtis savimi ir Dievu, kai Dievas bando. Tik būnant tvirtu, galima likti ištikimam Dievui bet kokiomis aplinkybėmis. Susivaldymas yra brandžios asmenybės ženklas, sugebėjimas vertinti, pasirinkti ar nepasirinkti, nepataikauti sau.

Taip judan į priekį galima gyventi vienybėje su Dievu. Respondentų nuomone Dorybės leidžiančios gyventi su Dievu pateiktos 2 pav.

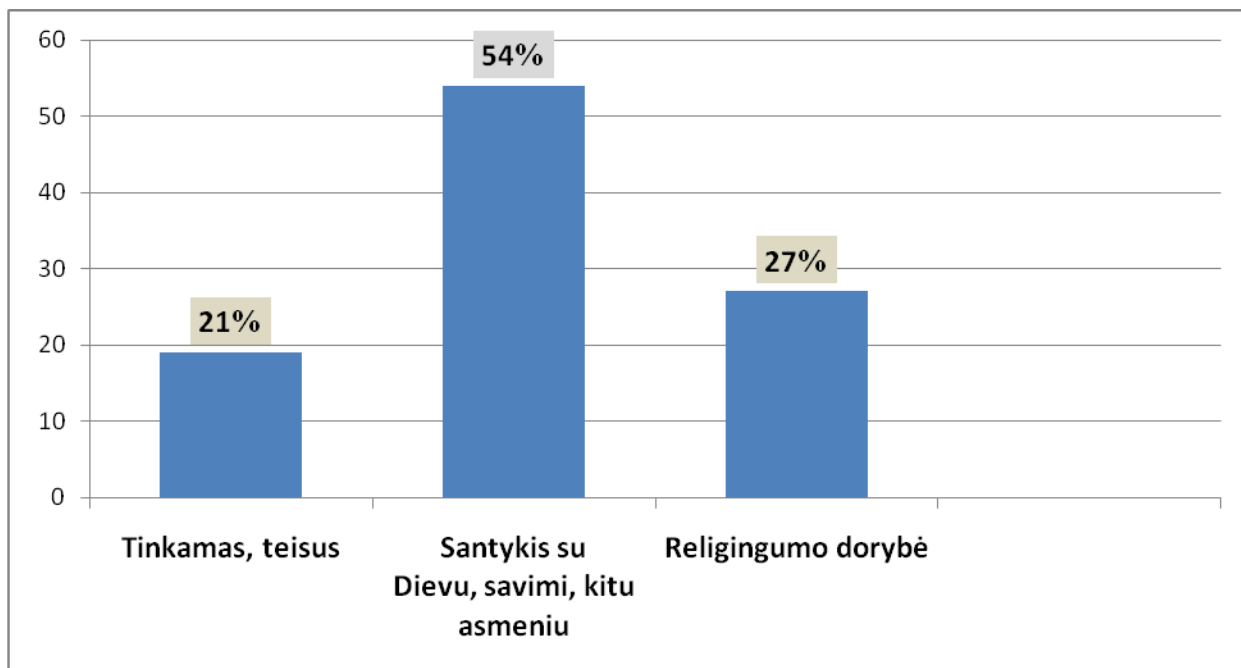

2 pav. Dorybės leidžiančios gyventi su Dievu

Respondentų nuomone pačios svarbiausios dorybės, kurios leidžia gyventi vienybėje su Aukščiausiuoju yra: Teisingumas, Išmintingumas, kantrybė, ištvermė, susivaldymas.

3. Teisingumo samprata. Teisingumas – tinkamų vertybinių, dorovinių dalykų įgyvendinimas, jų praktinis pasireiškimas santykiyje su Dievu, savimi bei kitais žmonėmis. Teisingumas – verčia gerbti kiekvieno teises, suvokti, kas mums asmeniškai yra gera, bei ugdyti santykių gerį sutelktą į kitus asmenis. 54 proc. Respondentų teisingumo dorybės sampratą aptaria per tris pagrindinius santykius, kurie atskiria teisingumo dorybę nuo pagrindinių dorybių, tuo, kad tai ne tik santykis su Dievu savimi, bet ir su kitais. Respondentai teigia, kad teisingumas tai žodis kuris reiškia – tinkamas teisus (19 proc.), religingumo dorybė – 27 proc..

Respondentų teisingumo samprata pateikiama 3 pav.

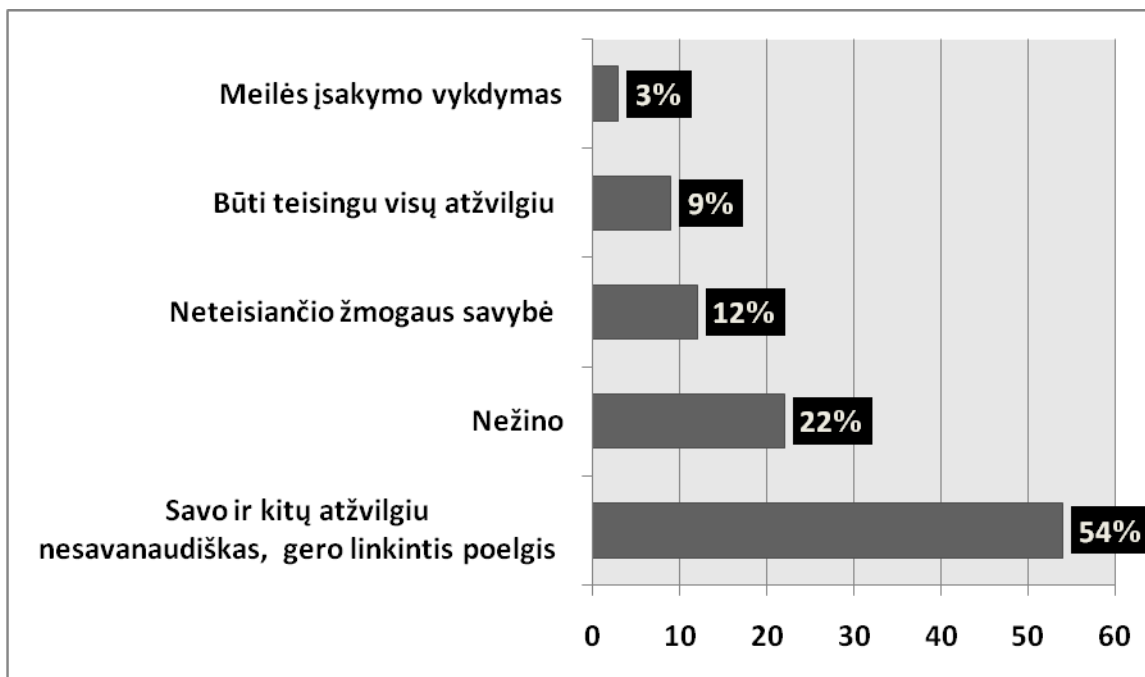

3pav. Teisingumo samprata

Nesame krikščionys, jei nesiekiamo teismo savo gyvenime. Tai priminė popiežius Pranciškus aukodamas Šventąsias Mišias Šventosios Mortos namų koplyčioje. Homilijoje komentuodamas skaitinį iš šv. Pauliaus laiško efeziečiams, Popiežius ragino turėti tvirtą tikėjimą, nuolat jį palaikyti malda, vengti tingumo, dėl kurio dažnai pasiduodame velnio pagundoms. Kovodami su gundytoju apsivilkime Dievo šarvais, kad jie mus gintų.

4. Teisingumo samprata. Teisingumo samprata – teisingumas savo ir kitų atžvilgiu nesavanaudiškas, gero linkintis poelgis (54 proc.) gero, neteisiančio žmogaus savybė atsakė 12 proc. respondentų. Būti teisingu visų atžvilgiu – 9 proc. respondentų. Meilės įsakymo vykdymas – 3 proc., Nežino – 22 proc..

Respondentų teisingumo dorybės samprata pateikiama 4 pav.

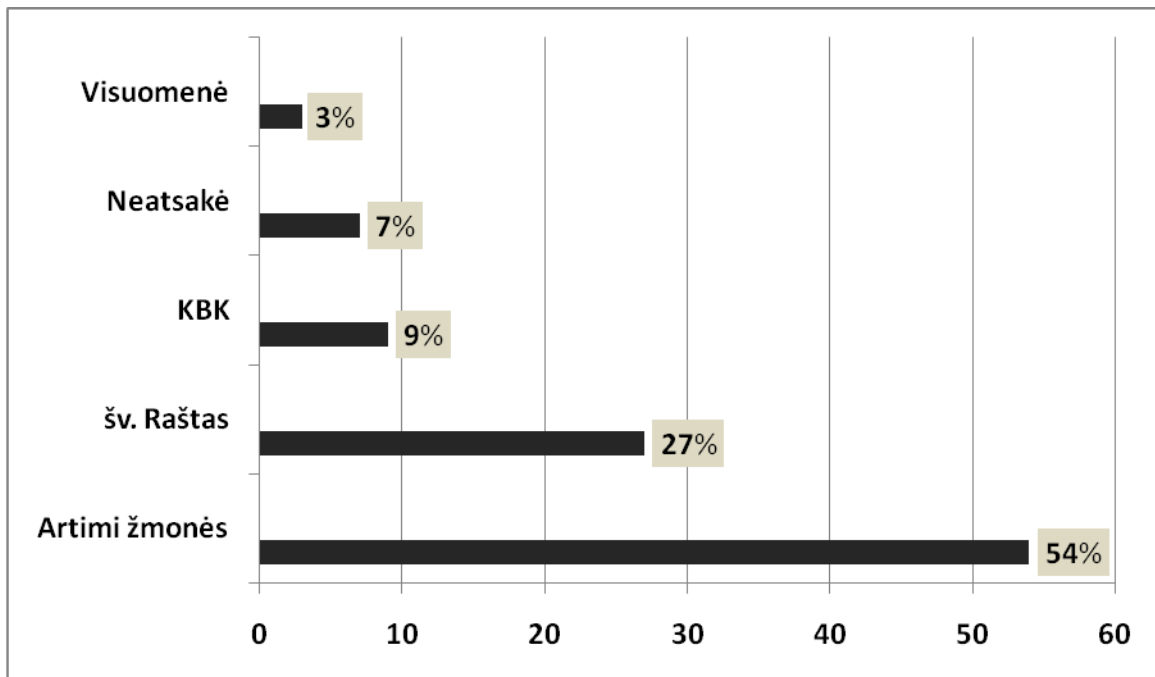

4 pav. Teisingumo samprata

Teisingumo sąvoką analizavo Platonas (apie 427–348 m. pr. Kr.). Jis teigė, kad teisingumas – didžiųjų sielų dorybė. Analizuodamas sielai priskiriamas dorybes, Platonas skiria teisingumo dorybę, kuriai viešpataujant kiekviena sielos dalis atlieka savo priedermes ir vykdo uždavinius.

5. Teisingumo svarba žmogui. Jonas Paulius II (1993) Apaštališkoje Adhordacijoje Familiaris Consortio, teigia, kad teisingumas – kaip moralinė dorybė – labai svarbi žmogaus gyvenime. Kartais ji vaizduojama, kaip figūra, skatinanti teisingą dalijimąsi išlaidomis ir nauda. Teisingumas įvardijamas kaip statymo priemonė, garantuojanti teisių ir pareigų pusiausvyrą (Jonas Paulius II, 1993). Teisingumo svarbą pripažįsta visi 100 proc. tyrime dalyvavę respondentai.

6. Žinios apie teisingumą. Į klausimą kas suteikė žinių apie teisingumą – 54 proc. respondentų teigia kad artimo žmonės, 27 proc. apie teisingumą žinių semiasi iš šv. Rašto. 9 proc. – suteikia žinių Katalikų Bažnyčios Katekizmas, Neatsakė– 7 proc., Semiasi iš visuomenės apie teisingumo dorybę – 3 proc.. Respondentų gaunama informacija apie teisingumą pateikiama 5 pav.

5 pav. Respondentų gaunama informacija apie teisingumo sampratą

Jonas Paulius II (1996) enciklikoje *Dominum et Vivificantem* teigia, kad teisingumas – dinamiška dorybė, skatinanti neįkainojamą asmens orumą, bei rūpinasi bendrąja gerove, nes yra santykių tarp individų saugotoja. Žmogus negyvena vienas pasaulyje, o nuo pat savo pirmosios gimimo minutės yra santykiyje su kitu bei sergėjamas Dievo. Atramą ir gyvybę Bažnyčiai teikia Šventasis Raštas. Jis yra tikėjimo tvirtybė, dvasinio gyvenimo maistas ir šaltinis, teologijos ir pastoracinio skelbimo siela: „žibintas mano kojoms ir šviesa mano takui“ (Ps119, 105) (Jonas Paulius II, 1996).

7. Jonas Paulius II (1986) enciklikoje *Dominum et Vivificantem* priminė katalikybės mokymą apie žmogaus sąžinę, kalbėdamas apie pašaukimą, žmogaus asmens vertingumą. Sąžinė lemia žmogaus vertingumą. Ji yra slapčiausias žmogaus branduolys ir šventovė, kurioje vienas Dievas, kalbantis žmogaus viduje. Ji aiškiai pasako ką daryti ir ko vengti. Šis sugebėjimas aptinka įstatymą, kurio nėra pats sau davęs, bet kurio privalu klausyti, jeigu nori teisingai gyventi. Sąžinėje yra giliai įrašytas klusnumo objektyvios normoms principas, grindžiantis ir sąlygojantis sprendimų atitikimą įstatymams ir draudimams, kurie sudaro žmogiško elgimosi pagrindą (Jonas Paulius II, 1986).

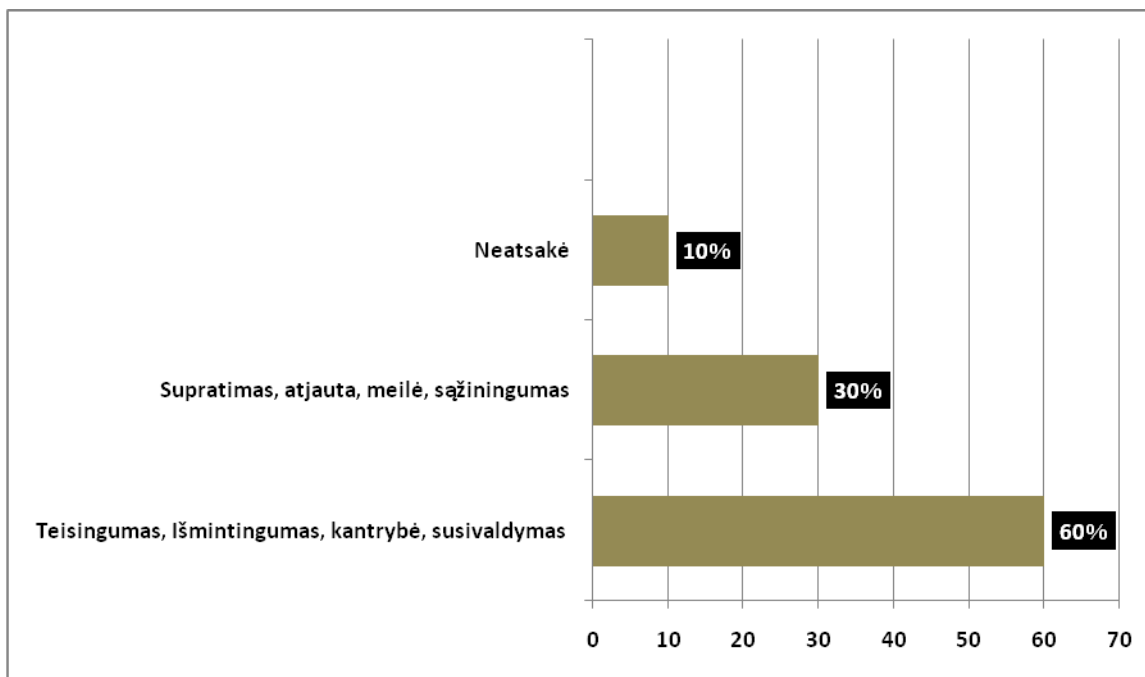
Respondentų moralinės dorybės ugdant vaiką pateikiamos 9 lentelėje.

9 lentelė. Svarbiausios moralinės dorybės ugdant vaiką

Dorybė	Dorybės reikalingumas	Dorybės ugdymas vaikuose
Teisingumas svarbus vaikui:	<ul style="list-style-type: none"> • Skatina nemeluoti, visus ir visada elgtis sąžiningai; • Skatina pasirinkti teisingą kelią; • Padeda suvokti lygybę tarp žmonių. 	Biblijos taikymas buityje, padeda atrasti balansą; Teisingas – gailestingas tėvų pavyzdys.
Išmintingumas	<ul style="list-style-type: none"> • Padeda suvokti Dievo Meilę ir Valią; • Skatina dalintis su kitais; • Moko atsirinkti kas teisinga, nuo to, kas neteisinga; 	Išklausymas, užuojauta; Giriama kai dalijasi; Laikytis tvarkos žodžiuose ir darbuose.
Kantrybė	<ul style="list-style-type: none"> • Padeda išlikti ramiam; • Palaukti; • Ugdomas nuolankumas. 	Pasakoma kad reikia pasistengti; Kantriai atlikti užduotis.
Susivaldymas	<ul style="list-style-type: none"> • Leidžia neišsišokti; • Necypti; • Nerėkti. 	Patiems tėvams stengtis neišsišokti; Paaiškinama, jog kviesti pagalbą reikia žodžiu, o ne rėkimu, cypimu.

Moralinės dorybės ugdant vaiką. Ypač svarbus dalykas yra vaiko sąžinės formavimas pagal tikėjimo reikalavimus, atsakomybės už vaiko elgesį ugdymas. Dievas vaikui rodomas kaip žmogų mylintis Tėvas, apdovanojantis jį nuostabiu pasauliu ir visomis kitomis gėrybėmis, bet tėvas yra tėvas. Formuojantis vaiko sąžinę, nereikia pernelyg akcentuoti draudžiančių Dievo ir Bažnyčios įsakymų, nors jų laikymasis yra pirmoji antgamtinės gyvybės sąlyga. Tik negatyvus sąžinės formavimas užmuša vaiko sieloje vidinės dvasinės laisvės polėkį ir jį lydintį džiaugsmą. Lieka rūstus ir šaltas moralinis kategorinis imperatyvas, kuris nenustoja pozityvaus bendravimo su žmonėmis ir atsakomybės už savo ir kitų elgesį.

Respondentų moralinės dorybės padedančios ugdyti vaiką pateikiamos 6 pav.

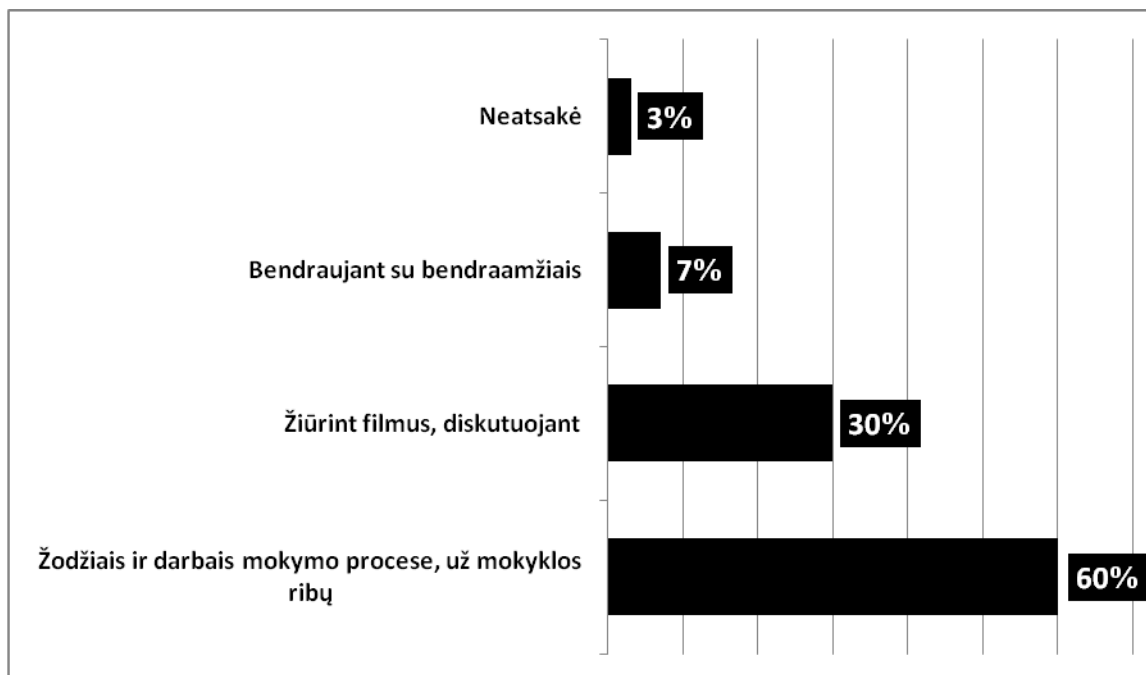

6 pav. Moralinės dorybės padedančios ugdyti vaiką

Viena iš svarbiausių vaikų auklėjimo tautiškumo dvasia priemonių – labai artimas tėvų ir vaikų bendravimas, nuoširdūs pokalbiai. Taip pat svarbu šeimoje ugdyti energingą, dorą ir darbštų žmogų. Vertingiausia, ką gali duoti tėvai savo vaikui, – tai išugdyti teisingumą, kuris skirtingai negu kitos pagrindinės dorybės apima santykį su artimu. Laimingas žmogus, kai jis naudoja Dievo dovanas tiems tikslams, kuriems yra skyręs pats Viešpats (Vaitkevičius J., 1952). Ugdydami vaiką reikia atiduoti viską kaip Mergelė Marija per Apreiškimą. Jonas Paulius II (1987b) Mergelė marija per Apreiškimą atidavė visą save Dievui, parodydama tikėjimo klusnumą valia ir protu. Ji „Taip“ atsakė visu savo moteriškuoju Aš. Šį jos tikėjimą lydėjo tobulas bendradarbiavimas su Dievo malone ir tobulas atsivėrimas Šventosios Dvasios veikimui, nuolat tobulinančiai tikėjimą savo dovanomis (Jonas Paulius II, 1987b).

8. Teisingumo ugdymo būdai mokykloje. Tikybos mokymas turi būti sistemingas – remiantis vaiko patirtimi. Vaiko žinios bei sugebėjimai turi būti kartojami siekiant jų įtvirtinimas. V. Rajeckas savo darbą „mokymas mokykloje“ – ypatingas asmenybės dorino ugdymo veiksnys teigia, jog pagrindinė mokyklos užduotis – ugdyti jaunąją kartą, o tai reiškia, kad mokykla bei tikybos dėstymas atlieka švietimo, mokymo, lavinimo, auklėjimo ir asmenybės formavimo funkcijas. Respondentų nuomone mokykloje gali būti ugdoma teisingumo dorybė 97 proc.. Nežino 3 proc.. Žodžiais ir darbais tiek mokymo procese, tiek už mokyklos ribų pasisakė 60 proc. respondentų. Žiūrint filmus ir aptariant matytą situaciją, diskutuojant – 30 proc.

Bendraujant su kitais vaikais, pritaikant realybėje su bendraamžiais 7 proc. – Neatsakė 3 proc.. Respondentų teisingumo ugdymo būdai mokykloje pateikiami 7pav.

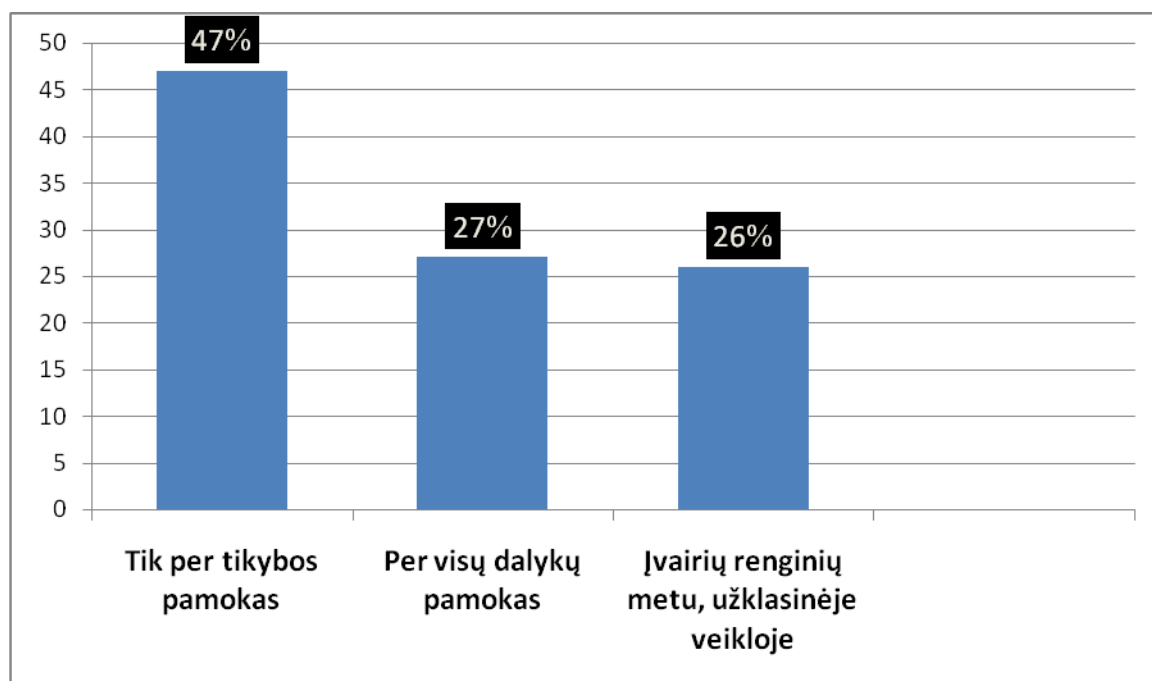

7 pav. Teisingumo ugdymo būdai mokykloje

Dorinis ugdymas leidžia jaunuoliams susipažinti su savo vidinėmis galiomis, dvasiniu pasauliu, bei leidžia įvertinti kitų tikėjimo galias. Todėl norint išugdyti asmenybę reikia ji dvasiškai kelti prie teologinių dalykų. Tikybos mokymo tikslas – keisti žmogų, augančią kartą padaryti kultūros paveldėtoją, išmokyti puoselėti materialines ir dvasines vertybes, kad žmogus taptų asmenybe. Pedagogas kaip dorovinis ugdytojas, siekia ugdyti moksleivių dorovines normas, laiduoti saugų ir sveiką jų asmenybės galių plėtotę. Taip pat skatina vaikus dalyvauti nepamokinėje veikloje, (pvz: Ateitininkų būrelyje) padedančioje tenkinti moksleivių saviraiškos bei saviugdos poreikius, plėtoti jų kultūrinius interesus.

9. Teisingumo ugdymo galimybės. Rūpinimasis vaikų mokymu yra bendras kiekvienos visuomenės uždavinys. Katalikų Bažnyčia matydama žmogų, ne tik kaip socialinį ir psichologinį fenomeną, bet ir kaip vaiką, turintį dvasinį gyvenimą. Žmogus be socialinių ir psichologinių poreikių turi ir dvasinius poreikius. Todėl vienas iš svarbiausių aspektų – teologinis mokymas suderinamas su pasaulietiniu socialinės rūpybos modeliu. Ši doktrina papildo pasaulietiską žmogaus antropologijos sampratą ir jo visuomeninį gyvenimą. Pateikia papildomų galimybių globoti ir gydyti sužeistus vaikus bei duoda nurodymų ką daryti, kad būtų mažiau dvasiškai

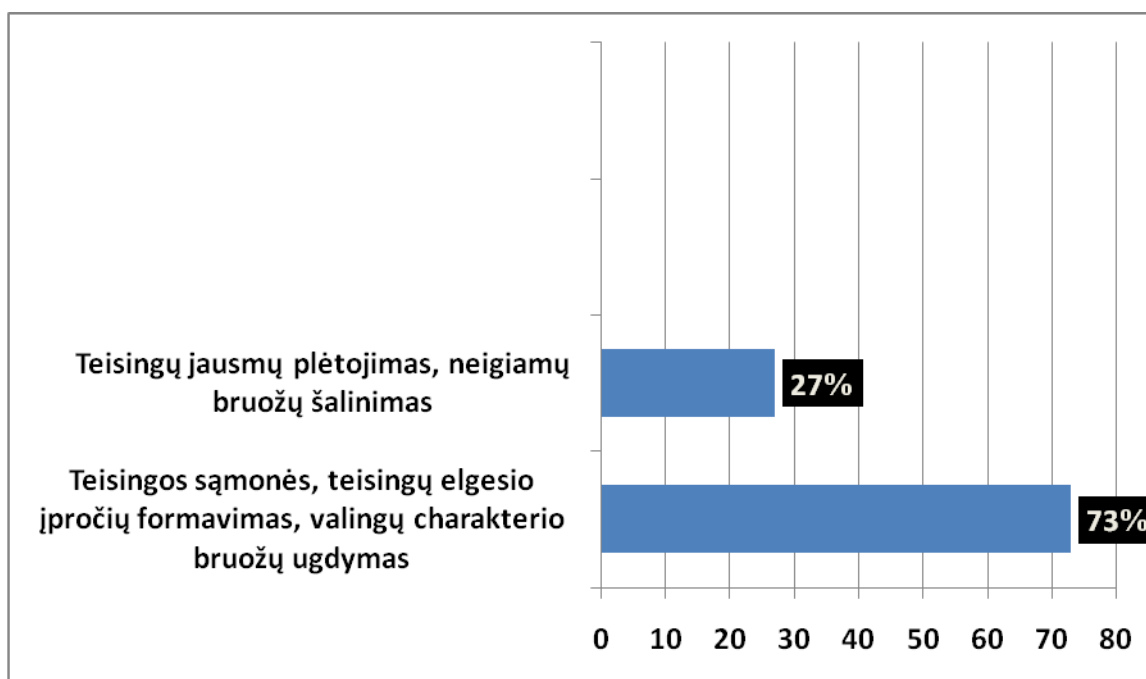
nelaimingų vaikų. Nuolat Katalikų Bažnyčia pabrėžia, kad pagrindinė tikybos mokymo pareiga – kurti meilę, pagarbą (Uzdila J., 1993). Religinis ugdymas mokyklos sferoje yra susietas su visu mokyklinio ugdymo procesu. Taigi tikybos dėstymas susietas su literatūros dėstymu. Toks literatūros ir tikybos pamokų jungimas, harmoningas viena kitos papildymas. Literatūros pamokoje galima aptarti daugelį metinių švenčių. Literatūros mokytojas gali panaudoti švenčių sferos elementus rytinių užsiėmimų metu. Malda prie stalo prieš valgį gali tapti tokia įprastine kaip ir persižegnojimas pamokos gale. Tam reikalingas glaudus klasės mokytojo ir tikybos mokytojo bendradarbiavimas kaip esminė sėkmės sąlyga. Į klausimą kur gali būti ugdomas teisingumas, 47 proc.. Respondentų teigia, kad tik per tikybos pamokas, 27 proc.–per visų dalykų pamokas, 26 proc.– įvairius renginius, užklasinėje veikloje. Respondentų teisingumo dorybės ugdymas galėtų būti vykdomas pateikiamas 8 pav.

8 pav. Teisingumo ugdymo galimybės mokykloje

Klasėje gali būti įvairių krikščioniškų konfesijų vaikų, kitos religijos bei kultūros išpažinėjų. Bendrai švenčiant, galima, nepaisant skirtumų, surasti bendrumų. Svarbi religinio auklėjimo užduotis – atsižvelgiant į vaikų intelektualines galimybes, parodyti skirtumus, atrasti bendrumus ir ugdyti toleranciją bei pagarbą.

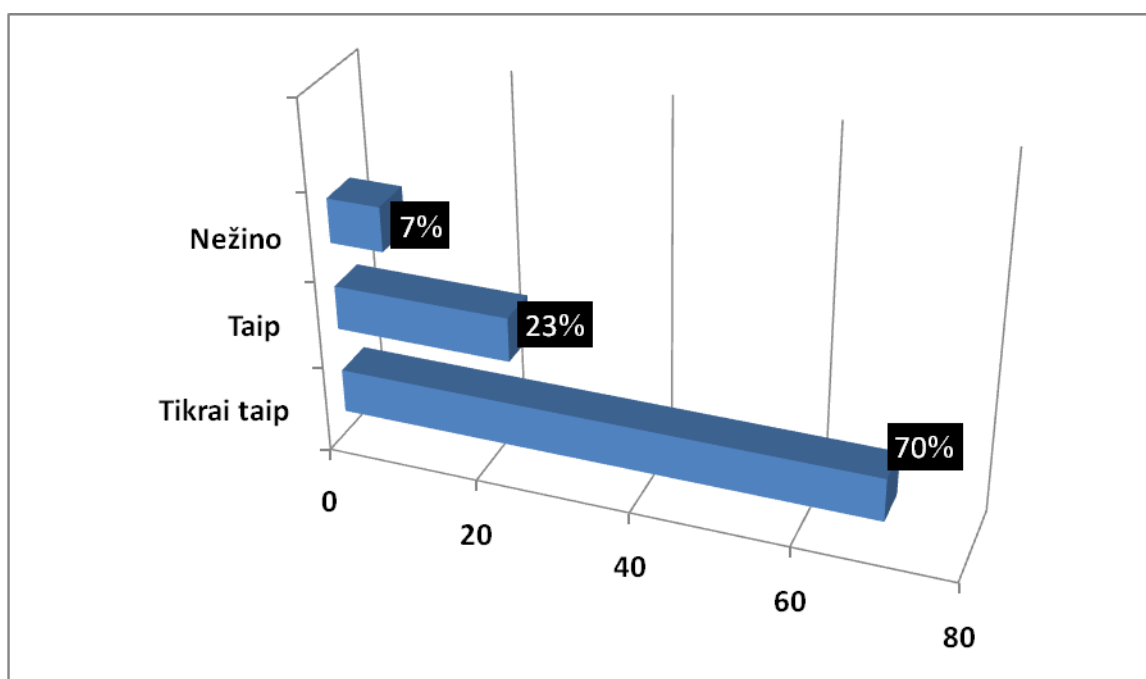
10. Teisingumo įgyvendinimo būdai. Religinis ugdymas mokyklos sferoje yra susietas su visu mokyklinio auklėjimo procesu. Mokinių įvairumas, atsižvelgiant į kiekvieną jų atskirai, dėmesys skirtingomis emocijomis bei socialinėmis prielaidomis taip pat mokymosi galimybės suaktualina specialios pedagogikos svarbą religiniam auklėjimui mokykloje. Tikybos mokymas mokykloje susiduria su skirtingomis mokyklų aplinkybėmis, todėl nors ir išlaiko svarbiausius savo bruožus, vis dėlto įgyja skirtingus akcentus. Jie priklauso nuo teisinių ir organizacinių aplinkybių; edukacinių teorijų, asmeninių mokytojų bei mokinių požiūrių ir nuo tikybos mokymo mokyklose santykio su šeimų bei parapijos katecheze. Neįmanoma suvienodinti visų tikybos mokymo mokyklose istoriškai susiklosčiusių modelių, kuriuos sąlygojo įvairių lygių susitarimai su valstybėmis bei atskirų Vyskupų konferencijų nutarimai. Respondentų nuomone teisingumo ugdymo įgyvendinimo būdai katalikiškoje mokykloje yra teisingos sąmonės, teisingų elgesio įpročių formavimas, valingų charakterio bruožų ugdymas – 73 proc.. Teisingų jausmų plėtojimas, neigiamų bruožų šalinimas – 27 proc.. Respondentų teisingumo įgyvendinimo būdai katalikiškoje mokykloje pateikiama 9 pav.

9pav. Teisingumo įgyvendinimo būdai katalikiškoje mokykloje

Svarbu pasirūpinti, kad religijos mokymas mokyklose atitiktų jam būdingą paskirtį ir bruožus.

11. Teisingumo svarba pedagogui. Ugdytas – ypatingas procesas, kuriame bendraujama ir bendradarbiaujama. Ugdytojas – palyginamas su apaštalu, kuris veda savo mokinius tiesos keliu. Tai gyvenimo perdavimas, kuris sukuria graudų ryšį tarp ugdytinio ir ugdytojo, leidžiančio jiems abiemis dalyvauti tiesoje ir meilėje. Respondentų nuomone ar vaiko ugdytojai turi būti teisingi – 70 proc. teigė jog tikrai taip, 23 proc. taip, 7 proc. nežinojo. Mokytojų teisingumas respondentų nuomone vaikus ugdo savo pavyzdžiu, nes jeigu bus mokytojas neteisingas, tai ir vaikai elgsis neteisingai. Mokytojo darbai turi atitikti žodžius ir nebūtų priskirti melu, taip atgrąšant mokinius nuo teisingumo. Vienas respondentas teigė, jog visi turime savo nuomonę ir kiekvienas ją pritaiko savaip. Respondentų nuomonė apie ugdytojų savybę būti teisingu pateikiama 10 pav.

10 pav. Teisingumo svarba mokytojui

Rūpinimasis vaikų ugdymu yra bendras kiekvienos visuomenės uždavinys. Katalikų bažnyčia matydama žmogų, ne tik kaip socialinį ir psichologinį fenomeną, bet ir kaip vaiką, turintį dvasinį gyvenimą. Žmogus be socialinių ir psichologinių poreikių turi ir dvasinius poreikius. Todėl vienas iš svarbiausių aspektų – teologinis mokymas suderinamas su pasaulietiniu socialinės rūpybos modeliu. Ši doktrina papildo pasaulietišką žmogaus antropologijos sampratą ir jo visuomeninį gyvenimą. Pateikia papildomų galimybių globoti ir gydyti sužeistus vaikus bei duoda nurodymų ką daryti, kad būtų mažiau dvasiškai nelaimingų vaikų (Uzdila J., 1993).

12. Dorybės, kuriomis turi pasižymėti mokytojas. Mokytojas turi pasižymėti noru bendrauti ir bendradarbiauti. Jame esanti gėris turi remtis bendromis vertybėmis bei bendraisiais reikalavimais. Visuotinis atskaitos taškas turi būti objektyvi, transcendentinė vienoda tiesa. Pasiiekti šią tiesą ir jos laikytis – asmeninės laisvės ir brandos sąlyga, tikrasis tvarkingo ir vaisingo bendro visuomenės gyvenimo tikslas (Jonas Paulius II. 1994). Šį klausimą, kuriomis dorybėmis turi pasižymėti mokytojas. Respondentai teigia, jog Teisingumu, išmintingumu, kantrybė, susivaldymu– Sunkiose situacijose padeda išlaikyti meilę Dievui, perduoti savo išmintį ir žinias vaikams, turėti kantrybės, geros valios dirbti su vaikais neišsišokant– 70 proc. Meilė– Pagrindinė dorybė iš kurios kyla visos kitos tvirtumas– Eina kartu su išmintingumu, kreipia į meilę, tvirtai laikytis savo nuomonės, ištvermė– padeda susikaupti priiman sprendimus – 30 proc., Nuolankumas, santūrumas– ugdo savybę nepriimti skubotų sprendimų, neišklausius vaikų 10 proc..

13. Teisingumo ir gailestingumo sąsajos. Teisingumas ir gailestingumas, jų absoliučia prasme, yra identiškios ir neatskiriamos sąvokos. Respondentų nuomone teisingumas eina kartu su gailestingumu, atsakė 80 proc. nes:

Kai esi gailestingas esi teisingas.

Teisinga yra pasigailėti, lygiai kaip teisinga bausti, kad įgytų išminties, nes Teisėjas vienas ir teisingas, tiek leisdamas bausti, tiek pasigailėti.

Be gailestingumo nėra tikro teisingumo

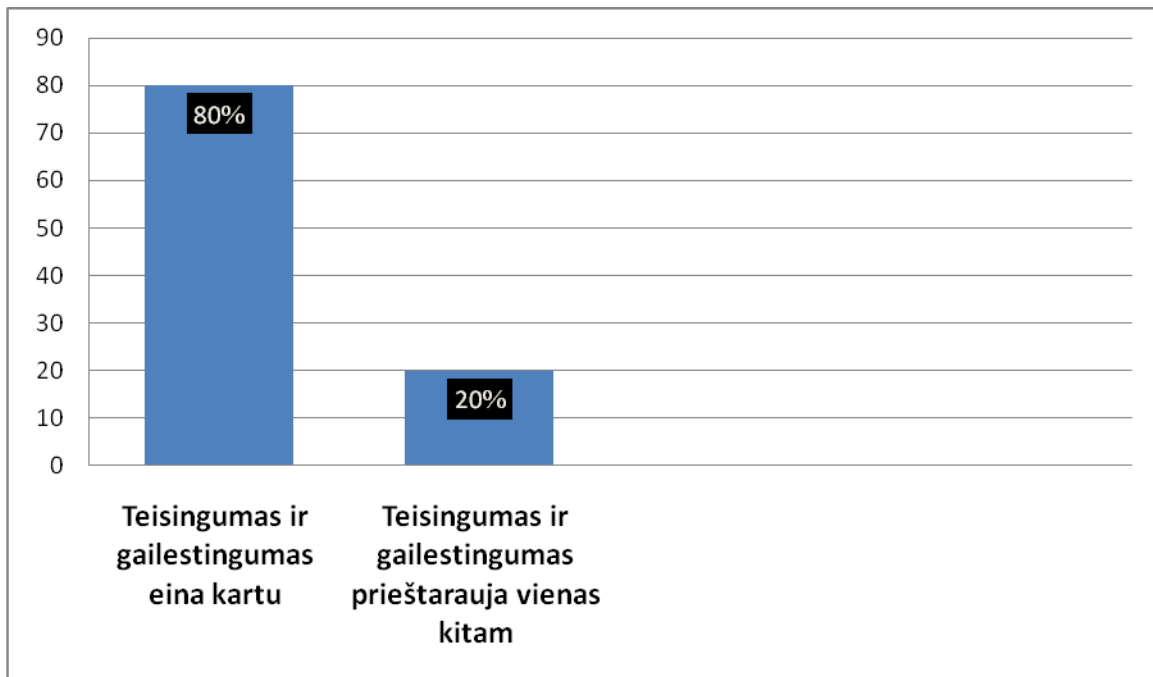
Negalima teisti kitų vertinti.

Kiekvienas turi būti teisingas ir gailestingas tik sau, o kitiems nesvarbu.

Gailestingumas paremtas teisingumu

Teisingumas ir gailestingumas prieštarauja vienas kitam teigė 20 proc. respondentų, nes kartais gaila ir neteisingo ar blogai pasielgusio žmogaus.

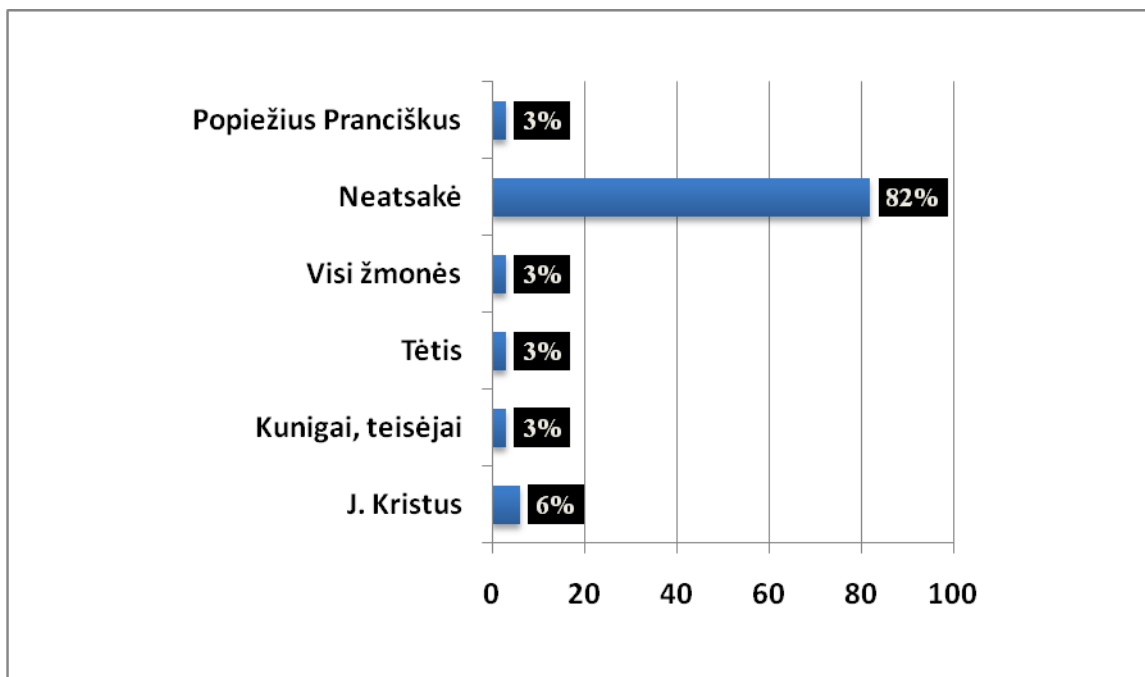
Respondentų nuomonė apie teisingumo ir gailestingumo sąsajas pateikta 11 pav.

11pav. Teisingumo ir gailestingumo sąsajos

Vaitkevičius J., (1952) teigia, kad teisingumas eidamas kartu su gailestingumu puošia mūsų gyvenimą.

14. Teisingumo pavyzdžiai. Jonas Paulius II (1994) teigia, jog Jėzus – vienintelis Gelbėtojas – teisingumo mokytojas įsteigė mokinių bendruomenę – Bažnyčią kaip išganymo slėpinį. Kristaus atpirkimo slėpinys, prisidėjęs Mergelės Marijos iščiose ir visiškai atsikleidęs ant kryžiaus, pašventino kikevieną žmonijos kartą. Velykų slėpinys yra tikras ir nuolat veiksmingas istorinis įvykis. Kikevieną kartą kai švenčiame Eucharistiją, esame atperkami Jėzaus mirtimi ir prisikėlimu. Tai vyks iki Jo atėjimo į pasaulį antrą kartą. Tai liudija, kad Dievas yra su mumis ir dėl mūsų (Jonas Paulius II. 1994). Respondentų teisingumo pavyzdžiai – J. Kristus – 6 proc., nes tobulai suderina gailestingumą su teisingumu ir tai praktikuodamas savo prisikėlimu atskleidžia gyvenimo ir egzistencijos esmę bei prasmę. Popiežius Pranciškus –3 proc.. Kunigai teisėjai – tie kurie moka atskirti kas teisinga ir teisingumą įvertinti– 3 proc., Tėtis –3 proc.. Visi žmonės, nes kiekvienas turi savo nuomonę – 3 proc., Neatsakė – 82 proc.. Respondentų autoritetai pateikti 12pav.

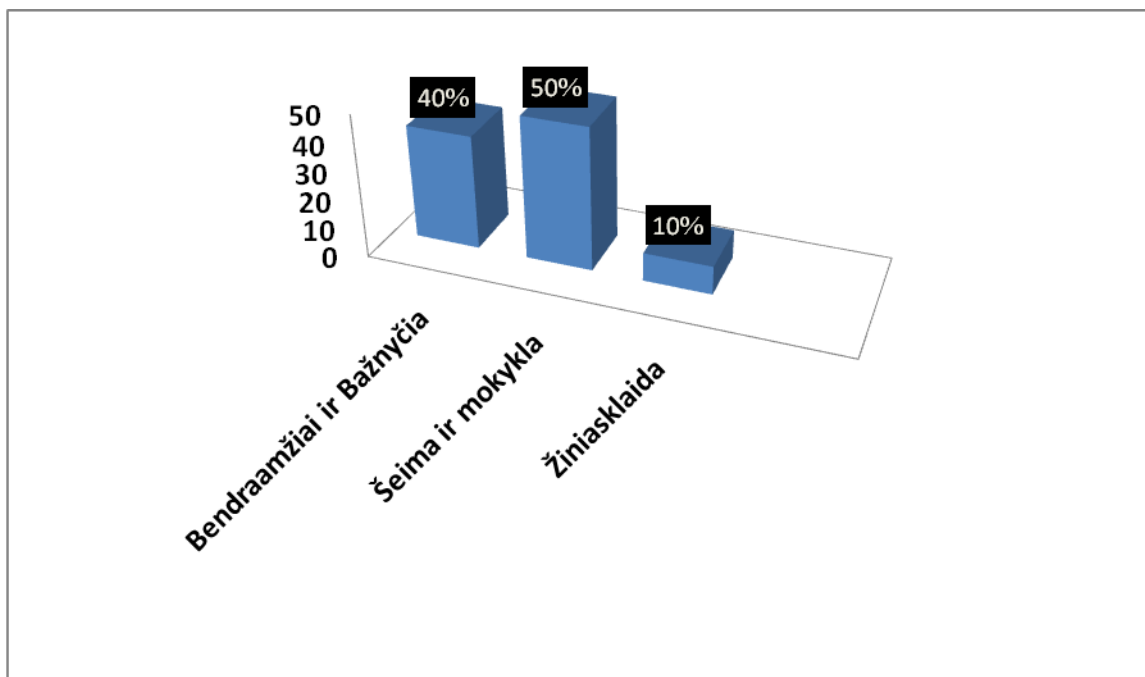

12 pav. Teisingumo pavyzdžiai

18 proc. Respondentų atskleidė jų gyvenime egzistuojančius teisingumo autoritetus, bet didžioji dalis 82 proc. arba nežino, arba nenorėjo pasakyti kas jiems yra teisingumo autoritetai.

15. Teisingumo ugdymui įtakos turinčios institucijos. Nurodydamas svarbiausią žmogaus gyvenimo vertybių ugdymo gaires tėvams, Jonas Paulius II (1993) Familiaris Consortio nurodo jog daug sunkumų šiuolaikiniame pasaulyje tenka tėvams auklėjant vaikus. Kviečia juos pasitikėti ir tą pasitikėjimą diegti vaikams, lydimą įsitikinimo, kad pats žmogus yra didžiausia vertybė, o ne jo daiktai. Tokioje dvasioje auganti vaikas – regėdamas tevų vienas kitam pasiaukojimą, patirdami iš jų tikrąją meilę, kuri moko rūpintis silpnesniais – vaikai bręs kaip visuomenės nariai. Popiežius teigia, kad pasiaukojimas- pagrindinis įstatymas, nurodantis teisingą kryptį ir yra veiksmingiausia pedagogika, padedanti ugdyti visuomeniškus žmones (Jonas Paulius II, 1993). Daugiausiai teisingumo ugdymui turi įtakos šeima, mokykla – pasisakė 50 proc. respondentų. Bendraamžiai ir Bažnyčia– 40 proc. respondentų. Žiniasklaida – 10 proc. respondentų.

Respondentų teisingumo ugdymui įtakos turinčios institucijos pateikiamos 13 pav.

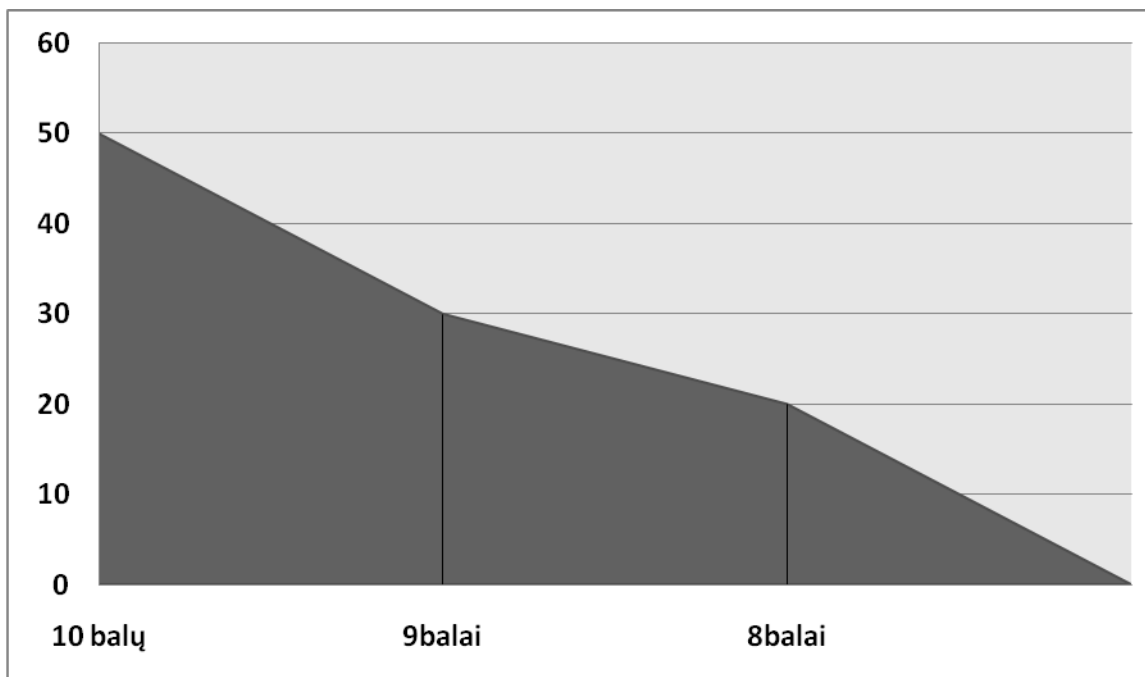

13 pav. Teisingumo ugdymui įtakos turinčios institucijos

Jonas Paulius II (1993). teigiama, kad šeima yra pirminė visuomeninio gyvenimo ląstelė. Tai natūrali bendruomenė, kur vyras ir moteris pašaukti vienas kitam ir iš meilės dovanoti gyvybę. Pastovumas, tarpusavio ryšiais paženklintas gyvenimas šeimoje deda laisvės, saugumo, broliškumo tvirtus pamatus visuomenėje. Žmogus klausydamas širdyje įrašyto balso – moralės įstatymo, protas gali iš naujo atrasti šeimą. Šeimą, kurioje galima tobulėti augti kartu, siekti aukštų rezultatų, niekuomet nenuleisti rankų nors kartais būna labai sunku (Jonas Paulius II, 1993). Bažnyčia skelbdama žmogui Dieviškąjį išganymą, teikdama ir perduodama Dievo gyvenimą per sakramentus, suteikdama jo gyvenimui kryptį Dievo ir artimo meilės įsakymais – prisideda prie žmogaus taurinimo (Jonas Paulius II, 1993).

Respondentų nuomone didžiausią įtaką teisingumo ugdymui turi šeima ir mokykla.

16. Teisingumo reikšmingumas įvertinimas 10 balų sistemoje. Teisingumas asmeniškai labai svarbus respondentams. 50 proc. įvertino 8 balais, 20 proc.– 9 balais ir 30 proc. – 10 balų (10 balų sistemoje). Respondentų teisingumo sampratos įvertinama balais pateikiamas 14 pav.

14 pav. Teisingumo sampratos įvertinimas balais

Dorybės neateina savaime. Reikia labai norėti tobulėti ir norėti būtent dorybių, o ne jų pakaitalų.

Pagrindinės dorybės ugdo asmenybę, jeigu išmintingai priimi sprendimus, kurie naudingi ir sau pačiam, ir aplinkiniams.

Kiekvienas savo širdyje turime teisingumo jausmą, todėl švietimas turėtų ne užgožti jį informacijos gausa, o išmokyti jį atpažinti ir puoselėti. Teisingumo samprata ne kinta, o vis naujai atsiskleidžia jos reikšmės, kurių anksčiau nepastebėjome, tačiau baziniai dalykai lieka tokie patys: neteisinga skriausti silpnesnį, neteisinga meluoti, apgaudinėti ir papirkinėti, neteisinga vogti ir t. t. Šie dalykai nepasikeitė ir niekada nepasikeis. Pasikeitė visuomenės struktūra. Tapome labiau individualistai, susiskaldę, nebesiburiame į bendruomenes. Ši situacija padiktuoja problemas. Negalime išspręsti kilusių problemų savo bendruomenėje, nepasitikime jokiais autoritetais, tada kreipiamės į teismus ir juose ieškome tiesos. Tokia individualizuotos visuomenės struktūra ir poliarizacija yra naujųjų laikų fenomenas, kuris filosofijoje vadinamas postmodernizmu, kai tarsi nebeegzistuoja joks objektyvumas ir viskas yra reliatyvu (Vaičiatis V., 2018). Jonas Paulius II (1991) enciklikoje *Contesimus Annus* teigiamas, kad norint pakeisti šiuo metu paplitusį individualistinį mąstymo būdą, reikia solidarumo ir meilės. Solidarumo pradžia yra šeimoje, kai sutuoktiniai remia vienas kitą, rūpinasi. Tokia šeima tampa darbo ir solidarumo

bendrija. Tačiau, ką reikia daryti, kai šeima, pasiryžusi iki galo atlikti savo pašaukimą nesulaukia pagalbos iš valstybės ir negali vykdyti savo pašaukimo. Skubiai spręstinas klausimas – parama toms politinėms struktūroms, kurios tiesiogiai rūpinasi šeima ir padeda jai lėšomis, veiksmingomis priemonėmis vaikų auklėjimu ir pagyvenusių žmonių globai, kad nereiktų atskirti jų nuo šeimos ir taip stiprinti rūšius tarp kartų (Jonas Paulius II, 1991). Švietimas yra svarbus dalykas demokratijoje, tačiau nieko nepakeisime, jeigu švietimas bus suprantamas tik kaip informacijos perteikimo priemonė, o ne kaip priemonė išmokyti kritinio savarankiško ir analitinio mąstymo (Vaičiatis V., 2018).

IŠVADOS

1. Teisingumas yra lygybė, kuri reiškiasi santykiuose su Dievu su savimi ir kitais asmenimis. Šioje dvasinėje teisingumo plotmėje esmė yra atiduoti Kūrėjui tai, kas jam priklauso. Teisingumas Dievo atžvilgiu vadinamas religingumo dorybe, o kitų žmonių atžvilgiu teisingumas skatina gerbti žmonių teises. Teisingumo ugdytas skatina tarpusavio santykiuose siekti darnos, vienodai atsižvelgti į visus žmones ir bendrą jų gerovę. Visada yra praktinis pasiryžimas bendruomenėje pritarti bendrajam gėriui ir jį skatinti. Toks praktinis pasiryžimas tiesiogiai susijęs su dorybingumu. Teisingumas – verčia gerbti kiekvieno teises, suvokti, kas mums asmeniškai yra gera, ugdyti santykių gėrį sutelktą į kitus asmenis. Teisingumas neatsiejamas nuo gailestingumo, nes Dievo gailestingumo dėka įmanomas tikras teisingumas. Gailestingumas apreiškiamas kaip Jėzaus misijos pamatinis matmuo. Bendravimas su nusidėjėliais leidžia suvokti Jo gailestingumo dydį.

2. Teisingos sąžinės bruožas yra gebėjimas atskirti kas yra gera ir kas yra bloga. Visa tai, kas žemina ir pažeidžia žmogų: žmogžudystė, genocidas, abortas, eutanazija ir apgalvota žmogžudystė, nežmoniškos gyvenimo sąlygos, savavališkas kalinimas, trėmimas, vergija, prostitucija, prekiavimas žmonėmis, žeminančios darbo sąlygos, kuomet su darbininkais elgiamasi kaip su pelnymosi įrankiais, o ne kaip su laisvais ir atsakingais asmenimis – visi šie dalykai gėdingi, nuodija žmogiškąją civilizaciją, skaudžiausiai pažeidžia Kūrėjo garbę.

3. Jėzus – pirmasis Teisingumo Ugdytojas jis moka prieiti prie ugdytinio jo neįžeidžiant, neišgąsdinant, o turėdamas tikslą: pamokyti, patarti, ugdyti drąsą, naikinti baimę.

4. Ugdymo prasmė – skatinti žmogų fiziškai, psichiškai, socialiai tobulėti, kurti savo asmenybę. Visuomeniniu požiūriu ugdant teisingumą yra dedami pilietiškumo pagrindai, didinama atsakomybė už save ir kitus, skatinama elgtis teisingai, mokoma sugyventi bendruomenėje. Ugdant teisingumą, pabrėžiamas mokytojo asmenybės vaidmuo. Tam reikia ne tik turėti informacijos bet ir praktinių įgūdžių, tinkamų priemonių tai įgyvendinti.

5. X katalikiškos mokyklos respondentai dorybes vienijančius žmones su Dievu įvardija meilę, protingumą, teisingumą. Pagrindinės dorybės duoda gerų patarimų, leidžia pasitikėti kitu, užkerta kelią liūdesiui, moko vertinti tai ką turi, ugdo žmogų kaip asmenybę. Teisingumą pasirinkti padeda sąžinė. Tiesą sakantis žmogus– tvirtas savo pasisakymuose: žodžiuose ir faktuose. Stiprinant teisingumą būtina remti spec. poreikių turinčius vaikus, plėtoti ikimokyklinį ugdymą, gerinti mokytojų ir mokyklos personalą (daugelis X katalikiškos mokyklos mokytojai–

netikintys, nepraktikuojantys save laikantys katalikais) Stiprindami vaikuose drąsą ir pasitikėjimą – stiprinsime teisingumą. Teisingumo ugdymas laikosi ant dorinio ugdymo mokytojo autoriteto.

6. Dauguma tėvų žino kad doriniams ugdyme reikšmingas Kristaus autoritetas, bet dauguma respondentų dorybių šaltiniu laiko tik patį žmogų. Respondentų tėvų dorybių ugdymui svarbiu laiko Šventąjį. Raštą, bet dauguma respondentų teisingumo ugdymui žinių semiasi iš artimų žmonių. Respondentai mokytojais stiprina teisingumą žvelgdami į Kristaus asmenį. Dorinio ugdymo pamokose teisingumo ugdymui nepakanka laiko, nes pamokos trunka 45min 1kartą per savaitę. Yra būtinybė didinti dorinio ugdymo pamokų kiekį per savaitę, Teisingumo ugdymui vaikuose didžiausias dėmesys yra tėvams ir jų artimiesiems. Šeimoje vaikai išmoksta žmogiškųjų ir krikščioniškųjų vertybių, leidžiančių konstruktyviai ir taikiai gyventi. Šeimoje išmokstama solidarumo tarp kartų, pagarbos taisyklėms, atleidimo ir kito žmogaus priėmimo. Ji yra pirmoji mokykla, kurioje mokoma teisingumo.

7. Respondentai ir tėvai ir mokytojais teisingumą prilygina sąžiningumui. Jeigu tėvamas Teisingumo autoritetu būtų Jėzus Kristus, tėvų aktyvumas ugdymo procese būtų didesnis, bendravimas atviresnis, vaikai atviresniame santykiyje su mokytoju ir klasės draugais.

8. Tyrimo duomenys rodo, kad dorinio ugdymo mokytojais – rūpinasi perduoti vaikams krikščioniškąsias vertybes, skatina bendravimą su Dievu maldos praktikoje. Kol kas šeimos įtaka stipri renkantis pradinėse klasėse tikybos pamokas, bet yra ženklų rodančių silpnėjančią tėvų įtaką puoselėjant religines vertybes. Išskyla tėvų evangelizacijos ir religinio švietimo būtinybė. Norint neprarasti šeimos įtakos ir nuolat stiprinti jos vaidmenį, gerinant tikybos mokymo kokybę, būtina ieškoti bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvai galimybių.

9. Tyrimo hipotezė pasitvirtino iš dalies, nes teisingumo ugdymui skiriamos minimalios galimybės.

10. Bendrojo ugdymo programose neapibrėžta teisingumo samprata, todėl dorinio ugdymo mokytojais rekomenduotina bendradarbiaujant su kitais pedagogais parengti teisingumo ugdymu grindžiamą socializacijos programą, kurioje būtų akcentuotas gailėstingumo ugdymas. Tuo tikslu galėtų būti paruoštos ir įgyvendintos vaikams skirtos programos.

LITERATŪRA

1. Adomonytė V. (2015). Dorybių laikas. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-11-23-dorybiu-laikas/137643>. (Prieiga: 2019- 11- 18)
2. Akvinietis T. (2006). Summa theologiae. file:///D:/Documenta_proc.20Chatolica_proc.20Omnia/99_proc.20-_proc.20P...uinas_proc.20-_proc.20Summa_proc.20Theologica/Supplementum99-3.htm (2 of 2) (Prieiga: 2018- 11- 10).
3. Antanavičiūtė M. (2016) apie charakterio silpnumą. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-04-08-apie-charakterio-silpnuma/142870>, (Prieiga: 2019 11 18)
4. Azenbacher A. (1992). Filosofijos įvadas. Vilnius: Katalikų pasaulis.
5. Benediktas XVI. (2005). Deus caritas est apie krikščionišką meilę. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/deus-caritas-est.html. (Prieiga: 2019- 12- 05).
6. Benediktas XVI. (2009). Caritas in veritate apie visapusišką žmogaus vystymąsi meilėje ir tiesoje. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/benediktas_xvi/enciklikos/caritas-in-veritate. (Prieiga: 2019-12-29).
7. Benediktas XVI (2011) Kalba Popiežiškosios teisingumo ir taikos tarybos organizuoto enciklikos Mater et Magistra 50-ųjų metinių minėjimo dalyviams. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/benediktas_xvi/kalbos/2011-05-16_pttt-mater-et-magistra-dalyviams. (Prieiga: 2019-12-31).
8. Buber M. (2001). Dialogo principas II. Vilnius: Katalikų pasaulis.
9. Ciardi F. (2005). Sekti Jėzų. Atsiliepimas į pašaukimą. Kaunas: Gyvieji akmenėliai.
10. Daniel-Ange. (2008). Broliška meilė, kuri teikia gyvenimą. Vilnius: Katalikų pasaulis.
11. Danielius J. (1936). Dorovės pagrindai pradžios katekizacijai. Kaunas: Vilnius.
12. Grucė R. (1994). Šeima ir vaikų auklėjimas. Vilnius: Lumen fondo leidykla.
13. Gruodis S. (1939). Laikykis įsakymų. Kaunas: Žvaigždė.
14. Gutauskas J. (1979). Didžiųjų bendrijos tėvų mintys. Putnam: ICC

15. Iustitia et pax. (2010). Europa yra kuriams žingsnis po žingsnio. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-09-23-justitia-et-pax-europa-yra-kuriama-zingsnis-po-zingsnio/50677> (Prieiga: 2019-11-22).
16. Jakavičius V. (1998). Žmogaus ugdymas. Klaipėda: KU.
17. Jonas XXIII. (1962). *Gaudet Mater Ecclesia*. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-12-07-pamirsta-misija-ar-isdaveme-jono-xxiii-vatikano-ii-susirinkimo-vizija/138167> (Prieiga: 2019-11-26).
18. Jonas Paulius II. (1980). *Dives in misericordia*. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/dives-in-misericordia (Prieiga: 2018-11-10).
19. Jonas Paulius II. (1981). *Laborem exercens* apie žmogaus darbą enciklikos *Rerum novarum* 90-ųjų metinių proga. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/laborem-exercens (Prieiga: 2019-12-23). Jonas Paulius II. 1994
20. Jonas Paulius II. (1986). *Dominum et Vivificantem* apie Šventąją Dvasią Bažnyčios ir pasaulio gyvenime. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/dominum-et-vivificantem (Prieiga: 2019-12-30).
21. Jonas Paulius II. (1987a). enciklikoje *Sollicitudo rei socialis*. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/sollicitudo-rei-socialis (Prieiga: 2019-12-06).
22. Jonas Paulius II. (1987b) *Redemptoris Mater* apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją keliaujančios Bažnyčios gyvenime. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/redemptor-hominis. (Prieiga: 2019-12-30).
23. Jonas Paulius II. (1991) *Contesimus Annus* 100-osioms *Rerum novarum* metinėms. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/centesimus-annus/eiss=enciklikos (Prieiga: 2019-12-23).
24. Jonas Paulius II. (1993). Apaštališkoji Adhortacija. *Familiaris Consortio*. Vilnius: Lumen fondo leidykla.

25. Jonas Paulius II. (1994). Apaštališkasis laiškas Tertio millennio adveniente. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/ap-laiskai/1994-11-10_tertio-millennio-adveniente. (Prieiga: 2019- 11- 26).
 26. Jonas Pauliaus II. (1996). Posinodinė Apaštalinė Adhortacija. Vita Consecrata. Vilnius: Katalikų pasaulis.
 27. Jonas Paulius II. (1998). *Fides et ratio* Katalikų Bažnyčios vyskupams apie tikėjimo ir proto santykį. Vilnius: Aidai.
 28. Jonas Paulius II. (2002). Apaštališkas laiškas atsakingiems už tikėjimą ir mokslą. <https://www.katalikai.lt/index.php?id=40> (Prieiga: 2018–12– 06).
 29. Kardelis K. (1997). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Technologija.
 30. Katalikų Bažnyčios Katekizmas. (1996). Kaunas: LKB TKK leidykla.
 31. Kaziliūnaitė B. 2015. Melas – liga ar gynybinė funkcija? *Psichologija tau* <https://www.psichologijatau.lt/visa-tiesa-apie-mela-sau/> 11 25 (Prieiga: 2018 –11 –16).
 32. Milaševičius K. (2019). Dievo karalystė bus atiduota tautai, kuri duos vaisių (Mt 21,33–46). *Magnificat*. <https://www.magnificat.lt/dievo-karalyste-bus-atiduota-tautai-kuri-duos-vaisiu-mt-21-33-46/> (Prieiga: 2020–01–02).
 33. Miliauskas T. (2018). Teisingumas pagal Dievas. <https://www.lzinios.lt/lzinios/Komentarai/teisingumas-pagal-dieva/250801> (Prieiga: 2018 – 11 – 18).
 34. Navaitis G. (2001). *Psichologinė parama paaugliui*. Vilnius: Kronta.
 35. Navickas J. L. (1988). *Vertybės ir dorovė: moralinės filosofijos pagrindai*. Roma: Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija.
 36. Paltarokas K. (1925). Vaiko mokymas teisingumo. *Tiesos kelias*. Nr. 8. <https://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/PAVB/C190000568130> (Prieiga: 2019– 11–25).
 37. Peschke K. H. (1997). *Krikščioniškoji etika. Bendroji moralinė teologija Vatikano II Susirinkimo dvasia. I tomas*. Vilnius: KP.
-

38. Pranciškus. (2005). Misericordiae Vultus. Bulė dėl ypatingojo jubiliejaus paskelbimo. Nr. 8(251). https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/bules/2015-04-11_misericordiae-vultus (Prieiga: 2019-11-22).
39. Pranciškus. (2016a). Kaip suderinti teisingumą ir gailėstingumą? *Bažnyčios žinios*. 2016-01-25. Nr. 1 (13-16) https://www.baznycioszinios.lt/site/files/file/pdf/bzinios_2016-01.pdf (Prieiga: 2019-11-22)
40. Pranciškus. (2016b). Kreipimasis į prie Šventojo sosto akredituotus diplomatinio korpuso narius. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/kalbos/2016-01-11_diplomatu-korpusui (Prieiga: 2019-12-31).
41. Puzaras P. (2004). Specialioji moralinė teologija. Mokymo priemonė IV. Klaipėda: Autorius.
42. Ratzinger J. (2000). Deklaracija Dominus Iesus. Del Jėzaus Kristaus ir Bažnyčios vienatnumo bei jų išganomojo veikimo visuotinum. Prieiga internete: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_2000_0806_dominus-iesus_lit.html (Prieiga: 2019-11-26).
43. Rajackas, V. (1996). Mokymas: svarba ir esmė. Kaunas.
44. Rimkevičiūtė L. (1991). Krikščioniškojo gyvenimo pagrindai ir ugdymas. Tankereyjaus-Grigaičio veikalo konspektas. Marijampolė: Vilkaviškio vyskupijos katechetinė komisija.
45. Rimkevičiūtė L. (1996). Katalikų tikybos ir dorovės pagrindai. Marijampolė: Ardor.
46. Saint Bernard, (1966) In laudibus Virginis Matris, Homilia IV, 8, Opera omnia, Edit. Cisterc. [https://books.google.lt/books?id=t_JtmrGDLB4C&pg=PA231&lpg=PA231&dq=Saint+Bernard,+1966\)+In+laudibus+Virginis+Matris,+Homilia+IV,+8,+Opera+omnia,+Edit.+Cisterc.&source=bl&ots=AvHUu4VuFQ&sig=ACfU3U0YDSXRJwcPId_Az99Eq_AAVUOa9w&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwjC8qK3nIjmAhXqsosKHbsrAMYQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Saint_proc.20Bernard_proc.2C_proc.20\(1966\)_proc.20In_proc.20laudibus_proc.20Virginis_proc.20Matris_proc.2C_proc.20Homilia_proc.20IV_proc.2C_proc.208_proc.2C_proc.20Opera_proc.20omnia_proc.2C_proc.20Edit._proc.20Cisterc.&f=false](https://books.google.lt/books?id=t_JtmrGDLB4C&pg=PA231&lpg=PA231&dq=Saint+Bernard,+1966)+In+laudibus+Virginis+Matris,+Homilia+IV,+8,+Opera+omnia,+Edit.+Cisterc.&source=bl&ots=AvHUu4VuFQ&sig=ACfU3U0YDSXRJwcPId_Az99Eq_AAVUOa9w&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwjC8qK3nIjmAhXqsosKHbsrAMYQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Saint_proc.20Bernard_proc.2C_proc.20(1966)_proc.20In_proc.20laudibus_proc.20Virginis_proc.20Matris_proc.2C_proc.20Homilia_proc.20IV_proc.2C_proc.208_proc.2C_proc.20Opera_proc.20omnia_proc.2C_proc.20Edit._proc.20Cisterc.&f=false) (Prieiga: 2019-11-26).
47. Stančienė D. (2006). Kalno pamokslas Aurelijaus Augustino ir Tomo Akviniečio etikoje. Logos, nr 49, p. 65-71.

48. Šventasis Raštas. (1998). Vilnius: LKVK, Katalikų pasaulis.
49. Tijūnėlienė O. (2009). Teisingumas kaip dorybė ir švietimo principas XX amžiuje – XXI a. pradžioje, Tiltai, 2, 127–140.
50. Ulevičius B., (2019). Paskaitų medžiaga (Kristus Naujasis Adomas). VDU. Kaunas
51. Uzdila J. (2008). Neotomistinė, egzistencialistinė ir personalistinė filosofija apie krikščioniškąjį vaikų auklėjimą . Soter, 28 (56), 35–50.
52. Vatikano II dokumentai , (1965). *Gravissimum educationis*. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/gravissimum-educationis.html (Prieiga 2019 11 26).
53. Vaicekauskienė V. (2009). Sistemų teorijos integravimas į socialinio darbo veiklą. Logos. http://www.litlogos.lt/L58/logos58_181_188vaicekauskiene.pdf (Prieiga: 2011–05– 12)
54. Vaičiatis V. (2018). Teisingumo jausmą reikia ne tik turėti, bet ir mokytis jį atpažinti. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2018-04-12-v-vaicaitis-teisingumo-jausma-reikia-ne-tik-tureti-bet-ir-mokyti-ji-atpazinti/169350> (Prieiga: 2019–12–29).
55. Vaitkevičius J. (1952). Gyvoji dvasia. Cambridge: Draugas.
56. II Vatikano susirinkimo nutarimai. (1994). Rytų aukštaitijos katalikų jaunimo centras: Fortūna.
57. Žydžiūnaitė, V. (2008). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Kaunas.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Senasis Testamentas	Naujasis Testamentas	II Vatikano Susirinkimo Dokumentai
Pr – Pradžios knyga Ez – Ezechielio knyga Ps – Psalmės Išm – Išminties knyga Oz – Ozėjo knyga	Mt – Evangelija pagal Matą Mk – Evangelija pagal Morkų Lk – Evangelija pagal Luką Jn – Evangelija pagal Joną Apd – Apaštalų darbai Gal – laiškas galatams Ef – laiškas efeziečiams Fil – Laiškas filipiečiams Rom – Laiškas romiečiams 1 Tim – I – asis laiškas Timotiejui 1 Tes – I – asis laiškas tesalonikiečiams 1 Kor – I – asis laiškas korintiečiams 2 Kor – II – asis laiškas korintiečiams 1 Pt – Pirmas Petro laiškas 2 Pt – Antras Petro laiškas	DV – Dei Verbum – Dogminė konstitucija apie Apreiškimą LG – Lumen gentium – Dogminė konstitucija apie Bažnyčią SC – Sacrosanctum Concilium – Liturginė konstitucija GE – Gravisimus educationis – Krikščioniško auklėjimo deklaracija GS – Gaudium et spes – Pastoralinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje

KBK – Katalikų Bažnyčios Katekizmas

PRIEDAI

1 priedas. Teisingumo samprata ir jos ugdymo galimybės Kauno x katalikiškoje mokykloje mokytojų požiūriu klausimynas.

1. Kaip manai, kokios dorybės yra krikščioniui svarbiausios ir leidžia gyventi vienybėje su Dievu? Jei gali jas išvardink.
2. Katalikų Bažnyčios Katekizmas išskiria keturias pagrindines dorybes: Tvirtumas, Išmintingumas, teisingumas, susivaldymas. Ką jos duoda žmogui?
3. Kaip tu supranti, kas yra teisingumas?
4. Ką reiškia teisingai elgtis?
5. Kaip atpažinti teisingą žmogų?
6. Ar tu stiprini savo teisingumą? Kaip jį stiprini?
7. Ar mokykoje yra stiprinamas teisingumas? Kaip?
8. Ką sako Šv. Raštas apie teisingumą?
9. Ar teisingumas ir gailestingumas eina kartu, ar viena kitai prieštarauja? savo nuomonę pagrįskite.
10. Kaip mes galėtume stiprinti teisingumą vaikuose?
11. Įvardink, koks asmuo ar asmenys tau galėtų būti teisingumo pavyzdžiais? Pagrįsk, kodėl pasirinkai šį(-iuos) asmenį(-is).
12. Kas tau suteikė žinių apie teisingumą?
13. Dešimties balų sistemoje įvertink, kiek tau pačiam yra svarbi ir aktualus teisingumas?

Anketa

Eduk.mgr. Ona Drumstienė – besimokanti VDU Teologijos fakultete, religijos mokslų katedroje, magistrantūros studijose atlieka tyrimą tema: **Teisingumo samprata ir jos ugdymo galimybės Kauno x katalikiškoje mokykloje mokytojų ir tėvų požiūriu.**

Anketa skirta tėvams, kurie rūpinasi, kad vaikai nemeluotų, neapgauktų – ugdytų savyje teisingą mąstymą, elgesį. Anketa yra anonimiška, – vardo ir pavardės rašyti nereikia. Anketoje rasite ir atvirų klausimų, prašau atsakyti į juos kiek galima išsamiau. Jums tinkančius atsakymus žymėti :

Duomenys bus naudojami tik rezultatams apibendrinti. Jūsų nuomonė yra labai svarbi! Ačiū už atsakymus.

Lytis: Vyras Moteris

Amžius: 20-30 30-40 40-50 50-60

1. Koks jūsų požiūris į dorybes? Pažymėkite atsakymą kiekvienoje eilutėje

Eil. Nr.	Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nežinau	Nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Dorovinis asmenybės formavimas yra pamatinė bet kokio pedagoginio darbo priežastis ir tikslas					
2.	Dorybė kyla iš esminio pasirinkimo, kuris yra orientuotas į Dievo garbinimą ir išganymo įvykdymą					
3.	Dorybių šaltinis ir pagrindas yra tik pats žmogus					
4.	Dorybės vykdomos savaime turint tvirtus, susiformavusius įpročius, polinkius daryti gera					
5.	Tikrasis dorybės suvokimas kyla iš dieviškai sukurto žmogaus paveiklo supratimo					
6.	Dorybių ugdymas yra svarbus Dievo artumo išgyvenimas liturgija, sakramentiniu gyvenimu					

7.	Dorybių ugdymas yra tik religinio auklėjimo dalis					
8.	Dorybių ugdymo, moralinių pastangų galutinis tikslas yra dorovinga, harmoninga ir tobula asmenybė					
9.	Dorybių ugdyme yra ypač reikšmingas Kristaus autoriteto akcentavimas					
10.	Dorybių ugdymui yra svarbus šv. Rašta					

2. Kaip manai, kokios dorybės yra krikščioniui svarbiausios ir leidžia gyventi vienybėje su Dievu? (pažymėkite keturias moralines dorybes)

Išmintingumas/protingumas	☐
Santūrumas	☐
Teisingumas	☐
Susivaldymas	☐
Nuolankumas	☐
Kuklumas	☐
Tvirtumas	☐
Kantrybė	☐
Ištvermė	☐
Kita (įrašykite)	☐

3. Kas yra teisingumas? (pažymėkite Jūsų nuomonę atspindinčius variantus)

☐	Teisingumas (lot. justitia – teisingas, tinkamas, teisus) – tinkamų vertybinių, dorovinių dalykų įgyvendinimas, jų praktinis pasireiškimas.
☐	Teisingumas – viena iš svarbiausių žmogaus dorybių, nes apima santykį su Dievu, savimi, kitu asmeniu
☐	Teisingumas Dievo atžvilgiu yra vadinamas „religingumo dorybe“.
☐	Teisingumas – dorybė

4. Kas yra teisingumas? (parašykite)

5. Ar svarbus yra teisingumas? (pažymėkite vieną Jūsų nuomonę atspindintį variantą)

Tikrai taip ☐	Taip ☐	Nežinau ☐	Nelabai ☐	Tikrai ne ☐
--------------------------------------	-------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	------------------------------------

6. Kas tau suteikė žinių apie teisingumą?

Šv. Raštas Artimi žmonės KBK Kita (parašyti).....

7. Įrašykite Jūsų pasirinktas keturias moralines dorybes. Kodėl jos, Jūsų požiūriu, yra svarbios asmens ugdymui ir kaip jas ugdote savo vaikuose?

Pasirinkta dorybė (įrašykite)	Pagrįskite, kodėl šios dorybės ugdymas yra svarbus vaikui	Parašykite, kokiais būdais Jūs ugdote šias dorybes
1.		
2.		
3.		
4.		

8. Ar teisingumas – gali būti ugdoma mokykloje? (pažymėkite vieną Jūsų nuomonę atspindintį variantą)

Tikrai taip ☐	Taip ☐	Nežinau ☐	Nelabai ☐	Tikrai ne ☐
--------------------------------------	-------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	------------------------------------

Jeigu pasirinkote variantus „Tikrai Taip“ arba „Taip“, prašome nurodyti, kokiais, Jūsų nuomone, būdais, metodais, priemonėmis galėtų būti ugdoma teisingumo dorybė mokykloje?

9. Jūsų nuomone teisingumo ugdymas mokykloje galėtų būti vykdomas: (pažymėkite visus Jūsų nuomonę atspindinčius variantus)

Tik per tikybos (etikos) pamokas	☐
Per visų dalykų pamokas	☐
Per įvairius renginius	☐
Kita (įrašykite)	☐

10. Kokie yra teisingumo ugdymo įgyvendinimo būdai katalikiškoje mokykloje?

(pažymėkite Jūsų nuomonę atspindinčius variantus)

☐	Teisingos sąmonės formavimas: Reikalinga žinoti dorovės reikalavimus, elgesio normas bei kriterijus. Remiantis morale, suprasti kas gera ir bloga, teisinga- neteisinga.
☐	Teisingų jausmų plėtojimas: Dorovės žinios veiksmingos būna tik tuomet, kai jos yra susijusios su jausmais.
☐	Teisingų elgesio įpročių formavimas: mokymas ir pratinimas tinkamai elgtis.
☐	Valingų charakterio bruožų ugdymas: kryptingumo, atkaklumo, aktyvumo, ryžtingumo, pareigingumo, savarankiškumo, išstvermingumo, susivaldymo, principingumo, mokėjimo nugalėti sunkumus ugdymas.
☐	Neigiamų bruožų šalinimas: Teigiamų asmenybės savybių formavimas, nederamo elgesio, netinkamų vertybių keitimas teigiamomis.

11. Ar vaiko ugdytojai mokytojai turi būti teisingi? (pažymėkite vieną Jūsų nuomonę atspindintį variantą)

Tikrai taip ☐	Taip ☐	Nežinau ☐	Nelabai ☐	Tikrai ne ☐
--------------------------------------	-------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	------------------------------------

Kodėl?-

12. Pažymėkite arba įrašykite tris, Jūsų nuomone, svarbiausias dorybes, kuriomis turi pasižymėti mokytojas. Nuomonę pagrįskite.

Dorybė	Pažymėti	Kodėl? (nuomonės pagrindimas)
Meilė	☐	
Teisingumas	☐	
Kantrybė	☐	
Susivaldymas	☐	
Nuolankumas	☐	
Tvirtumas	☐	
Santūrumas	☐	
Išmintingumas	☐	
Ištvermė	☐	
Kita (įrašykite)	☐	

13. Ar teisingumas ir gailestingumas eina kartu, ar vienas kitam prieštarauja? Pasirinkdami vieną argumentą, savo nuomonę pagrįskite.

Teisingumas eina kartu su gailestingumu, nes (pabaigti sakinį)

.....

Teisingumas ir gailestingumas prieštarauja vienas kitam, nes (pabaigti sakinį)

.....

14. Įvardink, koks asmuo ar asmenys tau galėtų būti teisingumo pavyzdžiais? Pagrįsk, kodėl pasirinkai šį(iuos) asmenį(-is).

.....

15. Kas dar turi įtakos teisingumo ugdymui? (pažymėti du jums tinkamus atsakymo variantus)

Šeima ☐	Mokykla ☐	Bendraamžiai ☐	Bažnyčia ☐	Žiniasklaida ☐
--------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------------

16. Dešimties balų sistemoje įvertink, kiek tau pačiam yra svarbi ir aktualus teisingumas?

Teisinga atsakymą apibraukti

0 (nesvarbu)	1	2	3	4	5 <u>vidutiniškai</u>	6	7	8	9	10(l. svarbu)
------------------------	----------	----------	----------	----------	---------------------------------	----------	----------	----------	----------	----------------------

Ačiū už atsakymus ir paaukotą laiką☺